

საქართველო

12

N2 2021

ნოემბერი-დეკემბერი

644 /2
2021

გურამ ჯახუბაშვილი } ჰოჯია
გიორგი ბატაშვილი }

ბესო ხვედელიძე } ჰროზა
ლუკა ბაქანიძე }

თამარ გელბაშვილი - გურამ ჯახუბაშვილის ზღაპარზე
ლალი ავალიანი - არჩილ ქიქოძის „ნოვარეულ დღიურზე“

Հիշելու: Դուրս գրուիտ շատ քիչ քան ինքնին
հիշու շատ քիչ քան ինքնին

ՀԱՅԿԱՆԻ
ԼԵՍԻԱ

ცისკარი 1852

№ 2//2021

ლიტერატურულ –
საზოგადოებრივი ჟურნალი

ამირან გომართელი

მთავარი რედაქტორი

თამარ გელიტაშვილი

პასუხისმგებელი რედაქტორი

კომპიუტერული გრაფიკა

და დიზაინი

ჟეთი გომართელი

სარედაქციო კოლეგია

ლევან ბრეგაძე

თავეჯდომარე

გიორგი ალიბეგაშვილი

ბალთერ არაგული

დათია ბადალაშვილი

კარლო გარდაველიძე

ლუკა ბაქანიძე

ვახტანგ გურული

ნინო ღარბაისელი-სტრონი

ალექსანდრე მიშელაშვილი

ნათია როსტიაშვილი

გიორგი სოსიაშვილი

მაია ტურაბელიძე

ჰარუნ ჩიქე

ბესო სვედელიძე

გიორგი ხულორდავა

ჟურნალი გამოდის

საქართველოს პრეზიდენტის, სპორტისა და

ახალგაზრდობის

სამინისტროს მხარდაჭერით

ciskari1852@gmail.com

<https://www.facebook.com/ciskari1852>

სარჩევი

ქალასია უაომათაოო

აკაკი წერეთელი
კუდაბზიკეთი

3

ხრიბია-ესეისტია

თამარ გელიტაშვილი
გურამ პეტრიაშვილის
„წვიმის მოყვარული კაცის
ამბავი“

45

გალახიონი - 130

ამირან გომართელი
ედგარ პოს –
„აჩრდილს თანაზიარს“

6

ლალი ავალიანი
არჩილ ქოქოძის
„ნორვეგიული დღიურის“ გამო

51

პოეზია

გურამ ჯახუტაშვილი

12

ვირჯინია ვულფი
ესეი კრიტიკაზე
ინგლისურიდან თარგმნა
ქეთევან გახოკიამ

60

პროზა

ბესო ხვედელიძე
კაკლის მაშო

17

ახალი თარგმანები
ლუდმილა ულიცკაია
ისინი ცხოვრობდნენ დიდხანს
რუსულიდან თარგმნა
აკაკი დაუშვილმა

66

პოეზია

გიორგი ბალახაშვილი

27

გეორგ თრაკლი
გერმანულიდან თარგმნა
რუსულიდან ბრეგაძემ

74

პროზა

ლუკა ბაქანიძე
კორონა ბოშურად

32

კურტ ვონეგუტი
ადამიანი ქვეყნის გარეშე
ინგლისურიდან თარგმნა
ნინო თოხაძემ

79

პოეზია

მამუკა ოჩიაური

41

გარეჯანზე - გალახიონ ტაბიძის 1957 წლის ფოტო

ავტორთა საყურადღებოდ!

რედაქციაში შემოსული მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ;
გთხოვთ, მასალების ელვერსია გადმოგზავნოთ ვორდის ფაილით;
ჟურნალის ყოველი ნომრის ელვერსია მომდევნო ნომრის გამოსვლისთანავე
განთავსდება საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ციფრულ
ბიბლიოთეკა „ივერიელში“ – <https://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/2>

აკაკი წერეთელი

კუდაბზიკეთი

იყო და არა იყო რა. იყო დრო, როცა ადამიანს ყველა გრძნობაზე უფრო შიშის გრძნობა ჰქონდა გამოფხიზლებული და ყოველგვარ საშიშ-საზარელ არსებას, გინდ სულიერი ყოფილიყოს და გინდ უსულო, ყოვლის შემძლებელად ისახავდა, აღმერთებდა და თაყვანსა სცემდა.

მრავალმერტობის დრო იყო და ყოველ ერს თავისი შესაფერი ღმერთი ჰყავდა: ზოგს ლომი, ზოგს სპილო, ზოგს გველეშაპი, ზოგს დიდი გველი და სხვანი. ერთი სიტყვით, ვისთვისაც რა უფრო საშიში და საფრთხილო იყო, იმას ემონებოდნენ.

სხვათა შორის, იყო ერთი ქვეყანაც „კუდაბზიკეთი“, ოდესმე სახელგანთქმული და მოწონებული, მაგრამ ბოლოს კი ისე დაცემული და დაჩიავებული, რომ მისი მკვიდრები ნაცარქექიაობის მეტს ველარას ახერხებდნენ: უჯდნენ კერას და ერთმანეთს უჩუჩხურებდნენ.

მათთვის რაღა საჭირო იყო ან ლომი, ან ვეშაპი, რომ მათი მანუხებელი ჭიალუაც დიდი რამე ეგონათ? და მონდომეს მკბენარის თაყვანისცემა,

მაგრამ არ იცოდნენ ვისთვის მიეცათ უპირატესობა: ტილისათვის თუ რწყილისათვის? ზოგს ის მოსწონდა, ზოგს ეს!.. არჩევანზე მივიდა საქმე. კუდაბზიკელები ორად გაიყვნენ. ერთმა მხარემ ტილი გამოიყვანა თავის კანდიდატად და მეორემ რწყილი.

ვერ შეთანხმდნენ, მოუვიდათ ჩხუბი და ნაცარმტუტი აადინეს. დაერიენ ერთმანეთს და აღარ ზოგავდნენ. ამ საბრალოებს სულ კერას ძირში ეძინათ, არაფერს არ დასდევდნენ, არა ეინტერესებოდათ რა, და მხოლოდ სამ წელიწადში ერთხელ, არჩევნების დროს გამოაჭყეტდნენ თვალებს ბეცად, ახორხოზდებოდნენ, აჭიჭყინდებოდნენ, ერთმანეთს ნაცარს აყრიდნენ თვალებში და არჩევნებს რომ მორჩებოდნენ, ისევ ისე ჩვეულებრივად მიეგდებოდნენ კერას ძირას...

ცარიელი გუდა ადვილი გასაბერავია!.. კაციც ასეა: რაც უფრო ცარიელი აქვს თავი და გული, უფრო მალე იბერება და თავის თავიც დიდ რამედ მოაქვს. კუდაბზიკების ქვეყანაშიც ეს სენი საერთოდ იყო მოდებული; ათში ცხრა იბერებოდა და სხვის თვალში რომ ბენვს ეძებდა,

კუდაბ

თავისაში დვირესაც ველარ ხედავდა.

დიდი და პატარა ენად იყო გადაქცეული; ტიტინობდნენ და ლაქლაქობდნენ! ერთი მათგანი რომ იტყოდა, მაგალითად, „შარშან ზამთარში კურდღელი მოთოვაო“, მეორე დაუმონმებდა: „მართალიაო! და შიგადაშიგ შველიც გამოურიაო“. ყველა ტრაბახობდა, ყველა თავის თავზე ლაპარაკობდა, გაისმოდა განუწყვეტელი „მე, მე და მეო!“ ასე რომ ბრმას რომ ყური დაეგდო, იფიქრებდა: აქ სწორედ სადღაც თხის ჯოგიაო. მართალია, თითო-ოროლა შეგნებული და ქვეყნისთვის გულშემატკივარი მათშიაც ერია, მაგრამ იმ არევ-დარევაში და საერთო ხორხოზში ვინლა რას გაიგონებდა, რომ ყურთასმენა აღარსად იყო.

– თქვე უბედურო, ნაცარქექიებო, მოეგეთ გონებას, – ურჩევდნენ შეგნებულები საბრალო თანამემამულეებს, – რა დროს ეგ წილადობილაა?.. რას გადაჰყოლიხართ მაგ „რწყილობია-ტილობიას“? ისე როგორ დაგაბრმავათ ცოდვამ, რომ ცხვირს იქით ველარასა ხედავთ? ქვეყანას ნადირ-მხეცები შემოსევიან, ლამის გაგვანადგურონ, ერთი ტყვილა შემქაქანებელიც არსადა სჩანს და თქვენ კი ჭიანჭველეთში გინდათ თავი ისახელოთ და ისიც უკულმართობითო!..

– არ შეიძლება, არ შეიძლება! – ყვიროდნენ ნაცარქექიები, – ჩვენც კაცები ვართ, ქუდი გვახურავს და უღვაშები გვასხია!.. სხვებს თუ ჰყავსთ სათაყვანო და არჩევნებში შედიან, ჩვენ რაღა ვართო?

– კი ბატონო! მაგრე იყოსო, – უპასუხებდნენ შეგნებულები. – აარჩიეთ მაგრამ მისთანა კი, რომ ვარგოდეს რამედ და ქვეყნის გამოსადეგი იყოს რამეშიო!.. თუ მართლა მწერ-ბუზებს იქით გზა აღარა გაქვსთ რა, ფუტკარი აირჩიეთ: ის მაინც თაფლსა და სანთელს აკეთებს; ან აბრეშუმის ჭია, დარაიას რომ გაძლევსთ! ან წურბელა,

ცუდი სისხლის სხეულიდან გამოიწვიო და სხვანი...

– ეჰ, არა, არა! – გაიძახოდნენ ნაცარქექიები, – ფუტკარი მოუსვენარია, გარეთ დაბზუის აქეთ-იქეთ და ჩხვლესაც მწარედ იცის, ყაჭის ჭია – მყრალია, წურბელი მოსისხარიაო და სხვანი. ბატონი ტილი და ბატონი რწყილი კი განუშორებლად სულ ჩვენთან არიან და მხოლოდ ამ ორ გვარს ეკუთვნის და შეშვენის ჩვენი თაყვანისცემაო! ამ ორს იქით გზა არა გვაქვს. ან ერთი უნდა ავირჩიოთ და ან მეორე და საქმე მხოლოდ ჯობინობაზე არის მიმდგარიო!

– სად თქვენი კანდიდატი და სად ჩვენიო? – გაიძახოდნენ ტილაძეები. – თქვენი ერთი გიჟი ვინმეა, მოუსვენარი, ხან აქ არის, ხან იქ, ერთ ალაგას ვერ მიისწრებ, ვერ გააჩერებ! ხან აქ შეძვრება და ხან იქ, დღედაღამ მოსვენებას არ იძლევა! სადაც არ გგონია, იქ გაჩნდება, სადაც არ ელი, იქ გიკბენს და თუ შეგატყოთ, ჩემი დაჭერა უნდათო, ისკუპებს და ცხრა მთას გადაევლება! ჩვენი კანდიდატი კი მშვიდობიანი, დარბაისელი, დამჯდარი ხასიათის, მორიდებულ-მოკრძალებული; შორს წასვლის თავი არა აქვს!.. მართალია ხანდახან ჩუმად იკბინება, ისე რომ ტანს მოგაფხანინებს, მაგრამ, თუ შეგატყო აღშფოთება, შეინანებს და იქვე სადმე ნაოჭში მიიმალებაო.

– ეგ ღირსება კი არ არის, წუნიაო, – უპასუხებდნენ რწყილაძეები, – ჩვენი კანდიდატი კი მარდია, ცოცხალი, მიხტი-მოხტის, ხან იქ შეძვრება, ხან აქ!.. გაგალვიძებს, გამოგაფხიზლებს და გაგაშფოთებსო!.. თქვენი კი საზიზღარი რამ არის და ყოვლად საბრალო!

ასე ამგვარად, თავისებურად თავთავისას გაიძახოდნენ ორივე მხრით მოპირდაპირეები და მათ ბრძოლას დასასრული აღარ ჰქონდა. ბრძოლაც ხომ ახირებული იყო ამ ნაცარქექიებისა! არ იყო მისთანა უპატიური რამ, ერთმანეთისთვის არ შეენამებინათ და არც

უშვერი რამ, ერთმანეთისთვის რომ არ ეკადრებინათ!

ამ არჩევნების დროს რომ „კუდაბ-ზიკეთი“ გენახათ, იტყოდით: ქვეყანას სწორედ მტერი შემოჰსევია და ხალხიც საომრად მომზადებული დახვედრას უპირებს, რომ სამშობლო გადაარჩინოსო. მაგრამ რა ბრძანებაა!! ის მხოლოდ „რწყილობია-ტილობიას“ თამაში იყო!.. ამ არეულობის დროს გარეშე მტერმა ისარგებლა და სიცილით გაიძახოდა: „ნამკიდებელო, ნაჰკიდეო, ორივეს თავი წასწყვიტეო!..“ და მართლაც რომ „კუდაბზიკეთი“ დღითი-დღე სიგლახაკეში ვარდებოდა: ტურა-მელები ფრინველებს იპარავდნენ, მგლები – ოთხფეხს იტაცებდნენ და დათვი იქაურობას ტორავდა და ანადგურებდა, - ერთი სიტყვით, პატრონი აღარავინ იყო!..

ბოლოს ჩავარდა ქვეყანა იმისთანა განსაცდელში, რომ ტილიც დაავიწყდათ და რწყილიც!.. დიდი და პატარა ტირილით გაიძახოდა: „გვიშველეთ, ვინ ხართ მამაციო?!“ დაგვიანებული „ვაი! ვაი!“ და „გვიშველეთ!“ კარგად მოგესვენებათ, ვერაფერი მაღამოა წყლულისათვის, და საბრალო ნაცარქექიების სატკივარსაც აღარა ეშველა რა!.. მაშინ კი ჩაფიქრდნენ, ჩახვდნენ გონებაში და სთქვეს: ეს რა გვემართება? სწორედ გაღალული ვართ, თვალი გვკრეს და დაგვაჩაჩანაკესო! შემლოცველი უნდა სადმე მოვნახოთო! - აქეთ ეცენ, იქით ეცენ, მოიყვანეს ერთი მკითხავი და გამოალოცვიეს „თვალყვისათვალნაკრავისა“. ბებერმა სამჯერ პირჯვარი გამოისახა, სამჯერ თავი გააქნია, სამჯერ თვლებში მიაფურთხა ნაცარქექიებს, სული შეუბერა და მოჰყვა:

ნაცარქექია, ქექია,

ფუჭო, ტყუილავ-ბექია

რას მიგდებულხარ კერასა,

თავი რად გაგიქექია?

ტილზე ნუ ჰფიქრობ, მოშორდი,

რწყილს აუარე გვერდიო!

რად გინდა პრიშტი-პრუშტები

და სომხის ეფრემ-ვერდიო?

ნუ ჰკარგავ, შენი რაცა გაქვს,

ნურც ეხარბები სხვისასა!..

პატარა წყარო სჯობია

სასმელად მლაშეს ზღვისასა!..

ადექი, ნაცარქექია,

ნუ მიგდებულხარ კერასა,

ჭიანჭველებში ნუ ეძებ

დაკარგულ ბედისწერასა!..

ეს რომ შეულოცა, თავზე ხატის ნახანი გადასხა ნაცარქექიებს, და რადგანაც ნაცარქექიები პირდაღებული შეჰყურებდნენ მკითხავს, წყალი ნახევარზე მეტი პირში ჩაესხათ... მეტი მოუვიდათ და კინალამ დაიხრჩვენ... აუვარდათ ხველა. ბებერმა ხელახლა გამოისახა პირჯვარი და სულთამბრძოლის შეულოცა.

„ცისა და ქვეყნის შუამავალი, დედა მარიამ იჯდა სამოთხისა კარსა და ლოცულობდა. მოვიდა წმინდა გიორგი, თაყვანი სცა და მოახსენა: „დედაო ღვთისაო! მოვიარე ფეხდაფეხ შენი წილხვედრი, ვნახე დაცემული, დავარდნილი, სადაც აღარცა ძველი ძველობს და არც რა ახალია“. ატირდა დედა მარიამ და ცრემლი მისი მარგალიტად ეყრებოდა ქვეყანასა ზედა.

მივიდა იესო და შეეკითხა: „დედაო, რას სტირი, ვის იგლოვ? ცასა და ქვეყანასა?“ - „ვსტირ ჩემ სანილოსა! ვგლოვ ჩემ სადედოფლოსა, დღეს დაცემულსა, დავრდომილსა და შენგან დავინყებულს, ხელაღებულსა!“ - „არა, დედაო ჩემო, მე როგორ დავივიწყებ შენს სადედოფლოსა? ხელს ვით ავიღებ შენს წილ-ხვედრზედა?.. მხოლოდ გამოვსცდი იობის განსაცდელითა, რომ უმეტესად გავჰკურნო და ავამაღლო! წყეულიმცა იყოს ეშმაკი მისდამი შეჩენილი და ფუ მის ავის თვალთ შემყურესა!..“ გაიხარა მარიამ, შეწყვიტა ცრემლები და ღიმილი ტკბილი ქვეყნად ნათლად მოჰფინა. ამინ“.

1899 წელი

ამირან გომართელი

ედგარ პოს - „აჩრდილს თანაზიარს“

„აჩრდილს თანაზიარს მარად
საშინელი
დასდევს განწირულთა შავი პოეზია“
(„საუბარი ედგარზე“)

უამრავი საიდუმლო დაგვიტოვა
ამოსახნელად გალაქტიონმა. აკი თქვა
კიდევ საკუთარ თავზე:

„შენ საიდუმლო გადასაგები
უფრო გიტაცებს ნისლში გამქრალი,
ვინემ ახსნილი და გასაგები
სიბრძნე დიადი და სიტყვა მშრალი“.
(„დღიური პროზიდან“)

„ედგარი მესამედ“, სათაურიდან მო-
ყოლებული, მართლაც რომ „გადასაგებ
საიდუმლოთა“ რიგს განეკუთვნება. კი-
დევ ერთხელ გადავიკითხოთ იგი:

„ჩვენ მივდიოდით ტაძრისკენ ორი.
იყო საღამო. ღოცვები. ზარი.
და ჩვენს საოცარ გზაზე, ლენორა,
რტოებს ტირილით ამტვრევდა ქარი.
ენატრებოდა ფრთებს სითამამე
უზრუნველობის, შენი სიშორის!
მაგრამ უეცრად ვიღაც მესამე,
ვიღაც მახინჯი ჩადგა ჩვენს შორის.

და ჩვენ გვესმოდა ყრუ საუბარი:
საცაა, მოვა სიკვდილის წამი!
ტიროდა ქარი, კვდებოდა ქარი
და მივიდიოდით ტაძრისკენ სამი“.
ამ ლექსს საგანგებო ყურადღება მი-
აქცია რევაზ თვარაძემ. როგორც ის
აღნიშნავს, კარგა ხანს მიაჩნდა, რომ
„ედგარი მესამედ“ ნიშნავდა გალაქტი-
ონის მიერ ედგარის მესამეჯერ ხსენე-
ბას, რიგით მესამე პოეტურ ქმნილებას,
რომელშიც ედგარ პო იხსენიება. ამგვა-
რი გაგებისათვის ბიძგი მიუცია იმ გა-
რემოებას, რომ 1927 წელს გამოცემულ
კრებულში ლექსი – „ედგარი მესამედ“
მოსდევდა ედგარ პოს ციკლის სხვა ორ
ლექსს – „საუბარი ედგარზე“ და „ქარებს
ქარობა“. პირადად რევაზ თვარაძესაც
დაუცავს ეს თანმიმდევრობა მის მი-
ერ შედგენილ გალაქტიონის „რჩეულში“
(1977 წ.).

მოგვიანებით რევაზ თვარაძემ ეჭ-
ვი შეიტანა საკუთარი თვალსაზრისის
მართებულობაში, რადგან გამოარკვია,
რომ პოეტს ჯერ „ედგარი მესამედ“ დაუ-
წერია და შემდეგ შექმნილა ედგარ პოს
ციკლის ორი დანარჩენი ლექსი. ასე

რომ, რევაზ თვარაძის დასკვნით, შეუძლებელია „ედარი მესამედ“ ნიშნავდეს გალაკტიონის შემოქმედებაში ამერიკელი პოეტის მესამეჯერ ხსენებას.

რევაზ თვარაძე მსჯელობს ლექსის იმგვარ წაკითხვაზეც, რომლის თანახმად, „ედგარი მესამედ“ ნიშნავს ედგარის „მესამე არსებად“, „მესამე პირად“ ყოფნას. ამ თვალსაზრისით, ლექსის მთხრობელი ედგარ პო კი არა, თავად გალაკტიონია, რომელიც ედგარ პოს ღვთაებრივ სატრფოსთან, ლენორასთან ერთად მიემართება ტაძრისაკენ, ხოლო „ვილაც მესამე, ვილაც მახინჯი“, მათ შორის ჩამდგარი, სხვა ვერავინ იქნება, თუ არა თავად ედგარ პო, რამეთუ ლექსის სათაური სწორედ ამგვარად გვესმის – ედგარი მესამედო, ესე იგი, ორ არსებას შორის ჩამდგარ მესამე არსებად“.

თუმც საბოლოოდ რევაზ თვარაძე საეჭვოდ მიიჩნევს ამ თვალსაზრისის დამკვიდრებას, რადგან „ედგარ პოს მიმართ გალაკტიონის მხრივ „მახინჯის“ წარმოთქმა არასგზით არ ეხამება მის დამოკიდებულებას დიდი ამერიკელი პოეტისადმი... სქემა – გალაკტიონი, ლენორა და მათ შორის მესამე ედგარი – პოეტურ მკრეხელობას უფრო ჰგავს, ვიდრე გულის თრთოლვით შეთხზული ლექსის მოდელს“. ამგვარი ახსნა რევაზ თვარაძეს აბსურდულად მიაჩნია და მსჯელობას შეკითხვით ამთავრებს: „არის კი გამოსავალი ესოდენ შემაცბუნებელი ვითარებიდან“?

დამაფიქრებელი კითხვაა, მაგრამ ცდას წინ არაფერი უდგას. ჩვენც ვცადოთ. ამისთვის კი ჯერ იმის ამოცნობაა საჭირო, თუ რა აზრობრივ შინაარსს გამოხატავს, რისი სიმბოლოა ყორანი ედგარ პოს ამავე სახელწოდების ლექსში.

●

გალაკტიონი ნიცშეს ეპოქის შვილია, მაგრამ რაოდენ საოცარიც არ უნდა

იყოს, მისთვის „ღმერთის სიკვდილის“ თემა სათავეს ედგარ პოდან იღებს. ამ თვალსაზრისით გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ამერიკელი პოეტის გამორჩეულ ლექსს – „ყორანი“. ამიტომ კიდევ ერთხელ იმის შესახებ, რაც ედგარ პოს „ყორანში“ ხდება.

დეკემბრის პირქუშ ღამეს იდუმალებით აღსავსე სტუმრის (ყორანის) უბოდიშო შემოჭრა კიდევ უფრო უფორიაქებს სულს ღვთაებრივი სატრფოს – ლენორას (ლინორის) – დაკარგვით დამწუხრებულ ლექსის ლირიკულ გირს. საზარელი ფრინველი მედიდურად შემოჯდება ათენა პალადას ქანდაკზე. ყორნის საზარელი ჩხავილით წარმოთქმული ერთადერთი სიტყვა – „ნევერმორ“ („აღარასოდეს“) – რეფრენად გასდევს მთელ ლექსს, მაგრამ ეს არ არის ლექსის ოდენ პოეტური სამკაული, რიტმულ-ინტონაციური ფუნქციის მატარებელი. ავისმომასწავლებლად განმეორებადი ეს ერთადერთი სიტყვა – „აღარასოდეს“ – ღრმა აზრობრივ შინაარსს იტევს.

თუმც უმჯობესია, ჯერ იმას დავუგდოთ ყური, რასაც ედგარ პო გვამცნობს ესეში „კომპოზიციის ფილოსოფია“, სადაც საკუთარ ლექსზე მსჯელობს პოეტი: „ბოროტო სულო! წინასწარმეტყველო! ფრინველი ხარ თუ სატანა! გაფიცებ ზეცას, თავს რომ დაგვყურებს – გაფიცებ იმ ღმერთს, ორივე რომ ვეთაყვანებით, უთხარი ჩემს დასევდილ სულს, იმ შორეულ ქვეყანაში თუ გადაეხვევა ნეტარად შერაცხულ იშვიათ და სხივოსან ქალწულს, ვისაც ანგელოზური სახელი ჰქვია – ლინორი, თქვა ყორანმა: „აღარასოდეს“ (ედგარ პო, „კომპოზიციის ფილოსოფია“, ნიგნიდან: ესეები, 1989, გვ. 213).

ამ ერთი სიტყვით – „აღარასოდეს“ – შემზარავი განაჩენია გამოტანილი, უარყოფილია „სხივოსანი ქალწულის“, ღვთაებრივი ლენორას ზეციურ საუფლოში დამკვიდრებისა და, ამდენად,

სულის უკვდავების რწმენა. მეტიც, თუ გავითავლისწინებთ, რომ ლენორას ტრფობა არა ოდენ მიწიერი, არამედ ზეციური ასპექტით მოიაზრება ედგარ პოს მიერ, მაშინ ნათელი იქნება, რომ უარყოფის ასეთი პათოსი საერთოდ კლავს რწმენას და სასოებას.

გალაკტიონი – 1954 წელი

ამგვარი ნიჰილიზმი ზუსტადაა გამოხატული ედგარ პოს ლექსის ვაჟაფშაველასეულ თარგმანში. მართალია, რეფრენი – „აღარასოდეს“ – ვაჟასთან ერთი სიტყვით კი არა, მთელი ფრაზით გადმოიცემა („აღარ აღსდება არასდროს მკვდარი“), მაგრამ ამით კიდევ უფრო აქცენიტირებულია ლექსის დედააზრი: ღვთაებრივი სამყაროს რწმენა მკვდარია, აღარასოდეს აღდგება იგი.

„კომპოზიციის ფილოსოფიაში“ ედგარ პო იმის შესახებაც მსჯელობს, რომ მაღალმხატვრულ ქმნილებაში არაფერია შემთხვევითი და გაუაზრებელი. მეტიც,

ამერიკელი პოეტის კატეგორიული მტკიცებით, მხატვრული ქმნილება მკაცრი რაციონალური ლოგიკით იქმნება და არა ექსტაზური ინტუიციით. „უბრალოდ პოეტებს ურჩევნიათ, თავი დაირწმუნონ, რომ ისინი ქმნიან მშვენიერი უჩვეულო სახეებით – ექსტაზური ინტუიციით“ (იქვე, გვ. 206).

საკუთრივ „ყორანის“ შესახებ კი განმარტავს: „მის კომპოზიციაში არაფერია შემთხვევითი ან ინტუიციური – და რომ ეს თხზულება თავიდან ბოლომდე მათემატიკური სიზუსტითა და სიმკაცრით არის განსაზღვრული“ (იქვე, გვ. 207).

მგონი, არა გვაქვს უფლება, არ დავუჯეროთ ედგარ პოს. ამიტომ ვერ ვიტყვით, რომ ყორანი პოეტმა ათენა პალადას ქანდაკებაზე შემთხვევით შემოსვა.

ზევსის თავიდან დაბადებულ ათენა პალადას მეცნიერების მფარველ ღვთაებად, სიბრძნის ქალღმერთად მოიაზრებდნენ ძველი ბერძნები. ედგარ პოს ლექსშიც ის გონებას, რაციოს განასახიერებს. ამდენად, ათენა პალადას თავზე შემომჯდარი ავისმომასწავლებელი ყორანი იმ საბედისწერო განაჩენს ახმოვანებს, რაც გონებამ გამოუტანა რწმენას. ევროპული აზროვნების ისტორიაშიც რწმენის კრიზისი სწორედ რაციონალიზმის ეპოქას უკავშირდება.

უმძაფრესია ედგარ პოს ლექსის ლირიკული გმირის განცდა, ტრაგიკულად გაორებულია იგი. ერთი მხრივ, სურს, რეალობას გაუსწოროს თვალი, დაივიწყოს ციურ-ღვთაებრივი სატრფო, მაგრამ, როგორც ჩანს, ადამიანს არ ძალუძს, იცხოვროს მხოლოდ მიწიერი ცხოვრებით, მზერა არ მიაპყროს ტრანსცენდენტურს, არ შეუძლია, შეეგუოს იმ აზრს, რომელსაც ცივი გონება კარნახობს: სიკვდილი ყველაფერს სპობს,

მარადისობის პერსპექტივა დახშულია და სულის უკვდავებაზე ფიქრი – ამაო.

ედგარ პოს ლექსში გონება, რომელსაც ათენა პალადას ქანდაკზე შემომჯდარი ყორანი განასახიერებს, დემონურთანაა წილნაყარი. ეს მკაფიოდაა ნათქვამი ლექსის ფინალში.

„და მწველ თვალთა მიმზერს წყვილი, ვით დემონი წარწყმედილი,

და მან ჭაღქვეშ შავი ჩრდილი მოლივლივე ზოლად გასდო,

და იმ ჩრდილით ჩემი სული რაც არ უნდა შეეცადოს,

ვერ აღსდგება ველარასდროს“.

იქ, სადაც დემონური გონება ჩაერევა, აღარ რჩება ადგილი რწმენისათვის. გონება კლავს რწმენას. ამგვარ უმძიმეს დასკვნას ცხადყოფს ედგარ პოს პირქუში ლექსი.

რაც შეეხება გალაკტიონ ტაბიძის მიმართებას ამერიკელ მწერალთან, უნდა ითქვას, რომ ედგარ პოს „ყორანის“ მოტივი გალაკტიონის პოეზიაში უფრო ადრე ჩნდება, ვიდრე დაინერებოდა ლექსი „ედგარი მესამედ“. იგულისხმება 1911 წლით დათარიღებული „შავი ყორანი“.

ამ ლექსში ორ პოეტთან მუღავნდება მიმართება – ნიკოლოზ ბარათაშვილსა და ედგარ პოსთან. როცა გალაკტიონი იტყვის: „შავი ყორანი გზაზე მომჩხავის: „ნუ იხედები... ნუ იხედები!“ შეუძლებელია არ გაგვახსენდეს „მერანისეული“ – „უკან მომჩხავის თვალბედითი შავი ყორანი“, ხოლო საბედისწეროდ აქცენტირებული ფრაზა – „შორს ნუ გასცქერი... შორს ნურვის ელი!“ – გალაკტიონის მკითველის ცნობიერებაში აუცილებლად ამოატივტივებს პარალელს ედგარ პოს „ყორანში“ გამჟღავნებულ ამაო მოლოდინთან – „აღარ აღსდება არასდროს მკვდარი!“

ნიჰილისტური განწყობა თავიდან ბოლომდე მსჭვალავს „შავ ყორანს“.

უკანასკნელი სტროფი საგანგებოდ უნდა გავიხსენოთ, რადგან მისი ერთი სტრიქონის გამო შეიძლება მოგვეჩვენოს, თითქოს დაძლეულია გულისმომწველი პესიმიზმი. ისევე როგორც წინა სამ სტროფში, აქაც უცვლელად მონაწილეობს ყორნის სახება, რომელმაც „გადაიფრინა და მომაგონა/დრო, უბედობის გვერდით მხლებელი,/ჟამი – ყველაფრის მქნელ-გარდამქმნელი,/სივრცე – ყველაფრის მიმტევებელი“.

სიტყვა – „მიმტევებელი“ თითქოს ერთგვარად ამსუბუქებს ლექსში გამოვლენილ პესიმიზმს, მაგრამ მთლიანად მაინც ვერ აქარწყლებს საერთო ნიჰილისტურ განწყობას. ჯერ ერთი, ლექსის აზრობრივი შინაარსიდან გამომდინარე, შეუძლებელია „სივრცის მიმტევებლობაში“ ღვთაებრივი თვისების, შენდობა-მიტევების დანახვა; მეორეც – „მიტევებას“ ძველ ქართულში სხვა მნიშვნელობაც ჰქონდა – **ნების დართვა, ნებაზე მიშვება** (აბულაძე, ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, 1978წ. გვ. 51). ეს შესანიშნავად იცის გალაკტიონმა, ვისთვისაც ასე ახლობელია „სუნთქვა ძველი წიგნებისა, მშვენიერი ძველი ენა“.

გამომდინარე მიტევების მეორე მნიშვნელობიდან, „შავი ყორანის“ ზემოთ მოხმობილი სტროფის აზრობრივი შინაარსი ასე იკითხება: ღვთაებრივ კანონზომიერებას არ ემორჩილება არც დრო (ჟამი) და არც სივრცე; არსებობს ოდენ მიწიერი დრო, „ჟამი – ყველაფრის მქმნელ-გარდამქმნელი“ – უბედობის თანმხლები, ნაცვლად მარადისობისა. კოსმიური წესრიგის, ღვთაებრივი უცვალეობის მაგიერ კი – სივრცე, სადაც ყველაფერი ნებაზეა მიშვებული.

ამგვარი მიმტევებლობა, ანუ ნებაზე მიშვებულობა, იმთავითვე გამორიცხავს სამყაროს ღვთაებრივი სანყისის რწმენას და იმგვარ საკეპტიციზმს ამკვიდრებს, რომლის თანახმად – სამყაროს განაგებს

ბრმა ნება, მაგრამ ამ აზრს მთელი არსებით ვერ მიიღებს გალაკტიონი. ამიტომ არის მის მიერ ასე უბოდიშოდ უარყოფილი ის, ვისი მსოფლხედვაც ამგვარ პოსტულატს ეფუძნება; ამიტომ წარმოგვიდგენს საკუთარ თავს შოპენჰაუერის მოწინააღმდეგედ, იმ კაცად, „ვინც ღამით დასწვავს შოპენგაუერს“ („მაგრამ მე რა ვქნა?“).

სკეპტიციზმს, მარადიულ ღირებულებებში დაეჭვებას გალაკტიონთან რწმენისა და სასოების ძიება ცვლის და – პირუკუ. ამგვარი გაორება ტრაგიკული სიმძაფრით აისახება მის შემოქმედებაში. ამ მხრივ გალაკტიონ ტაბიძე ქართულ პოეზიაში „მერანის“ ავტორის სულიერი თანაზიარია. ნიკოლოზ ბარათაშვილთანაც ასეა. ერთი მხრივ, არის მსასოოვარი რწმენა მაცხოვრის გზისა და თავგანწირვისა: „ცუდად ხომ მაინც არ ჩაივლის ეს განწირულის სულისკვეთება“; მეორე მხრივ, სკეფსისი – „ვერლა აღმიგო სიყვარულმა კვალად ტაძარი!“

გალაკტიონსაც ქვეყანა ხან შავი ლუციფერის სამშობლოდ ესახება, „სადაც არასდროს არ ყოფილა ნაზარეველი“, ხან – „არც ღმერთი, არც ცა არ სწყურია გაუგებარ სულს“, მაგრამ სწორედ ამ მოჩვენებით უარყოფაში გამოსჭვივის „საღვთო ბილიკებისაკენ“ დაუოკებელი სწრაფვა. ამგვარი სწრაფვა აპირობებს ღალადის: „როგორ შევიძლოთ უღვთისმშობლობა, ვით ავიტანოთ უმადონობა?!“ ან სინანულს იმის გამო, თუ როგორ ვერ ამჩნევენ მაცხოვრის ვარსკვლავიერ სახებას („ვარსკვლავია“). თავად ჩვენი პოეტისათვის კი მაცხოვრის ვნება აღიქმება არა გარდასულ მოვლენად, არამედ მარადიულ კოსმიურ მისტერიად, რომელსაც თანამონაწილის სიმძაფრით აღიქვამს („მას გახელილი დარჩა თვალები“).

გალაკტიონ ტაბიძის დაეჭვება, ისევე როგორც ნიკოლოზ ბარათაშვილისა, შინაგანია, იმანენტური, მაგრამ იმგვარი

რი მაინც არაა, რომ საბოლოოდ ათქმევინოს უარი ზეცაზე. ედგარ პოს „ყორანში“ კი სრული უიმედობა და სკეპსისია. ამიტომ ჩნდება გალაკტიონის ლექსში – „ქარებს ქარობა“ – საოცარი შესიტყვება „მტრობა და ედგარობა“. რას გულისხმობს იგი?

ჯერ იმის შესახებ, თუ რას ნიშნავს „მტრობა“? ამის პასუხად ძველ ქართულ ლექსიკას მოვუხმეთ, რომლის თანახმად „მტერი“ ეშმაკის, დემონის მნიშვნელობითაც მოიაზრება. „შუშანიკის წამებაში“ ვკითხულობთ: „ნუუკუე მტერმან, ვითარცა სრსვილმან, საძოვარი პოოს შენ თანა“.

იგივე მნიშვნელობა აქვს „მტრობას“ გალაკტიონის ლექსში (**მტრობა=ეშმაკეულობა, დემონურობა**), მეტიც, აქ „ედგარობა“ „მტრობის“ სინონიმია. „ედგარობა“ „მტრობის“ ანალოგიითაა შექმნილი და დემონურთანაა გაიგივებული.

ასე და ამრიგად, იქმნება პარადოქსული ვითარება. გალაკტიონი ხან დემონურთან აიგივებს ედგარ პოს პიროვნებას („ქარებს ქარობა“), ხან „ვილაც მახინჯთან“ („ედგარი მესამედ“), რომელიც წინ ელობება ღვთაებრივ გზაზე. ამის მიზეზი უპირველესად „ყორანია“, სადაც (კიდევ ერთხელ გავიმეოროთ ზემოთქმული) ათენა პალადას თვზე შემოთქმული) ათენა პალადას თვზე შემოთქმული ავისმომასწავებელი ყორანი იმ საბედისწერო განაჩენს ახმოვანებს, რაც გონებამ გამოუტანა რწმენას. სიკვდილი ყველაფერს სპობს, მარადისობის პერსპექტივა დახშულია და სულის უკვდავებაზე ფიქრი ამაო... იქ, სადაც დემონური გონება ჩაერევა, აღარ რჩება ადგილი რწმენისათვის.

ეს პესიმისტური დასკვნა ხდება მიზეზი ედგარ პოს „მახინჯად“ მოხსენიებისა. იმ პოეტის გამეტებისა, რომელსაც სამი ლექსი უძღვნა გალაკტიონმა და რომლის ხატება სხვაგანაც არაერთგზის გამოკრთება, მაგრამ აქ გამეტება კი არა, უფრო სულიერი თა-

ნაზიარობაა, რწმენის სიკვდილით გამოწვეული. გალაკტიონმა კარგად იცის, რისი სიმბოლოა ლენორა და რაოდენ გულისმომწველია დასკვნა: „აღასოდეს აღდგება მკვდარი“. ლენორა, ბეატრიჩე, ლაურა თუ მერი გალაკტიონისათვის უფრო მეტია, ვიდრე უბრალოდ პოეტის სატრფო, რეალური ქალი. თითოეული მათგანი მარადიულს, ციურს, ღვთაებრივს განასახიერებს. თქვა კიდევაც გალაკტიონმა: „მაგრამ შეიძლება განა ამ ბეატრიჩეში, ამ ლაურაში დავინახოთ რომელიმე ქალწული, ან ახალგაზრდა ქალი, რომელიც მხურვალე გრძნობით უყვარდა მგოსანს სინამდვილეში?.. ამ ლექსებში, ამ შავ ლაბირინთებში, შორს დაუსრულებელ სილაჟვარდეში მოსჩანს სათაყვანებელი ლანდი ბეატრიჩესი, მუდმივად სასურველი და მუდამ მიუღწეველი იდეალი, ციური, ღვთაებრივი სილამაზე, ჰაეროვანი, უხსეულო ლანდი შორეული ქალის“ (გ. ტაბიძე, ტ. XII, გვ. 63).

სწორედ ამ ციურ-ღვთაებრივ იდეალთან ერთად რწმენის ტაძრისაკენ მიმავალ გზაზე გადაელობა ჩვენს პოეტს „ვილაც მესამე“, „ვილაც მახინჯი“, მაგრამ ამ ეპითეტში გაბრაზებასთან ერთად, როგორც ითქვა, თანაგრძნობაც უნდა დავინახოთ უღმერთობით გულგასერილი პოეტის მიმართ. ეს თანაგანცდაა ედგარ პოს პესიმიზმისა, თანაგანცდა, რომელსაც აღშფოთებაც ახლავს სასოწარკვეთილი უნუგეშობისა გამო. ამგვარი სულიერი განცდა ბარათაშვილთან არანაკლებ მძაფრი სიტყვითაა გადმოცემული – „უკუღმართი“ („ესრეთ დამიხშო უკუღმართმან ნუგეშის კარი“). თუ ბარათაშვილთან „უკუღმართი“ საწუთროს მიემართება, გალაკტიონთან „ვილაც მახინჯს“ კონ-

კრეტული ადრესატი ჰყავს იმ პიროვნების სახით, რომელმაც გონების რწმენაზე გამარჯვება აღიარა. „ვილაც მახინჯი“ იმის გაცნობიერების შედეგია, რაც გონების ქალღმერთის ქანდაკზე წამოსკუპულ ყოვანს ათქმევინა ამერიკელმა პოეტმა. ედგარ პოს საქვეყნოდ ცნობილი ლექსის ტრაგიზმსაც ხომ სწორედ ეს დასკვნა აპირობებს. ამიტომ მიაჩნია გალაკტიონს თავი ედგარ პოს განწირული, სასოწარკვეთილი პოეზიის თანაზიარად. სწორედ ამგვარი მსოფლგანცდით დაღდასმულ პოეზიას უწოდა მან „განწირულთა შავი პოეზია“, ამიტომ უწყობს აუტოდაფეს შოპენჰაუერის ღრმად ნიჰილისტურ წიგნს – „სამყარო, როგორც ნება და წარმოდგენა“ და თამამად აცხადებს, რომ არის ის „ვინც ღამით დასწვამს შოპენჰაუერს“ („მაგრამ მე რა ვქნა?“).

ღვთაებრივ ლენორასა და ლექსის ლირიკულ გმირს შორის ჩამდგარი „ვილაც მახინჯი“ ისეთივე კონკრეტული აზრობრივი შინაარსის მეტაფორაა, როგორიც შოპენჰაუერის დანვა. ყოველივე ამის გაცნობიერების შედეგად კი მკაფიოდ საცნაურდება გალაკტიონის დამოკიდებულება, მისი თანაზიარობა და თანაგანცდა ედგარ პოს ნიჰილიზმისა. სწორედ ეს გამოხატა იმ ლექსში, სადაც „საუბარი ედგარ პოზეა“.

„აჩრდილს თანაზიარს მარად საშინელი

დასდევს განწირულთა შავი პოეზია“.

აჩრდილს თანაზიარსო! მეტი რაღა ეთქვა ედგარ პოზე გალაკტიონს, მეტად როგორ გამოეხატა სინანული ნიჰილისტური მსოფლგანცდის თანაზიარობისა გამო. მეტი თანაგრძნობა სიტყვით შეუძლებელია!

გურამ ჯახუტაშვილი

●
ცოტაც და სხვენზე ჩიტები მოვლენ,
ცოტაც და ბევრი ვიქნები შენთვის.
ცოტაც და ისევ ჩაგვივლის ღმერთი
და წამოსცდება ზეცასაც თოვლი.
და შემცირდება ჩვენს შორის სივრცე,
და შემცირდება ვრცელი მანძილი,
და შენი ჩრდილიც დაიწყებს ციმციმს
გზაზე შემთხვევით ნაპოვნ განძით.

გადაიქცევა ხილვა – შეხებად
და გაფიქრება იქცევა – გრძნობად,
და მეც დაგიდებ ამ გულს ფეხებთან,
როგორც სხვებისთვის აკრძალულ ნობათს.
და ისევ ჩვენთვის წამოვა თოვლი,
ცოტაც და გულში ჩადგება დენთი,
ცოტაც და სხვენზე ჩიტები მოვლენ,
ცოტაც და ბევრი ვიქნები შენთვის.

●
გახედავ? ჩადგება!
გახედავ გაქანდება,
ქარს ხომ ქარი ერქვა აქამდეც?
გინდა, რომ ქარივით გაქანდე, აფრინდე,
ისეთი ამბები გაგანდე.
ჩიტებიც ამ ქარში, ხეებზე უბლებოზე
უუფლებოები არიან,
ქარია, თუმცაღა, ამ ქართა გადაღმა
მზეში გასასვლელი კარია.

კარია, ან უფრო რგოლია, ეს რგოლი
მითი და სიზმარი მგონია,
სიზმარი მგონია თითო უშენობა –
სიცხადის ღმერთსა და გოლიათს.
თოკიც რომ დაკიდო, წამში ორიოდ,
განასკვო და სკამიც მიადგა,
მინდა გაგახსენდე, უაგონიოდაც
აგანთოს შენივე წყვდიადმა.

ხეები უფოთლებო, გარეთ, თარაზოზე
გასწორებულები დამდგარან,
უჩვენოდ
გაზაფხული,
ცალკე, არასოდეს
მოვა –
ვინაიდან
რადგანაც!

●

გზაზე ვარ,
ჩემგან შორს არის სახლი.
ცოტათი მცირეა და შუბლი მიხურს.
ვოცნებობ,
შემხვდეს გაზეთის დახლი,
ან იქნებ სადმე მივაგნო ჯიხურს.

ქუჩაში ახალს
ვერაგინ მეტყვის,
ჩიტიც კი ველარ მომანვდენს ამბავს,
ის გაზაფხულის მომწვანო ხე-ტყის
გამსკდარ ყვავილებს
და ფოთლებს ლამბავს.

საკუთარ უხმო ვარაუდს ვებრძვი,
სწორად შერჩეულ გზაზე ვარ ჯერაც,
და შემორღვეულ ოცნებას, თერძი,
სხივებგაყრილი ნემსებით ვკერავ.

●

რა უნდა გითხრა,
რაც წარსულში არ თქმულა, ანდა,
ხვალ არ ითქმება – უნებლიეთ, ნებსით, კინაღამ...
ლექსებიანად ავბარგდები და წავალ. ფარდა!
გადავიწყების კულისებში გადამინახავს.

ცოტა სხვა თვალთ რომ შეხედო, ემოციების
და სურვილების წინააღმდეგ წამსვლელმა კაცმა,
ვეჭვობ, ბოლომდე დაუღუჭოს შემომცილებლებს,
რას ნიშნავს ასეთ ულურსმებო ყოფაში – ჯვარცმა.

ეს ყველაფერიც აბსურდია – დუმილი. ცენზი.
ალოგიკური შედარება – ბზიფი, სანტროპე.
რამდენი უნდა ვესაუბრო, მითხარი, შენზე,
ბედნიერებას გადაჩვეულ პითეკანტროფებს.

მორჩა! დასრულდა! პოეზია იქცა დანართად...
ჩემი სიტყვები აკრძალული ხიდან მოკრიფეს,
და სულ ამაოდ მაქეზებენ – თავი გავართვა,
გარესამყაროს ქარგაუმტარ იეროგლიფებს.

ერთი რაც ვიცი, არ ჩამითვლი წასვლას ღალატად,
დაგრჩება ჩემგან – აკრძალული ლექსები ქოთნის,
და ვერ დაიტევს შემოდგომის ბოლოს – კალათა,
წამოცდენილი სიტყვებით მშიშარა ფოთლებს.

მორჩა! შენ უნდა დაივიწყო ჩემი მსგავსება,
ან თუნდაც მცირე განსხვავება – ბედთან ისაკის,
და გაიაზრო, რას მიზამდნენ, რომ მეარსება,
როდესაც ასე გამანამეს – არყოფნისათვის

●

არ ვიცი...
თქმითაც, სამწუხაროდ, თავიდან მიწევს,
გაგიმეორო,
გაგაგონო,
გითხრა იგივე,
რომ ბოლო წლები ველარაფრით ვეჩვევი მიწას
და ვიცელები წინა ხაზზე მდგარი რიგივით.

თუ გაიხსენებ,
გაჭირვებით გამოვლილ დროთა
მონაკვეთებში
არაერთი თავი მოვთალე
ფანქრის
და გულში გაცრეცილად დავატყვე ოთახს,
ჩემი ნაფიქრი, ნააზრევი და ნაბოლთარი.

მიყვარდი კიდევ,
რა დროსია...
მაგრამ გამხელას,
არავითარი, დამიჯერე, არ ჰქონდა აზრი,

არც მაშინ,
როცა ერთმანეთში ვცვლიდით სახელებს,
მით უფრო ახლა,
როცა ასე დავშორდით ტაძრებს.

დღეს, საბოლოოდ, გაუვიდა ყავლი ოცნებას,
და სანამ წყალზე, გამოთლილი მთვარისგან, ნავი,
ჩემს წასაყვანად სრუტეებში ფრთხილად მოძვრება,
მინდა,
ჯერ კიდევ ხმელეთიდან გაგანდო თავად:
რომ მე ნავედი,
ალარ დავრჩი,
იცო, რატომაც,
რაც იყო ჩემი,
თუნდაც მტვერი, თუნდაც ნაჭუჭი,
ნავილე ჩემთვის,
მაგრამ ვიდრე სახლი დავტოვე,
მოურიდებლად,
ნაწილ-ნაწილ,
თვალეზდახუჭულს,

გაკოცე ორჯერ!
ერთი,
რადგან ყოველ მხარეში,
იცხოვრე ჩემთან უფანჯრებოდ და უკრამიტოდ,
და ყოველგვარი, ყოველგვარი ვნების გარეშე,
დაუსრულებლად რომ გიყვარდი,
ერთიც,
ამიტომ.

შენი სიმარტოვე ყოფილა რამხელა,
ასე ღრმად წასული, ასე არსაითკენ.
აქ თურმე კედლებმაც ენები აიდგეს
და საიდუმლოთა დაიწყეს გამხელა.

რამხელა ყოფილა შენი გარინდებაც.
შიშის სიყვარულთან შესაბამისობა –
სხვებისთვის მილიარდ ოცნებას იზოგავ
და საკუთარიდან გაქცევა გინდება...

ვინ იცის, მოსვლამდე რამდენი ვიდავე
მარტო დარჩენილმა ფიქრებთან, სრულებით...
რამხელა ყოფილა შენი დასრულებაც
დაუსრულებელი დასაწყისიდანვე.

ნახვედი, გიგანტურ სიზმართან დამტოვე,
ფრთები მომაკუთვნე კედლებში დარჩენილს,
რამხელა ყოფილა შენი სიმარტოვე
რა რთული ყოფილა შენი განაჩენი.

სად, როდის შევხვდებით? იტყვიან რიცხვები,
გაჟღერებულები – დასალიერებთან,
როცა მოგვაგნებენ, როცა დაიწყება,
ეს ამოუვსები დაცარიელება

ღამე. შემოდგომა. ყანჩელი.
ბროდსკი – წაკითხული ასლიდან.
ხვდები, დაინგრევი დარჩენით,
ველარ გადარჩები წასვლითაც.

კედლებს ეხეთქები მწერივით,
სავსე – თანხმობით და არა-თი.
ითვლი გადაგზავნილ წერილებს,
ჯერაც ვერდანერილ ბარათებს.

ორთქლით დამძიმებულ მინაზე,
ხაზავ წარმოსახულ ფიგურებს,
მთვარის ფრიგიდული სინაზე,
ლურჯი ფანჯრებიდან გიყურებს.

ძველი ფოთლებივით – რიცხვები,
ისევ გროვდებიან ფარდებთან,
რალაც თვითნებურად იწყება,
რალაც უმიზეზოდ მთავრდება.

გინდა, შემოდგომის ქურდებმა,
მთვარეც მოიპარონ ჯართივით,
თორემ უსაშველოდ რთულდება
შენთვის ყველაფერი მარტივი

ღამე. შემოდგომა. ყანჩელი.
ბროდსკი – წაკითხული ასლიდან.
ახლა თუ მოკვდები დარჩენით,
ველარ გადარჩები წასვლითაც.

ბესო სვედელიძე

კაკლის მაშო

1.

მაშო რომ აყვანილი იყო, მთელმა კაკლიანმა იცოდა.

შავლაყაძეების უშვილო ოჯახის თავიკაცმა ივანე შავლაყაძემ, მანეთობისას, ქალაქიდან სოფლად სულ რაღაც რამდენიმე დღის მაშო ამოიყვანა და წყაროსთავზე შეყრილ თანასოფლელებთან შეჩერდა.

– ვაიმე!!.. შენია მაგ ბავშვი, ივანე?.. – გულზე მიკრული თოთობავშვიანი ქმრის დანახვაზე ძალიან დაიბნა ელენა.

– შეხედე, როგორი კაკლი-მურაბა თვალები აქ!.. – თითქოს ყველას ერთდროულად ჩაუკრა თვალი ივანემ. – ქალაქის სანაგაოზე ვიპოვე გადაგდებული!.. ნაგავს გავს ეხლა ეს, იქ რო დამეტოებინა?

წყაროსთან შეყრილი სოფლელები ვერაფრით მიხვდნენ ხუმრობდა თუ სიმართლეს ამბობდა ივანე, მაგრამ მაინც ყველამ ფართოდ გაიღიმა. კაკლიანში ივანეს უწესიერეს კაცად იცნობდნენ და მისი ნებისმიერი სიტყვის გადაუ-

მონმებლადვე სჯეროდათ.

ამასობაში ელენაც მოვიდა გონს, ქმარს ბავშვი ფრთხილად ჩამოართვა და მისი სურნელი ხარბად შეისუნთქა.

●

მთელმა კაკლიანმა ქინქლებიანი ღვინის ყლურწვითა და განევ-გამონევის გარეშე აღნიშნა შავლაყაძეების ოჯახის შვილიანობა. ეგ კი არა, შუა ქეიფისას, შავლაყაძეების ეზოში პანია მაშოსთან ერთად ელენა გამოვიდა, სამკერდე შეიხსნა და მკლავისხელა ჩვილს ყველას თვალწინ ბედნიერი სახით მოაწოვა ურძეო მარცხენა ძუძუ.

– უკვე ჩემი სუნი ასდის!.. – უბრწყინავდა აცრემლებული თვალები ჩვილჩახუტებულ ელენას.

კაცები განზე იხედებოდნენ, ქალებს უბრალოდ ღანვები შეფაკვლოდათ, ივანე შავლაყაძემ კი ერთი თქვა:

– დედალმაშო იყოს, ვინც ჩვენ მაშოს რამე ავნოს!

32904

იმავე საღამოს მეზობელმა ქალებმა ივანეს „ბორჯომის“ შუშის ბოთლებით ახალმონველილი თბილი რძე გადმოუტანეს. ივანემ და ელენამ ერთად ჩაუდეს ბავშვს პირში საწოვარა და მერე სამივეს ერთად ჩაეძინა.

●

მაშო თანატოლებისგან განსხვავებით სიმალლეში ძალიან ნელა იზრდებოდა და აყვანიდან მერვე წელიწადს სამი წლის ბავშვივით გამოიყურებოდა. რიგიანად არც მერე წასულა სიმალლეში: ოდნავ წამოიჩიტა და დარჩა ეგრე, ადამიანის მსგავსი თოჯინასავით.

– სიმალლეში ზრდაზე განსაკუთრებით ეფექტურად მოქმედებს A და B ჯგუფის ვიტამინები! – სოფლის წყაროსთან სიტყვით გამოდიოდა ხოლმე სოფლის ვეტერანი ფიზკულტურისტი ვაჟა შერმადინი და რალაც გაყვითლებულ ქაღალდებს აფრიალებდა. – A ვიტამინის წყაროა ახალი მწვანილი, სტაფილო, პომიდორი! B ვიტამინები ბევრია ნიგოზში, კვერცხის გულში, ნაღების კარაქში!

– კვერცხის გული ერთად იწერება თუ ცალ-ცალკე? – ლაზღანდარობის ხასიათზე იყო ვილაც.

– ორგანიზმის სიმალლეში ზრდას აფერხებს ალკოჰოლი, სიგარეტი, ნარკოტიკები და სქესობრივი ცხოვრების ნაადრევად დაწყება! – აშკარად ნაბახუსევზე იყო სოფლის ვეტერანი ფიზკულტურისტი.

– რამდენში ზიხარ, ვაჟა უფროსო? – ეცინებოდა კიდეც უფრო ვილაცას.

– გარდა ამისა, გირჩევთ იაროთ ბაყაყურ ცურვაზე და ხშირ-ხშირად აკეთოთ ზემოთკენ წახტომები, რათა მიწვდეთ რაც შეიძლება მაღალ ნიშნულს! – თავისას მიერეკებოდა და ხელაშვერილი ადგილზე ხტოდა სოფლის შეზარხოშებული ვეტერანი.

– გამოუტანეთ ამას რაიმე უფრო გრადუსიანი, თორემ შემოვეზარდეთ

ხელში ყველა! – მწარედ ელიმებოდა ივანე შავლაყაძეს.

ივანეც და ელენაც მაშოს სიდაბლეს იმდენად განიცდიდნენ, რომ შავთმიანები მალევე გაჭალარავდნენ. ელენა უცებ მოტყდა, ივანემ კი დარდისგან ყოველდღიურ სმას მიჰყო ხელი და თოვლისფერი თმა უკანასკნელ ღერამდეც დაცვივდა.

– ანა შენ ხარ ივანე ფანტომასი! – ამხნევებდნენ დაელმებული თანასუფრელები ივანეს სოფლის დუქანში.

– ეგ რომელი? – იუმორის გრძნობა არასდროს ღალატობდა ივანე შავლაყაძეს. – ფანტომას რაზმუშევალსა?

– არა, კაცო!.. ფანტომას სნიმაეტ მასკუ!

ივანე შავლაყაძე მაშოზე დარდს უფრო გადაჰყვა, ვიდრე სმასა და ასაკს. კაკლის კუბოში ჩასვენებული მთელმა სოფელმა გულიანად გამოიტირა. ყველაზე ხმამაღლა პატარა მაშო მოთქვამდა, რომელმაც მამობილს კუბოში თავისი ხელით მოწყვეტილი სამი მწვანე კაკალი ჩაატანა და უკეთესი სამყაროსკენ კეთილი მგზავრობა უსურვა.

●

მაშო ბავშვობიდან ყველას აოცებდა. ეს საოცრად ტანმორჩილი გოგო ჭკუა-გონებითა თუ შეგნებით უფროსებს ხომ ბევრით არაფრით ჩამოუვარდებოდა, თანატოლებს კი საერთოდაც ყველაფერში უსწრებდა.

ყოველი მეზობლის კარ-მიდამო უამრავჯერ მიელაგებინა მაშოს და სოფლის ყოველი მოსახლის ეზოს ხეხილიც ზეპირად იცოდა, ვინაიდან არაერთხელ გაეკრიფა მასპინძლისავე თხოვნით; სხვებისთვის პურსა ან წყალზე წასვლა-მოტანაც არასდროს დაზარებია, და ეტყობოდა, რომ საკუთარ პანწანინა მუშტზე ბევრად დიდი გული უცემდა საგულეში.

დრო გადიოდა, თუმცა ამის მიუხედავად, მაშოს გოგოდ მაინც ვერავინ

აღიქვამდა – სოფლისთვის ის ხან სა-
თამაშო იყო და ხანაც ცოცხალი თოჯი-
ნა. მისი წარმომავლობის შესახებ ივანე
შავლაყაძის სიკვდილის შემდეგაც არ
დაუძრავს არავის სოფელში კრინტი.
მაშომაც კაი ხანს არაფერი იცოდა, და
საკუთარ სიდაბლესა თუ სიმაღლეზე
იქამდე არ უდარდია, ვიდრე წყაროს-
თან მცხოვრები ზურიკო სიხარულიძე
არ შეუყვარდა სიგიჟემდე.

მაშო ზურიკოს მენჯამდე წვდე-
ბოდა, მისი ყველა ნაბიჯი იცოდა და
მის ნაკვალევს ტალახიან თუ გვალვი-
ან ამინდში ერთნაირად გამოარჩევდა.
ზურიკოს მზერას რომ დაიჭერდა, მის
დასანახად ადგილზევე თავის გამო-
გონილი ცეკვის შესრულებას იწყებდა.
გაბადრული ზურიკო ამის დანახვაზე
მაშოს ხელში იყვანდა და ჰაერში რამ-
დენჯერმე „ჰოპლათი“ ისროდა. მერე
კისერზეც შემოისვამდა და ასე მოატა-
რებდა მთელ კაკლიანს. მაშო ზურიკოს
ამ დროს კეფაზე ნაზად ეფერებოდა და
ხანდახან თმასაც უყნოსავდა.

– რას მსუნავ, გოგო? – ეცინებოდა
ზურიკოს. – ყვავილი კი არ ვარ!..

– მამას სუნი გაქ შენ! – თვალდახუ-
ჭული პასუხობდა ბედნიერი მაშო.

ზურიკო სიხარულიძე სოფლის ყვე-
ლაზე ჭკუათანადი ბიჭი იყო და სოფ-
ლისვე ყველა გასათხოვარ თუ გაუთ-
ხოვარ გოგოს ორივე თვალი ჰქონდა
მასზე დადგმული. ამ მხრივ ყველაზე
მეტად სოფლის კეკლუცი მარინა აქტი-
ურობდა, რომელსაც არა მხოლოდ ზუ-
რიკოს ბალ-ბოსტანი ჰქონდა საკუთარი
ზურგით ბევრჯერ ნატყეპნი, არამედ
საეჭვოდ მუხლისთავებდანი თლებუ-
ლიც ხშირად დაიარებოდა კაკლიანის
ორღობეებში ყინჩად.

– მერე? – ელიმებოდა კისერზე შე-
მომჯდარი მაშოს ნათქვამზე ზურიკოს.

– არ გინდა ჩემი თვალების კაკლის
მურაბა მოგიხარშო?

ზურიკო მალევე მიუხვდა პანანინა
მაშოს გულის უცნაურ რაკარუქს.

ერთი კვირით სახლში გამოკეტილმა
იმაზე მეტი ვერაფერი მოიფიქრა, რომ
ერთხელაც სოფლის კეკლუცი მარინა
სოფლის განაპირას მდგარ კაკლებთან
დაიმარტოხელა და უთხრა:

– მაშოს გულს ვერ გავუტეხავ მე!

– პირდაპირ თქვი, რა ჯანდაბა გინ-
და?! – უცებ დაინაოჭა შუბლი მარინამ.

– ცოლად უნდა გამომყვე, რომ და-
მივინყოს და გულიდან ამომიგდოს!..
მამამისი ივანე და მამაჩემი უჩა ბავ-
შვობის ძმაკაცები იყვნენ და არ გამოვა
სხვანაირად! თან შენც გზაზე დადგები,
რომ ხარ გადასაწოდებელი პაპიროსი-
ვით!

– მამამისი ივანე კი არა!!.. ვითომ
არ გახსოვს, ქალაქის სანაგაოზე მიგ-
დებული და ჩვენი სოფლის აყვანილია
როა ეგ ჩემის ლილიპუტი!.. და ზუსტად
ეგ გიტყდება, ეგეთი რომაა, თორეეე!!.
– აინია კაკლის ქვეშ მჯდომმა მარინამ
ჭრელი კაბა და აღმოჩნდა, რომ კაბის
ქვეშ საერთოდ არაფერი ეცვა.

ამის გაგონებაზე უცებ აძაგრულმა
ზურიკომ კეკლუც მარინას ჯერ სილა
გააწნა, მერე ზეზე წამოაგდო, კაკლის
ხეზე ხელისგულებით მიაყუდა და შუა
თითით იმდენ ხანს და ისეთი უქნა, რომ
იმ კაკალს მერე და მერე მორეკვა აღარ
დასჭირვებია.

ის კი არ იცოდა არცერთმა, რომ
ზურიკოზე ყურებამდე შეყვარებული
მაშო ამ დროს სწორედ იმ კაკლის ხის
კენწეროზე იჯდა, ყველაფერი ესმოდა
და ცოტა დააკლდა გულგადამწვარს,
მინაზე რომ არ გაადინა ზღართანი.

იმ შუალამით ისედაც აცრემლებუ-
ლი მაშო მარჯვენა ხელის შუა თითის
საზარელმა ტკივილმა გააღვიძა. გამწა-
რებულმა დიდხანს იტრიალა ლოგინში.
ჯერ პირში ჩაიდო თითი და კაი ხანს
წუნწა. მერე ცივ წყალში ჩაჰყო. მარი-

ლიანი მდულარეც არ დააკლო. თითი მაინც არ ისვენებდა და ჯიუტად ფეთქავდა.

ელენას ამ დროს ტკბილად ეძინა და არაფერი გაუგია.

ტკივილმა რომ არაფრით გაუშვა, მაშო შლეგი სახით გავარდა გარეთ და თავისი სიმაღლის წალდი იპოვა. მერე ეზოში კუნძსაც მიაგნო, ახურებული შუა თითი ზედ დადო და ვიდრე წალდს თვალდახუჭული დაიქნევდა, მხოლოდ ერთი თქვა:

– ეს შენ ხარ, ზურიკო!

2.

– მაშოო! – დაიძახა ელენამ და დილის მზე მოიჩრდილა.

მაშო კაკლის ხის კენწეროზე იჯდა, კრიალა ცას აჰყურებდა და თავისთვის იცრემლებოდა.

– ჩამო, ექიმი გელოდება!!! – დაიძახა ელენამ და ისეთი ძალით შეინასკვა შავკოპლებიანი თავსაფარი ყელზე, თითქოს თავის დახრჩობას აპირებდა.

მაშოს დედობილისთვის ხმა არ გაუცია.

– მაინცდამაინც უნდა დაგაბა და ისე დავახვედრო შენი თავი?! – ბრაზით ჩაილაპარაკა ელენამ. – აღარ უნდა თქვა, რა გჭირს, შვილო?!

– ჯერ შენ მითხარი! – ჩამოსძახა უცებ ხიდან მაშომ.

– მე რა უნდა გითხრა, დედი? – შეცბა ელენა.

– რატომ ვარ ეგეთი?!

ელენამ პასუხად ხელი ჩაიქნია და სახლში შებრუნდა.

დიდ ოთახში, პიანინოსთან სოფლის ახალი, გრძელცხვირა ექიმი იჯდა, თითები დასაკრავად გაეფარჩხა და კარისკენ მომლოდინედ იყურებოდა.

ეულად შემობრუნებული ელენას დაწახვავზე გრძელცხვირამ ხელები ჩამოუშვა და ბზრიალა სკამზე ნახევარბრუნნი ქნა.

– მაინც არაო? – შეეკითხა ელენას.

– არაო!

– მაშინ თქვენ მაინც დაგიკრავთ! – მონინებით თქვა გრძელცხვირა ექიმმა.

ელენამ არაფერი უპასუხა და სარწველაში ჩაეშვა. ექიმმა ეს დასტურად მიიღო და ორი ხელით ჩარაკრაკებული გამის შემდეგ ყველაფერი მარტივ ჯაზურ სავარჯიშო ეტიუდში გადაზარდა.

დაკრულის ექიმ ძველ სერვანტში მდგარი ჭურჭელი აანკარუნა.

საბოლოოდ, ყველაფერი ორი ხელით აღებული აკორდით დაგვირგვინდა. ექო კაი ხანს იდგა ოთახში და წვლებით იწრიტებოდა ღია კარ-ფანჯრიდან. ოთახი ბოლომდე რომ განიავდა, გრძელცხვირა სწრაფად დატრიალდა ბზრიალა სკამზე და ელენას ამაყად მიაცქერდა.

– შენა კაცო, ვერ გავიგე, ექიმი ხარ თუ მუზიკანტი? – ჩაეცინა ელენას.

– პროფესიით ფსიქოთერაპევტი-მეთქი! – აღელდა გრძელცხვირა ექიმი. – რამდენჯერ უნდა გავიმეორო ერთი და იგივე?! მუსიკა უბრალოდ ბავშვობიდან მიყვარს!.. ბახი, გერშვინი... ივან გლინკა!

– ივანე ერეკა ჩემ საცოდავ ქმარსაც!.. – დაღონდა უცებ ელენა. – მაინც მოდი კიდევ!.. იქნებ მოვარჯულო და ძირს დავახვედრო შემდეგ ჯერზე!

– მთელი ორი კვირაა ტყუილად დამატარებთ სოფლის ბოლოდან! დღეს რა დღეა? – თითების ცივად კეცვას შეუდგა ექიმი. – ესე იგი, დღეს სამშაბათი!.. ხვალ ოთხ... ზეგ ხუთ... – მერე ჩაფიქრდა, ფეხზე წამოდგა და კარისკენ გაიწია. – მაშინ, პარასკევს იყოს!

– სად მიდიხარ? – ელდა ეცა ელენას და სარწველადან სწრაფად წამოდგა. – ნახევარ საათშია ავტობუსი!.. რას იფიქრებს ხალხი? სკამი არა მაქვს სახლში თუ? იქნებ ჩამოძვრეს იქამდე!..

– ვიდრე მე ვარ აქ, ის იქნება იქ! ასეთია ამ ეტაპზე მისი ბავშვური, აუტისტური ნატურა!..

– წესიერად ილაპარაკე! – აიმრიზა ელენა.

– რა ვთქვი ეგეთი? – გაუკვირდა გრძელცხვირას და მხრები აიწურა. – გარე სამყაროს მიმართ პროტესტი მის ასაკში სწორი განვითარების ნიშანია. კი არ უნდა აძაგებდეთ ამის გამო – მთავარია გაგება! ამასვე ამბობს კარლ გუსტავ იუნგიც!.. გამომდინარე იქიდან, რომ მაშო ჯერ კიდევ შორსაა სრულწლოვანებისგან...

– ოცი წლისაა უკვე, ოცის – შე მამაცხოვრებულო!.. რამდენჯერ უნდა გითხრა?! მაინცდამაინც დაბადების მოწმობა განახო?! – ელენა საძინებლისკენ წავიდა და იქიდან მომწვანო წიგნაკით გამობრუნდა.

ექიმმა წიგნაკი ჩამოართვა, გადაშალა, თვალღერებას მალევე მორჩა და ისევ ელენას დაუბრუნა.

– ნუ, ახლა... – გაკვირვებით გაშალა ხელები გრძელცხვირამ. – ისეთია, ექვსზე მეტს ვერ მიცემს კაცი!.. როგორც ვხედავ, ჰიპოფიზურ ნაწიზმთანაც გვაქვს საქმე! თქვენ კიდევ ამბობთ, რალაც დაემართათ! თითი მოიჭრაო! აგერ, მადროვეთ! – ამოიღო ჩანთიდან სქელი წიგნი და კაი ხნის ფურცელის შემდეგ კითხვას შეუდგა:

– მცირე ზომის ადამიანის დაბადება დიდი იშვიათობაა! დაახლოებით 10000 მშობიარობიდან შესაძლოა მხოლოდ ერთი დაიბადოს ასეთი! შემდეგ... აჰა!.. მათი განაწყენება და შეურაცხყოფის მიყენება ძალიან ადვილია, შესაძლოა ამიტომაც ისინი ხშირად იღუპებიან გულის დაავადებებით! ერთ-ერთი უდიდესი ტრაგედია მათი ცხოვრებისა კი ის გახლავთ, რომ მცირე ნაწილს აქვს გარავლების შანსი, გამომდინარე იქიდან, რომ ასეთ ადამიანებს ძალიან უჭირთ წყვილის პოვნა!.. გაიგეთ?!

– მე რა ვქნა, ის მითხარი, ექიმო? დღე კაკლის ხიდან ვერ ჩამომყავს. ღამით თუ შემოვა ხოლმე სახლში...

– ღამისთევით მე ვერ დავრჩები აქ!.. – თქვა ექიმმა და ისევ კითხვა განაგრძო: – ...ხშირად ჩვენ არაფერი ვიცით

მათი პრობლემების შესახებ, ვაფასებთ მათ მხოლოდ ვიზუალურად... ჰო!.. გამომდინარე აქედან, ისინი ხშირად იქცევიან უგულო ადამიანების დაცინვის ობიექტებად. არადა, ბევრს ალბათ წარმოდგენაც კი არ აქვს, რომ როგორც თქვენ, ისევე ნებისმიერ სტანდარტულ ადამიანს შეიძლება ეყოლოს ეგრეთ წოდებული ლილიპუტი!.. „ლილიპუტიზმი“ არც დაავადებაა, არც რაიმე სენი და ხშირად მსგავსი ადამიანის დაბადებას არანაირი ახსნა არ გააჩნია...

– გაგალილიპუტებ ახლა მე შენ! ეგ სიტყვა მეორედ აღარ გავიგონო ამ სახლში!!!

– სხვა რა ვქნა, ქალბატონო ელენა? ხეზე ძროშიალი მე არ ვიცი!.. ის კი არა ვარ, რა ჯანდაბა ქვია?.. ფოკუსნიკი! მოკლედ, მირჩევნია წყაროსთან მივიდე და ფეხით გავეშვა კაკლიანის ბოლომდე!

– შვილო, იქნებ ქვემოდან უთხრა რამე ექიმურად და ჩამოვიდეს...

– გამორიცხულია! პარასკევს თუ კიდევ ხეზე დამხვდა, საბოლოოდ ვიტყვი უარს ამ პაციენტზე! იპოვეთ ბატონო სხვა მკურნალი! გამოიძახეთ ქალაქიდან! ალპინისტური მონაცემების! ხეზე ასვლა რომ იცოდეს! ახლა კი გამატარეთ თუ შეიძლება!

– არაფერი შენ არ იცი! – გაატარა ელენამ გრძელცხვირა ექიმი. – არაფერი!! გინდა გითხრა სიმართლე?

– ბრძანეთ! – შეყოვნდა ზღურბლთან გრძელცხვირა.

– ექიმი, მე ვიცი ხელში თერმომეტრით და წნევის აპარატით ყურში!

– ცდებით, ქალბატონო ელენა! პროფესიული უნარ-ჩვევებითა და ჰიპოკრატეს ფიცით!

წყაროსთან, კაკლის ხის ძირას ორი შაოსანი, დაღარულსახიანი დედაბერი იჯდა. კალთაში ქვასანაყები ედგათ და დადუმებულები ნიგოზს ნაყავდნენ. რო-

დინების რიტმულ ჩლახუნს ფონად წყაროს წყლის ჩხრიალი გასდევდა. სადღაც შორიდან ბაყაყების ყიყინი ისმოდა.

უცებ მოსახვევში უზარმაზარი შავი ძროხა გამოჩნდა. დინჯად მომავალს ელენა მოსდევდა პალოთი ხელში. ძროხა წყაროსთან შეჩერდა და მილიდან გადმომჩქეფარ წყალს ისე დაენაფა, დედაბრებისთვის ზედ არ შეუხედავს. ძროხისა და ელენას დანახვაზე დედაბრებმა ნიგვზის ნაყვა ერთდროულად შეწყვიტეს და ძროხას მიაცქერდნენ. ის წყალს ხმაურით სვლეპდა და თან მთელი ტანით თრთოდა. ელენამ დრუნჩზე პალო მიარტყა და მილიდან გადმომდინარ წყალს თავად შეუშვირა პეშვი. მერე ფრთხილად მოსვა და ქვასანაყიანებს წარბშეკრულმა შეხედა. იქვე დასიებული ფეხები ამოალაგა კალოშებიდან, რიგ-რიგობით ჩაჰყო ცივ წყალში და უკვე ის ათრთოლდა მთელი სხეულით.

– ჩაიარა ავტობუსმა?

– ჩაიარა... – ერთხმად დაუდასტურეს დედაბრებმა.

– გაჰყვა ის ჩემი ცოდვით სავსე, თუ წაბლაყუნდა ფეხით?

– ვინა, გოგო? – გაიკვირვეს დედაბრებმა.

– ვინა და, სოფლის ახალი ექიმია, თუ ვიღაც ჯანდაბაა!..

– ხოო... ეგ კი წაყვა... აბა ჩვენთან ხომ არ დარჩებოდა... – თქვა დედაბერთაგან ერთ-ერთმა. – იქამდე კი გაიჭყიპა ეგეც წყლის სმით...

– ჰოი, მაგან აღარ დალიოს არაფერი!.. – ჩაიქნია ხელი ელენამ.

სადღაც შორიდან კვლავაც ბაყაყების ყიყინის ხმა მოისმა. უცებ მას ზედ ძაღლების ყმუილიც დაერთო.

– გაავდრდება!.. – თქვა ელენამ, ფეხები კალოშებში წაჰყო და მიაყურადა.

– იმათ რალა სიკვდილი აყმუვლებთ?

– მერე ძროხას გადახედა და ისევ დედაბრებს მიუტრიალდა. – გოგოებო... – დაიწყო უცებ ყოყმანით და იქვე გაჩერდა.

და.

– თქვი... რისი გერიდება? – დაანამუსა ერთ-ერთმა და მეორეც უცებ აჰყვა:

– უცხოები ხომ არ ვართ?..

ელენამ ოფლიანი პირი მაჯით მოიხოცა და ღრმად ამოისუნთქა.

– შეიძლება ადამიანი სუ კაკლის ხეზე აძრომაზე იყოს?

– ვინა?

– მე ხომ არა... მაშო, ვინა!.. ჯერ ის შუა თითი ხომ მოიჭრა! მერე საერთოდ გაუცხოვდა და გაველურდა!.. მე კიდე სად ვდიო ამ ფეხებით?.. – განაგრძო ელენამ. – ყოველდღე მისივდება... იმ ექიმსაც ტყუილად დავატარებ... მაინც არ ეკარება!.. ჰოდა, გავყიდი ძროხას და ჩავიყვან მაშოს ქალაქში... დავანვენ საგიჟეთში და იქნებ იქ უშველონ რამე. მეც იქ დავრჩები და მოვუვლი როგორც შემეძლება... ო, ივანე შენი პატიოსანი სული წარწყმდეს!

– რეებს ამბობ გოგო ივანეზე? – ლამის ერთ ხმაში შეიცხადეს დედაბრებმა.

– ვეუბნებოდი თავის დროზე! არ გვინდა! არა და არა! სად წახვედი? რატომ დაგვტოვე? გესმის ჩემი ივანე? – ახედა ელენამ ცას და ზუსტად ამ დროს წყაროსთავზე მდგარი ხიდან ჩამოვარდნილი კაკალი ზედ შუბლზე დაენარცხა. მოულოდნელობისგან ელენა ადგილზე შეხტა.

– ხმამალლა სიტყვა ველარ მითქვამს, ოხერი!

დედაბრები ერთხმად ახითხითდნენ და ქვასანაყები ისევ მუხლებში ჩაიდგეს.

კაკლიანის პირას ვრცელი მინდორი გადაჭიმულიყო. ელენა მინდვრის შუაგულში შეჩერდა, აქეთ-იქით მიმოიხედა და პალოს დასასობად დიდ ქვას დაუნყო ძებნა. მალევე იპოვნა და პალოც გემრიელად ჩააჭედა მინაში. მერე ზედ თოკიც დაახვია და ძროხას სევდიანად შეხედა.

– რა ვქნა, ჩემო ლამაზო?... ამდენი სიკეთე ვიცი შენგან და მაინც ეგრე გიხდი სამაგიეროს... – ელენამ თვალი ამოიმშრალა და განზე გაიხედა. – ხომ იცი, როგორ მიყვარს?... ველარ მომყავს გონზე! სუ ჩემ ივანეს მაინც არ ვხედავდე სიზმარში!.. ისე მიყურებს, ისე!.. უშველეო – სულ ამას მთხოვს. რა ვუ-

დურები ვართ ადამიანები! კი ნუ გეწყინება, ლამაზო... ვინც გიყიდის, ვეტყვი, რომ არაფერი მოგაკლონ და მოგეფერონ. შენზე მეწველ ძროხას სად იშოვიან?..

ძროხას თითქოს ყველაფერი ესმოდა: პასუხად ჩუმად ზმუოდა და აცრემ-

ლებული იცოხნებოდა. ელენამ ძროხას აცრემლებული თვალის უპეები სახელოთი ამოუმშრალა და ფერდზე ხელი ჩამოუსვა.

– აბა, ახლა შენ საქონელი უნდა გერქვას და მე – ადამიანი? – აღმოხდა ოხვრით. ცოტა ხანს ასე იდგა, თითქოს სევდისგან დაპატარავებული. – სალამოსკენ მოგაკითხავ, ჩემო ლამაზო და ჩავიდეთ დილით ბაზარში... – ძროხას ისევ ფერდზე ჩამოუსვა ხელი ხმააკანკალებულმა ელენამ და გატრიალდა. მინდორი მოკლებე გადაჭრა და სოფლისკენ მიმავალ ბილიკს დაადგა.

ყო? თან ის თითი! სუ თვალი უშტერდება. ახალმა ექიმმა თქვა – ქალაქის საგიჟეთში ავადმყოფების უმეტესობა ერთმანეთზე ქორწინდება და კი არიან მერე კარგადო. უნდა ვუშველო! რისი დედა ვარ? მაგიტომ გყიდი. ეგეთი უმა-

ალიონზე კაკლიანის ცა ზურიკო სიხარულიძის ღრიალმა ჩამოაქცია.

სახლიდან პირველი ელენა გავარდა. კაკლიანის ორლობე უკვე ხალხით იყო სავსე და ყველანი წყაროსკენ გარბოდნენ კისრისტეხით. მაშომ ერთი მოიფ-

შენიჭა თვალები და გაქცეულებს ნახევრადმძინარი გაედევნა უკან.

ზურიკო სიხარულიძის ეზოსთან ლამის მთელ სოფელს მოეყარა თავი და იყო საშინელი კივილ-წივილ-ტირილი. ვიღაცები ეზოში ღობის ზემოდან იყურებოდნენ და მაშინვე გული მისდიოდათ, ზურიკოს ღრიალი კი მაინც არ წყდებოდა.

– რა ხდება? რა ამბავია? მოკვდა ვინმე? – ეკითხებოდა ყველას ნიკაპაკანკალებული ელენა და ცდილობდა რამე მაინც დაენახა, მაგრამ ამის საშუალებას მეზობლების ზურგები არ აძლევდა.

– რა მოხდა? რა მოხდა? რა მოხდა?

– ისმოდა აქეთ-იქიდან.

– მარინას ჭიპი გაეხსნა!.. – თქვა სოფლის ექიმმა და ისიც გულწასული ჩაიკეცა.

– რაო?

– რას ქვია ჭიპი?!

– გაეხსნა და არის გადაფლაშული მთელი ტანი გარდიგარდმო!.. ღმერთო, შენ გვიშველე!

მაშო ამის გაგონებაზე უცებ გაძვრა სოფლელების ფეხებს შორის და კაი ხნის ძროშიალის შემდეგ ეზოს ღობესთან აღმოჩნდა. ღობის ღრიჭოში რომ გაიხედა, თვალები მართლა კაკლისხელა გაუხდა.

ეზოს შუაგულში ჭიპგადახსნილი მარინა ეგდო – ნანლავებგადმოყრილი ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო. ზურგზე მწოლი ძლივს ფეთქავდა, მისი ჭიპზე გახსნილი სხეული კი ლამის მთელ შუაგულ ეზოს ფარავდა. იქვე მუხლებზე დაჩოქილიყო ზურიკო სიხარულიძე და სახეზე ხელისგულებაფარებული მთელ ხმაზე ხაოდა.

მაშომ ერთი დაიწვილა:

– მამააა!!! – მერე ხალხის ფეხებშორის გავლით უკან გამოხოხდა და წყაროსთავზე მდგომ კაკლის ხეს ახედა. უცებ აძვრა, ფოთლები სწრაფად წააგლიჯა ხეს, იმავე ფოთლებით ხელისგუ-

ლები ნაჩქარევად დაიზილა და ტოტიდან პირდაპირ ეზოში ისკუპა. შემდეგ ფრთხილად მიუახლოვდა ჭიპზე მთლიანად გადახსნილ მარინას.

●

სწრაფად ურტყამდა მაშო ძირს მწოლ მარინას წრეს, მის გაშლილ ტყავს თუ კანს ადგილ-ადგილ, მიწიდან ისე კრეფდა, თითქოს ერთი უზარმაზარი ხინკალი უნდა მოეხვია. ბოლომდე რომ მოკრიფა ეზოში გაფენილი მარინას გადახსნილი ტყავი, მართლაც ხინკალის კუჭივით დაატრიალა. ბოლომდე რომ მოახვია, მთელი ძალით მოუჭირა, მოკუჭა და ეს კუჭი მარინას ჭიპის ადგილას, მუცელში ჩაუბრუნა. აქ სოფლის გოდება ერთხმად შეწყდა.

მარინა ისევ მთელი იყო – შეკრული, მოხვეული და ოდნავ მსუნთქავი, მაგრამ მაინც უკვე ცოცხალი. ასე უცებ გამრთელებული და ჭიპშეკრული მარინას დანახვაზე ყველამ ერთდროულად გადაჯეგა ეზოს ღობე და ძირს მწოლს მიცვივდნენ.

– გაცოცხლდა!!! – აღმოხდა ვილაცას. – გამოუძახეთ სასწრაფოს სასწრაფოდ!!! – და ატყდა ირგვლივ მობილურების წკრიალი.

ზურიკომ სახიდან ხელები ჩამოუშვა და პირველი ვინც დაინახა, მაშო იყო, რომელიც უკვე მარინას ირგვლივ შეგროვილი სოფლელების ფეხებშორის მიძვრებოდა. ზურიკო სიხარულიძე ფეხზე წამოდგა და მარინას შემლილი სახით დახედა.

მარინა სუნთქავდა და ცოცხლდებოდა.

– მაშოოოოოოოო!!! – დაიყვირა ზურიკომ, მაგრამ მისი ხმა ხალხის ჩოჩოლმა ჩაყლაპა.

– რა დროს მაშოა, ბიჭო?! ცოლს მიხედე!.. – ხმის კანკალით გადაუსვა თავზე ხელი შავებში გამოხვეულმა ელენამ. ზურიკო ისევ მუხლებზე დაეცა და მარინას დააცქერდა. მარინა თითქოს იღიმებოდა.

მალე შორიდან „სასწრაფოს“ სირენის ხმა მოისმა.

●

იმ დღის მერე მაშო აღარავის უნახავს კაკლიანში. სად აღარ ეძებეს, ეძახეს, ყველა კაკლის ხე დაიარეს, მდინარის კალაპოტიც სულ ფეხდაფეხ დაჩხრიკეს, მაგრამ მაშო არსად ჩანდა.

– სად წავიდა ჩვენი შვილი, ივანე?

– სად წავიდა ჩვენი შვილი?

– სად წავიდა?... – შეშლილი სახით დაიარებოდა სოფლის ორლობებში ელენა და ყველა კაკლის ხეს ხელს ადებდა.

მაშო რომ არა და არ გამოჩნდა, ელენა მიხვდა – წყლის ნაყვა იყო ასეთი ლოდინი, სასაფლაოსკენ ბებრულად წაბორძიკდა და ქმრის საფლავს ჩაეხუტა.

მალე სოფელში პატრულის მანქანა გამოჩნდა. ყველა კუთხე-კუნჭული დაიარეს. ვინ აღარ დაკითხეს. მაინც არაფერი. რაიონსაც გადასცეს. ყველა პოსტი გააფრთხილეს.

ისევ არაფერი.

ამის შემდეგ, ელენა სახლიდან მხოლოდ დღეში ერთხელ გამოდიოდა, ივანეს საფლავზე დინჯად ადიოდა და იქ იჯდა შებინდებამდე.

მაშოს მიერ გადარჩენილ თუ გაცოცხლებულ მარინას კი ცხრა თვეში ტყუპი ბიჭები ეყოლა და ზურიკომ ორივეს მაშო დაარქვა.

(9 წლის შემდეგ)

– ჰოდა, ჩავედით მე და მაშოები ქალაქში!.. მექაჩებიან ესენი!.. ჯერ ზოპარკიო. იქ სელაპები იყვნენ და გველების სახლიც იყო კიდე!.. მერე ბამბის მაროჟნიო... გაიწეპნენ ერთიანად!.. გამოიღე ცხვირიდან თითი, მაშო!.. მერე მაკდონალდიო! მერე „დინამო“ სტადიონიო! ჩვენები და ისინი ხვდებოდნენ. მოვიგეთ მაგრად!.. შემეჭამეს და გამწე-

ნეს ამ ვირიშვილებმა! ისადილეს სემჩიკით!.. ყველაფერი ვნახეთ, რაც უნდა გვენახა! მოვდივართ და მომყავს ხელჩაკიდებულები... უცებ ვხედავთ, ერთი ლია ადგილია მარჯვნივ – მუშტაიდის ატრაქციონები ანერია. შევდივართ – იქ საქანელებია, კარუსელებია, აქეთ ეშმაკის ბორბალი დგას. ავედით ცაში, ვეშვებით მინაზე. უცებ ზემოდან მანახებენ და მექაჩებიან მაშოები! – შეხე, მამი, მამი, პატარა კაცების ცირკიო!.. გამოდიოდნენ ა, ამხელა, მართლა ერთი ბენო კაცები და ქალები. ვდგავართ და ვუყურებთ ა ამხელაზე პირდაღებულები. ა, ასე!.. ბუზი გადამეყლაპა მგონი, ხთფუი!.. ხალხია! მთელი უბანია შეყრილი. არის ტაში და ერთი ამბავი... პირიდან ცეცხლებს უშვებენ, დახტიან, დაბზრიალებენ, ყირაზე გადადიან. ჟრიამული და ზეიმია ირგვლივ! თან უკრავენ... მოისვენე მაშო!.. მერე პატარა, სუ პატარა, ა ამხელა კაცი და ქალი გამოვიდნენ სცენაზე. გააჩერე ფეხი, გაიგე მაშო შენ, რას გეუბნები?! ისეთი კოხტები იყვნენ. ორივეს სახეზე ფერადი ნიღბები ეკეთა. პატარა კაცს – შავი, პატარა ქალს – მწვანე. ჩვენი კაკლიანი გამახსენდა, ისეთი ხასხასა მწვანე კაკლებით ასხმული მძივი ეკიდა ყელზე. და ისე ცეკვავდა... ისე ცეცხლივით ცეკვავდა... ეს კაცი კიდე პატარა გიტარაზე უკრავდა ჯოხით!.. გაიქეცი, მაშო, ბიჭო, დეეშენს უთხარი, რომ გვშია! დიდი ბიჭი ხარ უკვე! მერე კიდე... ცეკვის დროს ეს ნიღბიანი ქალი დარბაზის ყველა მხარეს ხელის დაქნევით ესალმებოდა და ჰაეროვან კოცნას უგზავნიდა. ერთ მხარეს, მეორე მხარეს, მესამეზე... ჩვენ აქეთ, ბოლოში ვართ. გამოაქნია ხელი ჩვენკენ, ცოტა ხანს გაშეშდა და უცებ ვხედავ, რო იცინის!.. ის პატარა კაცი უკრავს პატარა გიტარაზე ჯოხით და ეს პატარა ქალი კიდე აღარ ცეკვავს და გულიანად იცინის!.. მერე როგორ იყო, მაშო?... ჰო! მერე მაშინათვე თავისი პანია, მარჯვე-

ნა, ამოტრიალებული მუშტი არ დაგვანახა?.. და ცეკვა გააჩქარა. მე ვთქვი – ვერაა ეს კარგად! გამოვედით, წამოვედით ავტოსადგურზე. ჩავჯექით კაკლიანის მარშუტკაში. ესენი მეუბნებიან – იმ პატარა ქალს მუჭაზე შუა თითი რატომ არ ქონდაო?.. მოიცა, ეგრე ხო გამოდის, რო შუა თითი გვანახა, რომელიც არ ქონდა! ბავშვების მაინც არ მოერიდა?.. მე კი არ დამინახავს. აჩკის გარეშე რას დავინახავდი?.. შემალღებულზე კი ვიდექით, მაგრამ... მერე ვიფიქრე რო... მოიცა, რა ვიფიქრე მაშინ, კი მახსოვს, მაგრამ ვთქვა ახლა ეგ ხმამალა?..

●

შორიდან ავტოსიგნალებისა და მხიარული მუსიკის ხმა ისმოდა. ხმა ნელნელა ახლოვდებოდა.

– რა ხდება? ქორწილია? – მიუგდო ყური ხმას წყაროსთავზე მჯდომმა ვეტერანმა ფიზკულტურისტმა ვაჟა შერმადინმა.

– არჩევნების ამბავი იქნება! წაიღეს უკვე ტვინი აგიტატორებმა! – დაბეჯითებით თქვა გრძელცხვირა ექიმმა და წყაროდან პეშვით წყალი მოსვა. – კაი გრილი საღამო უნდა იყოს დღეს. დომინო და ჩოთქი გამოიტანე!

– რა იცი? – შეეკითხა ზურიკო სიხარულიძე.

– გოგირდის გემო წამოიღო წყალმა... – უპასუხა ექიმმა და წყალში ცხვირსახოცი დაასველა.

– მამი, მამი! – მოისმა უცებ შო-

რიდან ბავშვების ყვირილი.

წყაროსთავზე მსხდომი კაცები ფეხზე წამოდგნენ და შარას გახედეს.

შარაზე კისრისტეხით მორბოდნენ მაშოები.

– რა ხდება?! ძალღი თუა, აიღეთ ქვა და ესროლეთ!! – უყვირა ზურიკო სიხარულიძემ შვილებს.

გახვითქულმა ტყუპებმა მალევე ამოირბინეს აღმართი და მტვერში ამოგანგლულები წყაროსთან ქოშინით შეჩერდნენ. ცოტა ხანს სულს ითქვამდნენ. მერე ერთმანეთს გადახედეს და აქოშინებულებმა ლამის ორ ხმაში თქვეს:

– მამი!.. სუ პატარა კაცების... და ქალების ცირკი მოდის!.. ფერადი ავტობუსით... და ფერადი ბუშტებით!!.. რა უნდათ, მა?! – ერთდროულად ახედეს მაშოებმა მამას.

წყაროსთან სიჩუმე ჩამოვარდა.

ზურიკო სიხარულიძე ფეხზე წამოდგა, მაშოებს გახურებულ თავებზე ხელისგულები ერთდროულად ჩამოადო და იქვე შეგროვილ, ფეხზემდგარ თანასოფლებს გადაბადრული მზერით გახედა.

– რა დროს დომინო და ჩოთქია!.. ისეთი ამბავია!!! გამოიტანეთ, რაც გაქვთ!

– რა ხდება, ზურიკო?

– მაშოებო, გაიქეცით! ზარები დარეკეთ!

– სუ გააფრინე, ზურიკო?! – არ ეპუებოდა ზურიკო სიხარულიძეს სოფლის გრძელცხვირა ექიმი.

– მაშოობაა!!!

მხიარული მუსიკის ხმა უკვე ძალიან ახლოდან ისმოდა.

გიორგი ბალახაშვილი

ლიდია

ვარსკვლავებს იყრის ტანზე ზეცა, როგორც ბუსუსებს,
 მე, როგორც წესი, აივანზე ვდგავარ, ვენწევი
 და მერე ხველას წამოვიწყებ, რაღაც უსუსურ
 ბგერათა ხროვას და ვუყურებ წინ წამოწეულ
 კორპუსს, რომელშიც მეხუთეზე ცხოვრობს ლიდია
 და არის მარტო, გადამკიდე მისი პილოტი
 ქმრის, რადგან იგი, დღენიადაც ცაში ჰკიდია,
 უკვე ყელში აქვს ამოსული ნიცა, კიოტო,
 მილანი, გოა და ვინ მოთვლის, კიდევ რამდენი
 ქალაქი, სადაც მოხვედრათა ერთგვარი იშტა...
 მე, ყოველ ღამით, მის მეუღლეს თვალყურს ვადევნებ,
 წინასწარ ვიცი, რა დროს იცვამს ან უფრო იხდის
 ვარდისფერ ხალათს, ჩამოტანილს, ალბათ, დოჰიდან,
 ყატარს სტუმრობდა მისი ქმარი წინა კვირაში,
 მე კი ვუყურებ და მუდმივად ვწრუპავ მოჰიტოს,
 როცა ლიდია მკერდს იშიშვლებს, როგორც მინაშენს
 კანონის მიღმა, დადგენილზე მისი ფართობით,
 ძილისპირულზე ვიზეპირებ მკერდის კონტურებს,
 მაღალკლასელი მოზარდით ურცხვად ვერთობი,
 ვდარდობ იმაზე, რომ ჩაქრება მალე ნათურა.
 წავა ლიდია, გადანეულს დატოვებს ფარდას,
 ნიშნად იმისა, რომ მიცქერის, როგორ ვუცქერი,
 გაიშლის თმას და თავს ბალიშზე მოწყენით დადებს,
 მერე თვალებში ძილი მოვა ლურჯი, უფსკერო...
 მე, როგორც წესი, აივანზე ვდგავარ ვენწევი,
 მერე ვახველებ, თუმცა რომ ვთქვათ, ფეხზე მკიდია,

ვწრუპავ მოჰიტოს და ვუყურებ წინ წამოწეულ
 კორპუსს, რომელშიც მეხუთეზე ცხოვრობს ლიდია.

რა მარტივია

რა მარტივია, რომ დაფიქრდე, ჩემო ბართლომე,
 რა მარტივია, რა სადაა, რა უბრალოა,
 დავწვათ წიგნები უსარგებლო და უბრაილო,
 არაფრისმთქმელი, რადგანაც ვართ უსინათლონი.
 რა მარტივია, რომ ადგე და გამოერიდო,
 ამ ძირგამომპალ, უმოქმედო მეამბოხეებს
 და ყველაფერი სარკის ნაცვლად უამბო ხეებს,
 ვიყოთ მარტონი, სულ მარტონი, ამიერიდან.
 რა მარტივია, მხოლოდ ხმები, მხოლოდ ბგერები,
 ანუ ხედავდე მხოლოდ იმას, რასაც ისმენდე;
 ფეხზე გეკიდოს ყველა სახის დოლი, ისინდი,
 როცა ცხენები ფლოქვების ხმას გააჟღერებენ.
 რა მარტივია, ვერ ხედავდე, ჩემო ბართლომე,
 ათიათასგვარ სიბინძურეს დღეს შენს გარშემო,
 რომ ხსოვნის მიღმა უნებლიედ გადააშენო,
 რაც კი გინახავს ამდაგვარი და წარმართული.
 რა მარტივია, რომ დაფიქრდე, ჩემო ბართლომე,
 რა მარტივია, რა სადაა, რა უბრალოა,
 დავწვათ წიგნები უსარგებლო და უბრაილო,
 არაფრისმთქმელი, რადგანაც ვართ უსინათლონი...

ბოჰემის ტყეში ვარ, ტანსველი ნიყვები
 მიჰყვება ხეების გადასწვრივ ბილიკებს,
 როგორც ათეისტის ტაძრად მიყვანება,
 ერთობ აბსურდული, ეს ჩემი ლირიკა,
 გაგანდობს ართქმულ და შენამდე ვერ მოსულ
 სიტყვების, სიტყვების, სიტყვების სიმძიმეს...
 შენ კი, ეგ ტუჩები ღუმილით შემოსე,
 შემზარავ ღუმილით და ისე მისმინე.
 თვალებიც დახუჭე, ეგ შავი ყორნები,
 რომელიც გაცნობის წუთიდან მაშინებს,
 რომელიც გაცნობის წუთიდან მაყოვნებს,
 რომელიც გაცნობის წუთიდან მანიშნებს,
 გაგშორდე და ახლა ღუმილიც გბეზრდება,
 დრო არის ავდგე და არსაით წავიდე;
 თვალები ძილის წინ უხმობენ ბელზებელს
 ან სულაც უძილო ღამეებს-ყავიდან.
 სიზმრიდან მოგელის სასახლე კოშმართა,
 იქ, სადაც სახლდება ყორანი ქედანში,
 იქ, სადაც არ არის სენა და მონმარტრი,

იქ, სადაც არა ვართ, ძვირფასო, მე და შენ.
გტოვებ და მივდივარ, დილამდე ნუ მიცდი,
მივდივარ არსაით, თავს უნდა ვუშველო
და ახლა, ხელს ვანერ ღამეთა სუიციდს,
ბოჰემის ტყეში ვარ...

●

მარჯანიშვილს რომ ჩაუყვები და მთელ ამ თურქულ
ჩილიმ ბარებით აჭრელებულ, მოგრძო კოლონას,
ალუბლის სუნით იჟღენთება ვილვეტის ქურქი,
რომ გადაფაროს სუნთქვა შენი ოდეკოლონის,
რომელსაც დილით მოაპკურებ ნაჩუქარ კაშნეს,
როდესაც სახლში დაბრუნდები ჰარამხანიდან
და მტკვარიც ხიდქვეშ იზლაზნება, ასეთი უშნო,
ჯერ არ გინახავს ანდა სულაც კარგა ხანია,
ასეთს უცქერი, არა მარტო ხიდზე ტაბიძის,
ბარათაშვილზე, ვახუშტიზე, კიდეც ვინ იცის,
რომელი გითხრა, თუნდ „მშვიდობის“, შუშით აკინძულ,
ციმციმა ხიდზე, რომ გადადის მთელი თბილისის
ადგილობრივი მოსახლე და ყველა ტურისტი,
სადაც ფეხდაფეხ ხელგამოწვდილ ბავშვებს შეხვდები,
თვალეში შიმშილს წაიკითხავ, მერე უსიტყვოდ,
ხურდას ჩაუყრი კმაყოფილად და სხვა, შელებილ
კორპუსთა მხარეს გადაინევ და თითქოს დაცლი
ავსებულ მზერას სიცივით და ამაოებით,
ლურჯ ფასადებზე, რიკულებზე, რომ განყდეს ქანცი
და შეუხამო გარე მხრიდან გარემონტებულ:
სკოლებს, კლინიკებს, მობეზრებულს უკვე ლუდხანებს,
სადაც დროდადრო მეგობრებთან ერთად ისვენებ,
ღამეც მოდგება უსახური და ბებრუხანა
და საზეპიროდ წაუკითხავ ძმაკაცს ესენინს,
ზედიზედ მოწვეთ რამდენიმე წითელფილტრიან
სიგარეტს, ისიც საზიაროდ რომ გაქვთ ნაყიდი,
მერე კი მიდი, იდექი და თავი იმტვრიე,
რადგან სახლამდე დღესაც ფეხით უნდა წახვიდე
და ჩაუყვები მარჯანიშვილს, მოკლედ ამ თურქულ
ჩილიმ ბარებით აჭრელებულ, მოგრძო კოლონას,
ალუბლის სუნით იჟღენთება ვილვეტის ქურქი,
რომ გადაფაროს სუნთქვა შენი ოდეკოლონის.
ღამის ქალაქი
ჩვენ ერთმანეთის ჩრდილებივით გავიზეპირეთ
ღამის ქალაქი – გამზირებით, გზებით, ჩიხებით...
სხვა სახელები მოვუგონეთ ხიდებს, ჯებირებს,
რალაც ბავშვური აღტაცებით და ახირებით.
ვისწავლეთ ყველა გასასვლელი და მიწისქვეშა,
ბნელი გვირაბი, პანკებით თუ ბუკინისტებით;

ლუკა ბაქანიძე

კორონა ბოშურად

რომელიღაც ტბის ნაპირზე გადავეყარე იმ ბოშას. კარავი მქონდა გაშლილი. პატარა, ორკაციანი. უხარისხო კარავი იყო. წყალი, წვიმა ატანდა, მაგრამ ახალი კარავი ძვირი ღირდა. დიდი, სქელი ცელოფანი ვიშოვე და წვიმის დროს, თუ ქარიც არ ქროდა, ცელოფანს გადავაფარებდი ხომე. ქარში მარტო ვერ ვშლიდი ცელოფანს, იალქანივით იბერებოდა და ტყლაშუნებდა. არც სოლებით დამაგრება გამოდიოდა – იოლად იხეოდა. ჰოდა, ერთხელ, წვიმამ და ქარმა რო ძალიან გამანვალა, ბოშების კარვებს შევეფარე.

ვხედავდი, ჩემ წინ, ფერდობზე შეტეხილ პატარა მინდორზე რო ედგათ ბრეზენტის სამი დიდი კარავი და ერთიდან რატომღაც კვამლი ამოდიოდა. ფეჩი ედგათ თურმე შუა ზაფხულში. ალბათ, ზეგანზე ღამე ძალიან რო ციოდა, მაგიტომ.

პირველად ვნახეფეჩიანი კარავი. ეგრევე იქითკენ დავაღირე თავი. შევხვებოდა და შევედი. თავის დახრაც არ

დამჭირვებია, ისე. სახლი იყო მოკლედ თუ ქოხი, ოღონდ ბრეზენტისა.

ფეჩში ცეცხლი ტკაცუნებდა. კარავში ყველისა თუ ჭუჭყიანი წინდების სუნი ტრიალებდა და ორიოდ „ლეჟანკა“ – დასაკეცი საწოლი იდგა, ზედ ჭრელი საბნებით, ერთზე ბოშა დედაბერი იჯდა, ფეხები მოერთხა და რაღაცას სვამდა, როგორც მერე გაირკვა – ჩაის. ძირს დიდი ძალღი ინვა და ეძინა. რო შევედი, მშვიდად შემათვალეირა და ისევ მილულა თვალი. ყველა ძალღი, რომელიც ამ ზეგანზე ხეტილისას შემომხვდა, ჩემს დანახვაზე ყეფით სკდებოდა და ძლივს ვიშორებდი პურისა თუ „ახოტნიჩის“ ნატეხებით. ამ ძალღს კი ხმა არ ამოუღია.

ქალს მივესალმე და ცელოფნის პარკი იქვე, მიწაზე დავდე, სადაც დილით ტბაზე დაჭერილი რამდენიმე თევზი ფართხალებდა. თან აქეთ-იქით ვიხედებოდი და ველოდი, როდის შემოლაგდებოდნენ დანარჩენებიც – გუშინ საღამოს ჩემი საბანაკო ადგილიდან კარ-

გად ვხედავდი ბლომად ხალხს, დიდი ცეცხლის გარშემო რო ფუსფუსებდნენ.

ბავშვების ჟივილ-ხივილიც ისმოდა.

– მუშაობენ, – თქვა უცებ დედაბერმა და ხელით ის ჟესტი გააკეთა, რაც ყველა ქვეყანაში და ეროვნებაში ნიშნავს ფულს – თითები გაუსვა ერთმანეთს. მივუხვდი. მათხოვრობენ, ალბათ ან იპარავენ. ყოველ შემთხვევაში, ჩვენთან, დედაქალაქში, ასე იქცევიან ბოშები. დამკიდებიან ფეხებზე „ციგანი“ ბავშვები. ჯიბეც გაუჭრია ერთ ბოშას, მეტროში. ასეთი დედაბრებიც ბლომად მინახავს ქუჩებში ან ეკლესიებთან. მუშაობენო, დედაბერმა თქვა და იქვე, შარაგზის ჩაყოლებაზე რო პატარა ქალაქი თუ დაბა იყო, ალბათ, იქით იქნებოდნენ გაკრეფილი.

დედაბრის მოპირდაპირე მხარეს, დასაკეც სანოლზე ჩამოვჯექი. გარეთ უკვე ისეთი წვიმა უუაპუნებდა, მთაში რო იცის ხოლმე – უცებ ატყდება დელგმა და მალევე ისე მოიწმინდება, თითქოს არც ეწვიმოს. ასეთ წვიმას ჩემი სქელი ცელოფანი კი გაუძლებდა, მაგრამ ისეთი ქარი ქროდა, არც მიფიქრია კარავზე დამაგრება, ვერ მოვახერხებდი მარტო.

აქედან გაღმა ფერდობზე ჩემი მწვანე კარავი კარგად მოჩანდა, სოლებზე მკვიდრად დამაგრებულს მაინც მოგლეჯამდე რო აწვენდა ქარი. ხეებში კარვის გაშლა არ შეიძლება, ჭექა-ქუხილის დროს სახიფათოა. სწორედ ასეთ ფიჭვის კორომებში იცის მთაში მეხი, მაგრამ ვერ იქნა და ვერ მივეჩვიე კარვის მდებარეობაზე გაშლას. არ მიყვარდა გაშლილ ადგილზე დაბანაკება და მთელი ეს გზა, დაახლოებით 70 კილომეტრი და ხუთიოდე დღე, ყოველთვის ხის ქვეშ ვარჩევდი დაბანაკებას. ბოშებს ფერდობზე შეტეხილ ტრიალ მდებარეობდათ კარვები, თუ კარავს დავარქმევდი ამ სახლებს. თან ფეჩიც რო ედგათ შიგნით. ჩვეულებრივი, თუნუქის მომცრო სოფლური ლუმელი. ფიჩხით და

წივით გაღვივებული.

ჩუმად ვიჯექით. დედაბერი მათვალიერებდა. ძალლი თვლებდა. მე კიდევ გამოდარებას ველოდებოდი, თან ვფიქრობდი, უხერხული ხო არ იყო ასე ჩუმად ჯდომა. ნელ-ნელა ქარმა მოუკლო, ახლა უკვე თავისუფლად გადავაფარებდი ჩემს კარავს ცელოფანს. წამოვდექი:

– ეს თევზი „რიაბუშკაა“, ძალიან გემრიელია შემწვარი.

დედაბერმა თავი დამიქნია და თქვა:

– დაჯექი!

ისე მბრძანებლურად თქვა, გამიკვირდა. დავჯექი.

– იქით კარავი მაქვს დატოვებული, – ვუთხარი.

– ვიცი! – თქვა დედაბერმა. შემდეგ დაამატა: – დაელოდე, ახლა თაფლს მოიტანენ ჩვენები.

დავიბენი. ზეგანზე აქამდე ვინც შემომხვდა, ძირითადად რუსულად ან სომხურად მეკონტაქტებოდა. გამართული ქართულით მოლაპარაკე ჯერჯერობით აგერ ეს ბოშა დედაბერი შემომეყარა მარტო, მაგრამ რა შუაში იყო თაფლი?! ემანდ სიტყვა ხომ არ შეეშალა?!

დედაბერმა თითი გაიშვირა იმ მხარეს, რომელიც გზად გამოვიარე და სადაც მთელი მდელი მოფენილი იყო ფუტკრის სკებით. იქვე საყარაულო ქოხიც იდგა. გაიშვირა თითი და ძალიან სასაცილოდ და საყვარლად დაიბზუილა. გამელიმა. დედაბერსაც აუკრიალდა ოქროს კბილი. უხერხულობა გამეფანტა. კაი რამეა ღიმილი. ესე იგი, ბოშები თაფლის მოსაპარად არიან წასულები.

ცხოვრებაში არ მქონია შეხება თაფლის დამზადების პროცესთან, არც სკებისა გამეგებოდა რამე და ვიფიქრე, რო ბოშები, ალბათ, მიიპარებოდნენ სკებთან, წამოავლებდნენ თაფლით სავსე ქილებს ხელს და ეგ იყო. ფიქრიც არ მქონდა დამთავრებული, თვალი რო მოვკარი ფერდობის ბილიკზე

მორბენალ ორ კაცს, ყუთივით რაღაცას რო მორბენინებდნენ წვიმაში. სკა გამოდგა. დედაბრის კარავთან ძირს დადგეს. ერთი იქნებოდა ოცდაათიოდე წლის, მეორე – ბერიკაცი. ამათაც, იმ ძაღლისა არ იყოს, არ გაიკვირვეს დედაბრის კარავში უცხო ადამიანი. ერთი გადმომხედეს და ეგ იყო.

საერთოდ, შემჩნეული მაქვს, როგორ განსხვავდება ბოშების ქცევა, როცა ქალაქში ან დასახლებაში „მუშაობენ“ და როცა სახლში, საბანაკო ადგილზე ბრუნდებიან. სადმე, შუქნიშანთან, ვითომ ხეიბარი, მათხოვარი ბოშა, რომელიც მანქანის ფანჯარაში მოძვრება და გულის გამანვრილებელი ხმით ითხოვს მონყალებას, საკუთარ „ბინაზე“, თავის ტერიტორიაზე, შეიძლება ველარც იცნო – წელანდელი კოჭლი მათხოვარი უცვებ გამრთელებულა, წელში გამართულა და მეფესავით დაიარება, ღირსებით აღსავსე. ქალაქის ქუჩებში, ფეხებზე დაკონწიალებული აბეზარა ციგნის ბავშვები, თავიანთ საცხოვრისში სწორედ რომ მეფისწულებს ჰგვანან. ჭრელ კაბებში გამონყობილი შავ-შავი ბოშა გოგოები, სადმე, ხალხით სავსე ქუჩაზე რო გადაგიდგებიან წინ და ლამის ძალით გართმევენ ხელს, ხელისგულზე მკითხაობას გთავაზობენ და ისე გინყალებენ გულს, რო ოღონდ მოგეშვას და გაეცალო, მკითხაობის გარეშეც მისცემ ფულს, – ჰოდა, იგივე გოგო, საკუთარ ბანაკში, ცეცხლისპირას თუ მატარებლის გაუქმებულ ვაგონში, მბჟუტავი სარკიანი ლამფების შუქზე, შეიძლება მოგეწონოს კიდევ; სულ სხვა ეშხი უხდება ბოშაქალს, როდესაც სახლში, თავის ტერიტორიაზეა. აგერ, ეს ბოშებიც, თითქოს ძველ ინდიელთა სიმშვიდის კოდექსს იცავენო – არც უკვირთ და არც იმჩნევენ, უცხო ადამიანი რო მივმჯდარვარ ფეხთან და თევზით სავსე პარკი მიდევს ფეხებთან.

არემარეს გავყურებ – სკის პატრონები არ მოგვადგნენ ემანდ და ქურდო-

ბის თანამონაწილე არ გავხდეთ. ალბათ, ძვირი ღირს სკაც და თაფლიანი ფიჭებიც. ამ დროს გამახსენდა ფუტკარი და დავფრთხი. ალერგიული არ ვარ, მაგრამ მაინცდამაინც არ მინდა, დანარჩენი მარშუტი ჩემს სოლო ლაშქრობაში დასიებული ვიარო. ნახევარი გზა გასავლელი მაქვს ისევ.

– ასეთ ამინდში სკიდან არ გამოფრინდება, არ უყვარს ქარი და წვიმა, – მიმიხვდა დედაბერი, – სიომა მოვა და ამორეკავს, მაგან იცის ფუტკრის გარეკვა და სალამოს თაფლიც გვექნება! შემდეგ ორ ბოშას უბრძანა: – გადაიტანეთ ტყეში, ტოტები მიაფარეთ!

ამასობაში ქარმაც მოუკლო და, კი მაინტერესებდა მავანი სიომა როგორ გამოყრიდა ფუტკარს სკიდან, მაგრამ კარავი უპატრონოდ მქონდა მიგდებული და არ გამიკვირდებოდა ადგილობრივ მეღიებს რო უკვე დაეცარიელებინათ მთელი ჩემი სანოვაგის მარაგი. სადმე, ტყიან ადგილას ლაშქრობისას, ტურების გადამკიდე, საგზალს ხეზე ვინახავდი, მაგრამ ამ ზეგანზე პირველად ვიყავი და ისეთი გაშლილი ჰორიზონტები დამხვდა, თავიდან ვერ წარმოვიდგინე ამ ხრიოკებში შეუმჩნევლად მოებედა რაიმე ცხოველს, სანამ ერთხელ, ლამის ზედ ცხვირწინ არ ამაცალა შემწვარი თევზი მოზრდილმა წითურმა მეღიამ და მერე წითელი ელვასავით გაიკვესა ტრიალ მწვანე მინდორში, თვალს მიეფარა.

– კარავს მივხედავ და გადმოვალ სალამოსკენ, – ვუთხარი დედაბერს და ფერდობზე დავეშვი.

კარავში მშვიდობა დამხვდა. საჭმელიც – ნახევარი თავი ყველი და ლავაში ხელუხლებლად იდო პარკში. ალბათ, უამინდობა არც მეღიებს უყვართ. ყველს და ლავაშს დაჭერილ თევზში ვუცვლიდი ადგილობრივ გლეხებს, სომხებს. გზადაგზა, მინდვრებზე, სოკოებივით დაყრილ თივის ზვინებთან რო ფუსფუსებდნენ. ერთგან კი, და-

სახლებში, დაფეხვილი რესტორანი შემომხვდა და იქ თევზში კონიაკით დასაღვეი გადამიცვალეს. ლიტრიან პლასტმასის ბოთლში ჩამომისხეს. ბენზინის თუ რაღაც საწვავის სუნი დაჰკრავდა, მაგრამ სალამო ხანს, სიცივე რო მოუჭერდა, მშვენივრად ათბობდა სხეულს და ხასიათიც მოჰქონდა. სიმხნევეს მმატებდა.

ეს ჩემი პირველი ლაშქრობა იყო, როცა მარტო ნამოვედი ამხელა მარშრუტზე. მანამდე, ასე, ათიოდე წელი, თან დამყავდა ჩემი გერმანული ნაგაზი. რო მომიკვდა, სამი-ოთხი წელი გული ავიცრუე ხეტიალზე და აგერ ახლახან გადავწყვიტე, სოლო ლაშქრობა მეცადა. გუნდური გასვლები არც ადრე მიყვარდა და ვერიდებოდი, არც ახლა მიძებნია თანამოლაშქრეები. დავაჯექი მატარებელს და ჩამოვედი ზეგანის კიდეზე. მთელი ზეგანის ფეხით მოვლას ვაპირებდი და შემდეგ უღელტეხილით ზღვაზე გადასვლას...

კარავში წყალი ჩასულიყო, საძილე ტომარა დაესველებინა და ტოტზე გადავფინე გასაშრობად. თან ვფიქრობდი, ღირდა თუ არა ჩემს მეზობლებთან – ბოშებთან ნაცნობობა გამეგრძელებინა. მეორე დღეს მაინც უნდა ავბარგებულიყავი და გზას გავყოლოდი.

შებინდებას იწყებდა და ვხედავდი, როგორ დაანთეს კოცონი. შემშურდა – ნანვიმარ, ნესტიან ფიჭვნარში ვერაფრით მოვიძიე საწვავად ვარგისი შეშა. ბოშებს კი ცეცხლიც დაენტოთ და შიგნით, კარავშიც, ისევ ენთოთ ფეჩი. ბოლოს კონიაკი მოვსვი, ბოთლი თან წავიღე და ბოშებისკენ გავეშურე. თაფლი – ბოშების, სასმელი – ჩემი. ტანდემი შედგებოდა მშვენიერი.

სიბნელეში ფერდობს ავუყევი. იმ მინდვრამდე რო სულ ცოტა დამრჩა, სადაც ბოშების ბანაკი იყო, უცებ ყვირილი მომესმა. სველ ბალახზე გავწექი, ფერდობზე ავხოხდი და მდელაზე შევიხედე.

ცეცხლთან, ერთ მხარეს ბოშები შეგროვილიყვნენ. რამდენიმე კაცი და ქალი, ორიოდე ბავშვიც ერია. წინ ბალანაშლილი, კბილებდაკრეჭილი ძაღლი ედგათ, თითქოს რაღაც საფრთხისგან იცავდა ბოშებს, მაგრამ არ ყეფდა და ძაღლი როდესაც არ ყეფს და ბალანი ეშლება, მაშინაა ყველაზე საშიში. ლაშქრობის ჟამს უამრავ სხვადასხვა ჯურის ძაღლს გადავყრივარ, თავადაც ბევრი წელი გახლდით ძაღლის პატრონი და ზედმიწევნით ვიცი ძაღლური ქცევების კოდექსი. როცა ძაღლი გიყეფს, ყოველთვის არის შანსი მისი განწყობა გაანეიტრალო, სასუსნავით ან ტკბილი სიტყვით, მაგრამ, როცა ჩუმად და ბალანაშლილი მოიწევს – მისთვის მტერი ხარ და ეცდება ყველაფრის ფასად და მაქსიმალურად დაგაზიანოს. ჰოდა, ბოშების ძაღლიც ასე, ჩუმად დგას, დაძაბული, თითქოს ნახტომისთვის არის გამზადებული.

ჩემს მასპინძელს, ბოშა დედაბერს ვერსად მოვკარი თვალი. ამ დროს მოპირდაპირე მხრიდან, ცეცხლის შუქზე გამოვიდა სამი კაცი. დავაკვირდი და ჩინელები გამოდგნენ. ამ ქვეყანაში ბევრი ჩინელი და ინდოელი მისდევს მეურნეობას ან სამუშაოდაა ჩამოსული და არ გამკვირვებია, თუმცა ამ ზეგანზე მთელი ეს გზა ჩინელი ჯერ არსად შემხვედრია და აგერ, აქაც ყოფილან. ერთ ჩინელს სანადირო თოფი აქვს მიშვერილი ბოშებისთვის და ჩუმად დგას, დანარჩენი ორი ჩინურად ყვირის რაღაცას, შიგადაშიგ კი დამახინჯებული ქართულით გამოურევენ:

– ჩვენი თაფლი! ჩვენი ფუტკრების სახლი!

მეფუტკრეები ყოფილან. სავარაუდოდ, ამათ მოპარეს ის სკა, დილით რო მოარბენინა ორმა ბოშამ. ვწევარ ფერდობზე. უკვე ძვლებამდე ვარ გალუმპული ნესტით, ნანვიმარ ბალახზე წოლით. ცეცხლის ცალ მხარეს ჩინელები ყვირიან, მეორე მხარეს ბოშები და ძაღ-

ლი ატუზულან ჩუმად. ჩემი მასპინძელი ბოშა დედაბერი ისევ არ ჩანს. მისი კარვიდან ბოლქვებად ამოდის კვამლი. ამ დროს სიბნელიდან ცხოველივით მოქნილად და სწრაფად შემოხტა ვილაც. ცეცხლის შუქზე ვიცანი – ის ტიპი იყო, ბერიკაცთან ერთად რო სკა მოიტანა. შემოვარდა, თოფიან ჩინელს ხელი აუკრა, წამში გააგდებინა თოფი და ეგრევე, მთელი ბანაკი, ქალები და ბავშვებიც კი, ძალღზე რო არაფერი ვთქვათ, ჩინელებს დაესივნენ და ცემა დაუნყეს. ვწევარ, სიმნრის ოფლი მდის, მდელთზე ახორავებულ ადამიანების გორგალს ვუყურებ და ვფიქრობ, როგორ მოვიქცე: წამოვდგე, მივიდე და გავაშველო რამენაირად, თუ როგორც მოვიპარე, ასევე ჩუმად ვენიო ჩემს გზას, კარავთან დავბრუნდე, ამათ კი ისემც უქნიათ, ერთმანეთი დაუხოციან. ჩემი სოლიდარობა და მხარდაჭერა უპირობოდ მსხვერპლისკენ, ჩინელებისკენ იხრება, მაგრამ ჩემი მასპინძელი ბოშა დედაბრის მიმართაც ვგრძნობ რაღაც აუხსნელ სიმპათიას... კონიაკი რო არ მქონოდა მოსმული, დიდი ალბათობით უჩუმრად ავითესებოდი იქიდან – შარს ვერიდები ყოველთვის. არც დიდი სიმაძაცით გამოვიჩივი, მით უფრო, როცა საქმეში იარაღი ერევა. საკმაოდ მქონდა მოყლურნული და, ალბათ, ალკოჰოლმა შემმატა მხნეობა და კეთილშობილება. ჩარევა გადავწყვიტე. ის იყო, წამოვდექი და იბუთქა კიდეც თოფმა... სახე ისევ ბალახში ჩავმაღე.

მდელთზე სამარისებური სიჩუმე ჩამოვარდა. უცებ გაისმა ქალის არაადამიანური კივილი, აყვნენ სხვებიც და აკივლდა თითქოს მთელი მდელი. წივილი, გნიასი გაუდის ყველას. შიშის ხორკლები მაყრის კანზე, ბალახზე პირქვე გაშოტილს. ამ დროს, ყველა ხმა გადაფარა და შუაგულ ღამეში გაიკანრა გულისგამანვრილებელი, სანყალობელი ყმუილი ძაღლისა...

– ეს რა შარში გაყავი თავი. რა გინ-

დოდა აქ, ამათთან. წასულიყავი შენს გზაზე ანდაც, საერთოდ, გდებულებიყავი სახლში, ცოლ-შვილში. – საკუთარ თავს ველაპარაკები ჩურჩულით. როცა მეშინია ან დაბნეული ვარ, ასე ვიცი საკუთარ თავთან ბაასი.

გულაღმა გადმოვტრიალდი და ვფიქრობ. პირველაღმა ბუნებრივმა რეფლექსიამ – გაქცევის დაუოკებელმა სურვილმა გამიარა და მეტისმეტი გაოგნებისაგან საღად და მშვიდად, კონსტრუქციულად დავინყე მსჯელობა: მოკლედ, სახეზეა მკვლელობა. გახლავართ მონმე. ტვინში დამიდის ყველა ის დეტექტივი, რაც წამიკითხავს და სადაც ძირითადად ერთობ ცუდ დღეში ვარდება ხოლმე მკვლელობის მონმე. თუ საერთოდაც არ კლავენ იმასაც, კვალის დაფარვის მიზნით.

თვალუნვდენელ ტრამალზე ვართ მეც და ბოშებიც. მობილური არ იჭერს. პატრული შორსაა. აქვეა ძალიან მოსახერხებელი ტბა, გვამის დასამალად ან ეგებ გადარჩა ის ვილაც, ან ეგებ ჩინელებმა, თოფის სროლისთანავე თავპირისმტვრევით და ჩინურად ყვირილით რო გაიქცნენ, მონახონ ვინმე, იქნებ აქვე კიდეც ბევრი ჩინელი მეფუტკრეა და სადაცაა აქ გაჩნდება ყველა და ისეთი ამბავი ატყდება, ჩემი დარდი აღარავის ექნება, თუმცა, ამ კუნაპეტ მინდვრებზე, მე კი არა, კამეჩიც არ გამოჩნდება ერთი მეტრის რადიუსში.

– ჩუმად! – გაისმა ამ დროს ბოხი და მამაკაცური ხმა და ჩაჩუმდა ყოველი. ძალა მოვიკრიბე და მდელთზე შევიხედე. დედაბერი გამოსულა თავისი კარვიდან და ნელა უახლოვდება ცეცხლს. ისე მისრიალებს, ნაბიჯისმიერი პაუზების თუ რხევის გარეშე, თითქოს ბორბლებიან პლატფორმაზე დგას გაუნძრევლად და თოკით ექაჩებიანო. სცენის განათებაც, დედაბრის მოძრაობისდა კვალად, შეიცვალა: სულის შენაბერივით გასცილდა მთვარეს სქელი, ყომრალი ღრუბლები და გადმოანა-

თა სავსემ, დიდებულმა. ახლა, ვინმეს რო აზრად მოუვიდეს მდელოსპირზე გადმოდგომა, სულ თავისუფლად დამინახავს მეც. ბალახზე დაკრულს და გაშეშებულს. ახლა გაქცევას კი არა, გამოძრავებასაც აღარ აქვს აზრი... დედაბერი მიუახლოვდა ცეცხლისპირს, სადაც რამდენიმე ქალი ჩამჯდარა მიწაზე და მუხლებზე გადაუსვენებიათ საბრალო ბოძა. თოფის წასართმევად რო შემოხტა, ეგა. დედაბერი შედგა და დახედა. და მერე ჩუმად, სამარისებურ სიჩუმეში, ტვინისგამყინავი ჩურჩულით გამოსცრა:

– შვილო! – და იმწამსვე, თითქოს დედაბერმა რაღაც მანქანებით კვლავ მედინობა უბოძა – დაიძრა ისევ წუთით შეჩერებული დროება და ისევ აკივლდა ყოველი. ისევ აყმუვლდა ძალღი და ატკაცუნდა უშველებელი კოცონი, მაგრამ დედაბერმა ხელი ასწია და კვლავ გააშეშა სამყარო და თქვა:

– ვინ?

მიწაზე ჩამჯდარმა ქალებმა ხელი გაიშვირეს, მიუთითეს საითკენღაც და ახლალა შევამჩნიე იქვე, შორიახლოს დაჩოქილი კაცი, თვალეზაყყეტილი, დაზაფრული რო შეჰყურებდა ქალების მუხლებზე გადასვენებულ ბოძას და აქეთ-იქით ირწეოდა, ბურანში მყოფივით. ჩინელი იყო. ორი ბოძა ედგა გვერდით, მისთვის მხრებში წაევლოთ ხელი და, ალბათ, ამიტომ არ ეცემოდა. დედაბერი ახლოს მივიდა და ჩინელს დააშტერდა. ერთხანს დაჰყურებდა. შემდეგ ცეცხლისკენ მიბრუნდა და იკითხა, თითქოს კოცონისგან ელისო პასუხს:

– ვინ ხარ. საიდან. რატომ. – კითხვის ინტონაციის გარეშე იკითხა, მაგრამ ჩინელმა, ალბათ, შიშისგან გამძაფრებული ალღოთი იგრძნო და მიუხვდა და შეშლილივით მიაყარა დამტვრეული ქართულით:

– ვუჰან! ვუჰან! ჩაინა! ჩაინა! მე აქ მუშაობა! მე აქ ფუტკარი! მე არა ქილე-

რი! მე არა ქილერი! ცოლი და შვილები! მე არა ქილერი!

დედაბერი ისევ კოცონის აღს ჩაშტერებოდა, თითქოს ვერც გაიგო, არც აინტერესებდა თითქოს ჩინელის ლულლული, შემდეგ მკვდარ ბოძას გამოჰხედა და გამოჰყვა თვალეზაში ცეცხლის ალი. მხრებში გაიმართა, სავსე მთვარეს ახედა და თქვა:

– შენ მე შვილი მომიკალი. შენ უნდა დაისაჯო! – და ვფიცავ, ეს რო თქვა, მოწმენდილ ცაზე გაისმა ქუხილი, გრუხუნი.

შეიძლება მომელანდა-მეთქი, თავს გავიმართლებ ყველგან, სადაც ამ ამბავს მოვყვები მერე. შეიძლება მთვრალი ვიყავი და მომელანდა-მეთქი, გამეცინება ხოლმე მერე, როცა ამ ყველაფერს მოვყვები, თუ ცოცხალი გადავრჩი და მეცოდინება მე, მხოლოდ მე, რო მოწმენდილ ცაზე მართლაც გაისმა მეხისწინა, დიდი რამ გრგვინვა, როდესაც დედაბერმა მთვარეს შეჰლაღადა:

– შენ მე შვილი მომიკალი. შენ უნდა დაისაჯო...

მერე, სკა რო მოიტანა, იმ ბოძა ბერიკაცს უხმო და რაღაც უთხრა. ბოძა გავარდა, მესამე კარავში შევიდა და ცოტა ხანში უკან გამობრუნდა ხელში მომცრო გალიით, სადაც, კრიახის მიხედვით როგორც დავასკვენი, ქათამი იჯდა. დედაბერმა უარის ნიშნად ხელი გაიქნია და რაღაც თქვა. ვერ გავიგე რა ენაზე თქვა, მაგრამ ბოძა ბერიკაცს სახეზე განცვიფრება და შიში რო გამოეხატა, კარგად გავარჩიე. ისევ იმ კარავში შევიდა და ბოლოს გამოიტანა გალია, სადაც გისოსებს გაშმაგებული აწყდებოდა და უთავბოლოდ ფრთხილებდა გაურკვეველი, შავი, მომცრო ფრინველი... გრაალის თასივით ფრთხილად და მოკრძალებით მიჰგვარა ბოძამ დედაბერს გალია. დედაბერმა გალიის კარი გამოხსნა და გამოათრია შიგნით მოფართხალე ჩიტი, რომელიც გამეტებით აფართხუნებდა

ფრთებს და წრიპინებდა. და ბოლოს ვიცან: კომიქსების და ვამპირების მუზა, და ბავშვების მარადიული კომმარა – მისი უდიდებულესობა ღამურა ეპყრა ხელთ ბოშა დედაბერს და ისე დაუდევრად იქნევდა ცეცხლისპირას, გეგონება სველი ცხვირსახოცი უჭირავს და ალზე აშრობსო. მერე შეტრიალდა მუხლებზე დაჩოქილი ჩინელისაკენ, შიშისგან ენაჩავარდნილი რო მიშტერებოდა, ღამურა ორივე ხელით გაიწვდინა და მეგონა, ჩინელს თავზე უნდა დაასვას-მეთქი, მაგრამ დედაბერი შეჩერდა. ერთხანს ღამურა ზედ ჩინელის თავს ზე-

მოდ ეკავა. უცებ ერთი მოძრაობით წაანყვიტა ღამურას თავი და ცეცხლში შეაგდო. ტანი კი გულმოდგინედ, საქმიანად დააღირა ჩინელს კეფაზე, სისხლის ნაკადი მიუმარჯვა და, თუმცა ჩინელი ბოლო ხმაზე ხაოდა და ღრიალებდა, თავს არიდებდა, მაინც წამში მოითხვარა ღამურას სისხლით.

ცეცხლის და მთვარის შუქზე ვხედავდი, რო-

გორ ეღვრებოდა ნაკადი ზოლებად სახეზე, როგორ იფურთხებოდა სისხლს და ბოლოს აღებინა პირდაპირ ცეცხლში. გველივით იკლანებოდა, მაგრამ ორ ბოშას მაგრად ჰყავდა გაკავებული, სანამ დედაბერი ღამურის ან უკვე უსიცოცხლოდ მომჩვარული ტანიდან სისხლის ბოლო წვეთებს ანთხევდა ზედ და თან უცნაურ, თანწყობილ ბგერებს ამოთქვამდა ყველაზე სულისგამყინავ

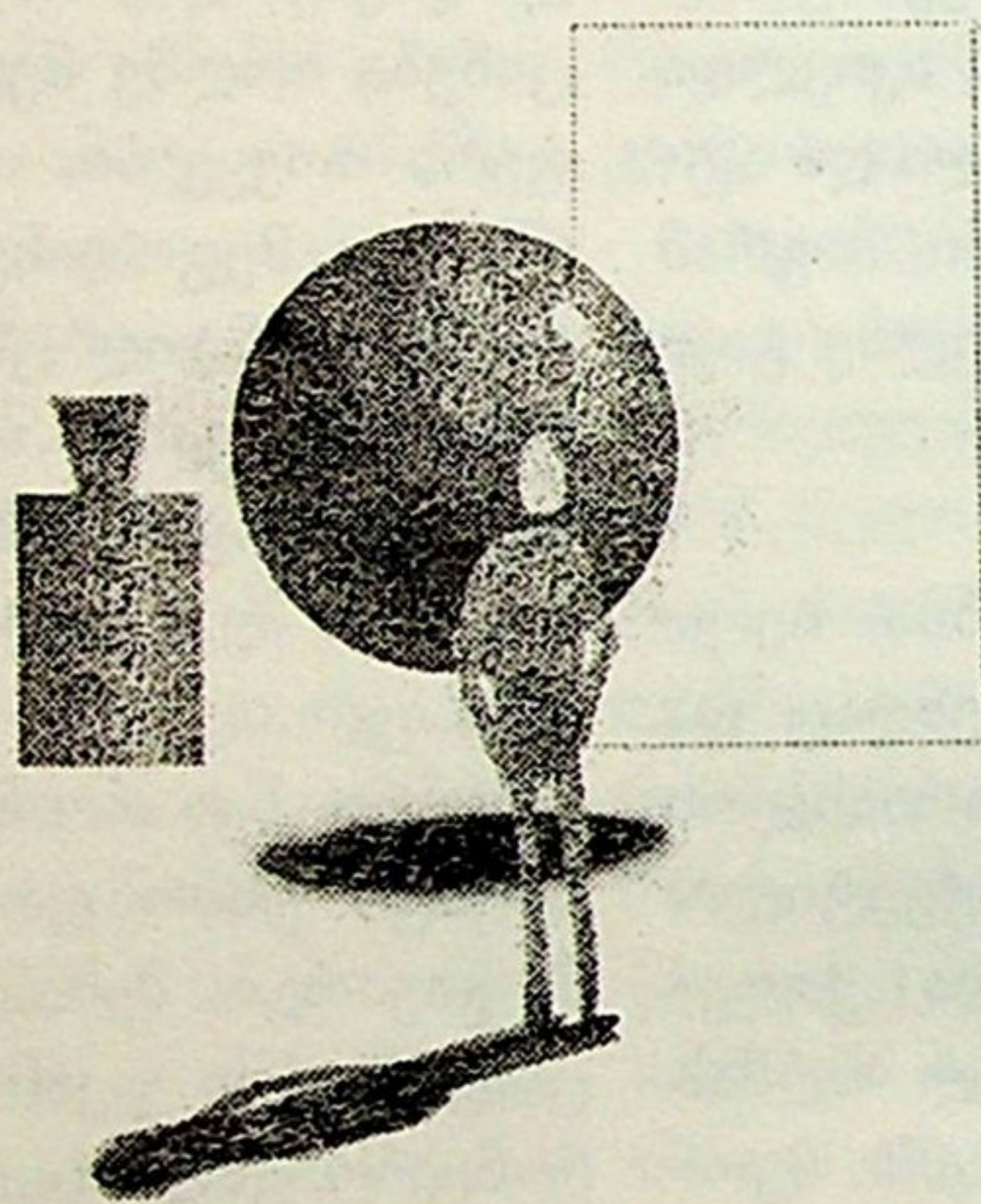
მელოდიად, რაც კი ცხოვრებაში მომისმენია...

ველარ გავძელი. ვგრძნობდი, როგორ მეყინებოდა კიდურები ზაფრისაგან და ყბა მიკანკალებდა. უამრავი საშინელებათა ფილმი მინახავს მშვიდად, ხითხითითაც კი მინახავს, მაგრამ ვერასდროს წარმოვიდგენდი, თავად რო გავხდებოდი ამგვარი სიუჟეტის პერსონაჟი. გონებას არ უნდოდა დაეჯერებინა ის, რასაც თვალი ხედავდა. სხეულმაც უარი თქვა მოცემულ რეალობაზე და ვარწყიე... გულის არევამ ასე თუ ისე გამიქარწყლა უკიდვგანო შიში და რო-

გორც სიზმარში, ისე მივენდე ბედს. მეთქი – დაე, რაც მოხდება, მოხდეს და შევიხედე კვლავ მდელივით, ამ კომმარული სიზმრიდან მალე გამოღვიძების იმედით...

ჩინელს ბოშები აღარ აკავებდნენ. ეგდო ცეცხლისპირზე, ღამურის სისხლსა და მინაში აზელილი და ქვითინებდა ოჯახამომწყდარივით. არც ფეხზე დგებოდა,

არც გარბოდა, გორაობდა ეგრე. შეიძლება და არც გამიკვირდებოდა, ჭკუიდან იყო უკვე გადასული, გაგიჟებული. მის ირგვლივ სიჩუმე ჩამომდგარიყო. დედაბერი ცეცხლისკენ შეტრიალებულიყო. ბოლოს ღამურის უსიცოცხლო, სისხლისგან დაწრეტილი ტანი შეაგდო ცეცხლში. და ავარდა ალი. და დადგა ტრუსის სუნი. დედაბერმა კი ისევ მთვარეს ახედა და მონოტონურად,

თვალდახუჭულმა ამოთქვა:

– შენ მომიკალი შვილი. და შენ და-
ისაჯე. დაბრუნდები იქ, საიდანაც
მოხვედი. შენს ქვეყანაში. ჩაეხუტები
ცოლსა და შვილს. დედასა და მამას.
და შენს ღმერთებს მადლობას ეტყვი,
როც ცოცხალი ხარ. როც ცოცხალი დაგ-
ტოვებს შორ ქვეყანაში, მაგრამ შენ მო-
მიკალი შვილი და შენ ხარ დასჯილი.
გავა დრო. გავა კვირა. გავა თვე. გავა
წელი და შენ გახდები ცუდად. ნახვალ
ტყეში. დაანთებ ცეცხლს, გაგახსენდე-
ბა, რო შვილი მომიკალი და მალე მოკ-
ვდები ტყეში და მარტო ან, არ ნახვალ
ტყეში, დაივინყებ, რო შვილი მომიკა-
ლი, დარჩები სახლში, როდესაც ცუდად
გახდები, ძალიან ცუდად და მალე შენი
ცოლიც გახდება ცუდად, შენი შვილი
გახდება ცუდად, შენი ოჯახი გახდება
ცუდად, შენი ქვეყანა გახდება ცუდად,
მთელი მსოფლიო გახდება ცუდად, თუ
არ ნახვალ ტყეში და არ მოკვდები მარ-
ტო, ჩემს მკვდარ შვილზე ფიქრით, შორ
ქვეყანაში რო მოკალი, ბევრი ადამია-
ნი, ძალიან ბევრი ადამიანი მოკვდება
დედამინაზე. შენ გამო მოკვდება. ჩემი
მკვდარი შვილის გამო მოკვდება. ესაა
ჩემი სასჯელი!

ჩინელი გაუნძრევლად იწვა. შეიძ-
ლება, უსმენდა და ვიცი, მწამს – კარ-
გად გაიგო, რაც უთხრეს, რამეთუ, არ-
სებობს ენა, რომელსაც ეროვნება არ
სჭირდება გასაგებად, მოსასმენად. არ-
სებობს სიტყვები, რომელთაც წარმოთ-
ქმა არ სჭირდება მისახვედრად. დარი-
ალებენ დროში და სივრცეში ბგერე-
ბი, რომლებსაც დიდის, სიკვდილივით
უზარმაზარის წინაშე თუ გამოიჭერს
ზოგჯერ ადამიანი და გაუვლის შიგან-
ში, გააღიმებს სხვა ღიმილით. დაზაფ-
რავს ნამდვილი, გამოქვაბულისდროინ-
დელი შიშით და ამ დროს იწამებს კაცი
ბედისწერას, უბრალოდ და მკაცრად,
იოლად იწამებს და ეს – სავსე მთვარის
ქვეშ, უკიდევანო ტრამალებზე მომხდა-
რი ამბავიც ხომ ბედისწერაა, სიზმარს

რო წააგავს თავისი აბსურდული ფორ-
მით ან ალკოჰოლიკის ნააზრევს თეთ-
რი ცხელების ჟამს... სიმართლე – სა-
ზარელი რამეა. ძნელად გაუმკლავდება
ადამიანი.

დილასისხამ ტბისპირზე ვიჯექი, ან-
კესით ხელში. ჩემს ბანაკში კოცონი უკ-
ვე ნაკვერჩხლდებოდა და ჩალაგებული
ზურგჩანთაც ხეზე იყო მიყუდებული.
შუადღისკენ გავუდგებოდი გზას. გუ-
შინ ღამით, კარვამდე როგორ მოვალ-
ნე, აღარ მახსოვდა. აღარც ზეგანი მა-
ინტერესებდა და ჩემი, გულმოდგინედ
განერილი მარშრუტიც, რომლის მი-
ხედვით მთებამდე უნდა მივსულიყავი,
უღელტეხილით გადამევლო და ჩავსუ-
ლიყავი ზღვაზე – ასე ორიოდ კვირის
სავალი გზა, სულ ფეხებზე მეკიდა და
მარტო იმას ვფიქრობდი, აქვე, დასახ-
ლებაში, რკინიგზის სადგურამდე მშვი-
დობიანად მიმელწია და წამოვსულიყავი
სახლში.

უაზროდ მივჩერებივარ ტივტივას.
ხან დაიძირება, ხან ამოყვინთავს. ქა-
შაპი ეთამაშება, ალბათ ან რიპუსი, ან
სულაც – კალმახი. უცებ ტივტივის
გასწვრივ, შორს, შავი ლაქა ამოილანდა
დილისპირა ნაცრისფერი ტბის ზედა-
პირზე. ჯერ ყურადღება არ მიმიქცევია
– ხშირია ასეთი ნაგავი წყალზე. ალბათ,
გამომპალ ჯირკს მოდენის ნიავი ტალ-
ღა-ტალღა. რო მოახლოვდა, ლაქა ნელ-
-ნელა მოცურავის თავს დაემსგავსა,
მაგრამ ვინ უნდა დაცურავდეს აქ დი-
ლასისხამ, ამ სიცივეში, ამ სიშორეზე?!.
ლაქა უფრო მკაფიო გახდა, გარკვეული
ფორმა მიეცა, ტივტივას გამოსცდა და
წყლის ზედაპირის აუშლვრევლად გა-
მოემართა ჩემკენ, ნაპირისაკენ. ანკარა
რო სანაპირო ლელქაშებისკენ მიეშუ-
რება, პირში თევზგაჩრილი, სწორედ
ასე. გველივით ტოვებდა აქეთ-იქით
ორ ზოლს კვალად. რაც უფრო მიახ-
ლოვდებოდა, მით მეტად მიოფლიან-
დებოდა ხელისგულები... ბოლოს გამო-
ვიდა თავთხელში და წამოვიდა ჩემკენ.

სულ შიშველი. ბებრულად ჩამონელილი ძუძუებით და გამობზეკილი მუცლით. არც სიცივისგან კანკალებდა, არც ფეხი უსრიალებდა ხავსიანში. თითქოს, ცხელი აბანოდან ამოდისო, გამართულად, სწორად მოაბიჯებდა. ამ დროს გაისმა მოტორის შორეული ბლუილი. მალევე, ზემოთ, გორაკის ქედზე, ერთმანეთის მიყოლებით გადმოგორდნენ საპატრულო პოლიციის პიკაპები და ბოშების კარვებისაკენ დაეშვნენ. დედაბერი ერთხანს შეჰყურებდა. შემდეგ თავისი კარვებისკენ წავიდა, როგორც იყო ისე, სულ შიშველი და ჩემკენ მოუხედავად თქვა:

– ველარ გაჭამე თაფლი. შვილი მომიკლეს...

ღივანზე ვართ მიწოლილები მე და ჩემი ცოლი. სანდრინიო, ჩვენი ორი წლის ბავშვი, ხან მე ამაფოფხდება, ხან ჩემს ცოლს. მულტფილმს ვუყურებთ.

ცოტა ხანში ბავშვი კატასავით მოკა-ლბთდა ჩვენ შორის და ჩაეძინა.

– გადავანვინო თავის საწოლში? – ვეკითხები ანას.

– იყავი, მე გადავანვენ, – მპასუხობს ანა, ბავშვი ფრთხილად აჰყავს ხელში და მეორე ოთახში გადის.

საბავშვო არხიდან გადმოვრთე სხვა არხზე. საინფორმაციო გადის. უგულისყუროდ ვადევნებ თვალს. უცებ წამყვანი ამბობს:

– ჩინეთში, ვუჰანის პროვინციაში დაფიქსირდა აქამდე უცნობი ვირუსი. როგორც ჩვენთვის ცნობილია, ინფიცირება მოხდა ღამურის საკვებად გამოყენების შემდეგ. პაციენტი გარდაიცვალა ფილტვების მწვავე უკმარისობით. მისი ოჯახი დროებით მკაცრ იზოლაციაშია მოქცეული, სანამ მეცნიერები დაავადებას იკვლევენ...

– რა მოგივიდა? – მეკითხება ოთახში შემოსული ცოლი და ძირს დავარდნილ ტელევიზორის პულტს იღებს. – რა მოგივიდა?

მამუკა ოჩიაური

წაგიყვან მთებში

წაგიყვან მთებში,
 ნახავ ქარაფს ნისლის აქვს ფარჩა.
 არემარეა ამ ნისლებით ცოტა წაშლილი,
 მე მთებში მივალ, ეგ სათუთი გული მანდ დამრჩა,
 ბარის ნიავეში შენი თმებიც უღვთოდ გაშლილი.
 წაგიყვან მთებში, შენ ბარული გაქვს ათინათი,
 მაგრამ არ იცი, აქ როგორი დიდი მთებია,
 მივდივარ მთებში, საფიქრალად კვლავ ასინათი
 ბედად მრგებია, საუკუნოდ დამბედებია.
 მივდივარ მთებში და არ ვიცი
 ჩამოვალ როდის,
 ჩემს გულში სახლობ, აქ მოგეცე
 სამყოფად ბინა,
 სამწუხაროა, რომ არ იცი სიმძიმე ლოდის,
 რაც უშენობამ ამ ტიალ გულს ზედ დააბჯინა.
 მივდივარ მთებში, გავენდობი ღამეულ მნათობს,
 მე არ მაშინებს გრძელი გზა და
 დროის მცირეობა
 არ დამივიწყო, დამეხმარე გთხოვ ასინათო,
 რომ შევასრულო მოცემული შენთვის პირობა.

 წაგიყვან მთებში, დამიჯერე წაგიყვან მთებში!

●
 შევხვდით,
 მატყვევებდი, მაოცებდი
 (გულში შენი ტრფობა დამრჩენია)
 ჩუმად ჩურჩულებდი: – ნაოჭები,
 თვალთან ნაოჭები გამჩენია.

თმებიც გათხელდაო ტევრად მდგარი,
 ქრება თვალში სხივი, ტანში ძალა,
 შენთვის საოცნებო ტურფა ქალი
 თურმე როგორ უცებ შეიცვალა.

წლებმა მოიპარეს ნაფერები
 იმ ძველ დროებათა ხავერდები,
 ფიქრით გეხვევი და გეფერები
 ვამბობ: – არასოდეს დაბერდები!

ბედი უნდობი და ცბიერია,
 გული მოლოდინით არ იცლება,
 შენში შეუცვლელი იერია,
 რაც რომ ამ წუთამდე არ იცვლება.

შენ კი სახე დაგრჩა ნაოცები
 წუთი რომ დაგვიდგა ვადამდელი,
 თურმე როგორ გახდა ნაოჭები
 შენი ერთადერთი სადარდელი.

ვერა ვერ გავხსენი გულის კლიტე,
 ახლოს არ მიშვებ და არც მშორდები,
 მინდა გიყვარდე და შენად მთვლიდე
 თუკი არასოდეს დამშორდები.

შევხვდით,
 მატყვევებდი, მაოცებდი
 (გულში შენი ტრფობა დამრჩენია)
 შენ კი ჩურჩულებდი: – ნაოჭები,
 თვალთან ნაოჭები გამჩენია.

სულ არ ბერდები

წლები ვერ გჯახნის,
 სულ არ ბერდები
 მიხვალ, მოგყვები ჩუმი ოცნებით
 შენი მკერდი და შენი კერტები,
 ქათქათები და დასაკოცნები.

შენი ტუჩები ალისფერები,
შენი თვალები ზღვათა ტალღები,
მე კვლავ ფიქრებით შენ გეფერები,
შენ კი ქრები და კვლავ მეკარგები.

აღბათ მოატანს დრო გახელების,
რომ მაგ საკინძეს შეეხსნა ღილები
მახსოვს ტუჩები ვნებით ცხელები,
ათასი კოცნით გადაღლილები.

მახსოვს ეგ თმები ტევრად გაშლილი,
რომ მიფარავდა თავთან სარეცელს
ორი არსება ცაში აჭრილი,
ცდილობს არასდროს ძირს არ დაეცეს.

და დაბანგული სხეული ორთა
დამსუბუქდება, როგორც ნისლები
შენი სხეულით სარეცელს მორთავ,
უჭკნობ ვარდივით გადაიშლები.

ნლები ვერ გჯაბნის,
სულ არ ბერდები
დღემდე მოგყვები ჩუმი ოცნებით
შენი მკერდი და შენი კერტები
ქათქათები და დასაკოცნები.

ღამე უპენოდ

ახლა ასას ხეობაში
ღამე უფრო მეტია,
ზეთუკაზე ბადრი მთვარე,
სრულად ვერ დაეგია.

და უნისლო ჭიმლის ქარაფს
მთვარის შუქი ანათებს,
საფიქრალი უხმოდ დამაქვს
მრავალ ღამეგანათევს.

შენი სახე მოჩვენებად,
ბისნის კლდიდან მიმზერის
მერამდენედ მეჩვენება,
ზეცა ტირის ზღვის ფერი.

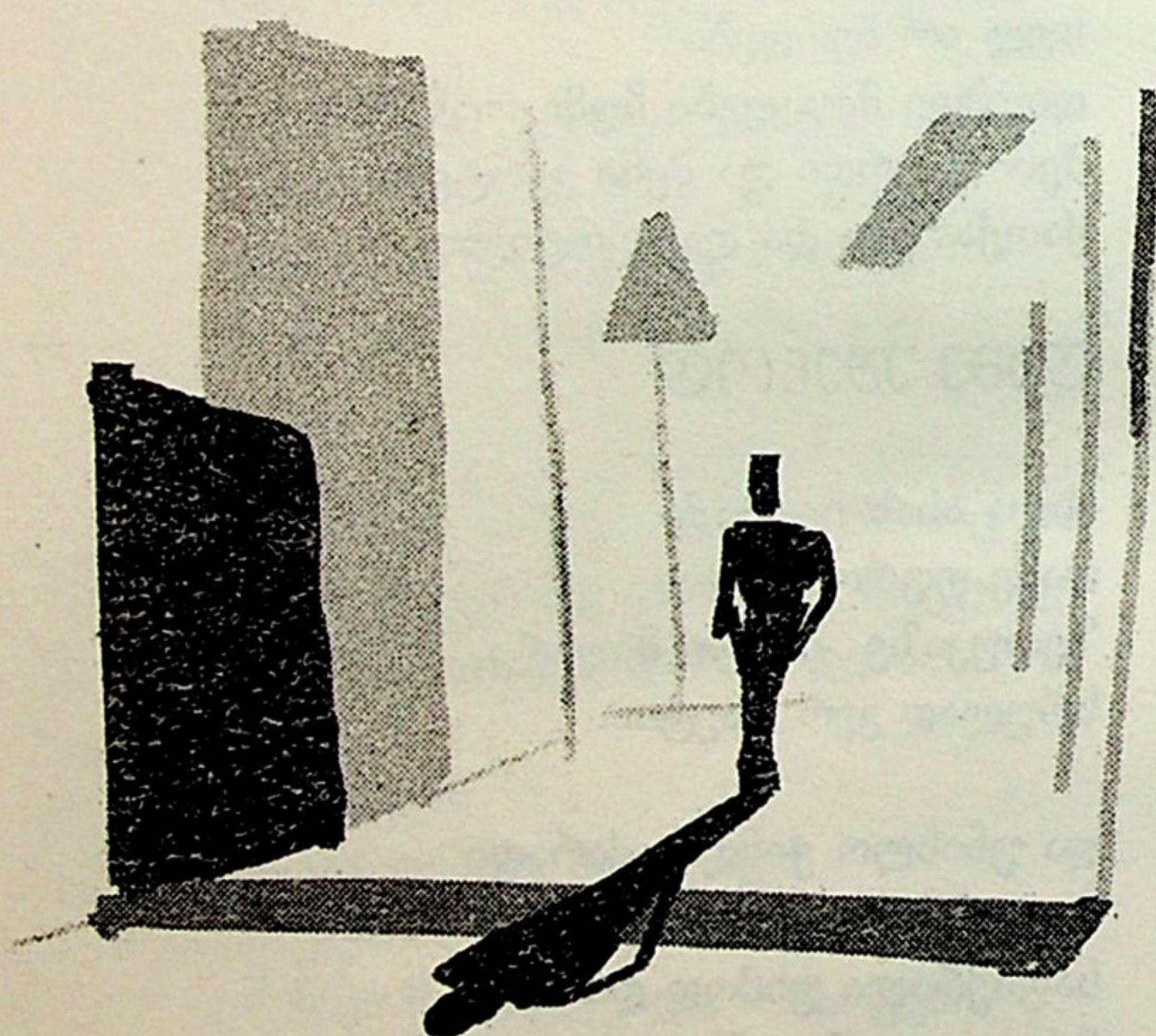
ეს რამდენი დაღამება
გავატარე ეულად,

ნიავეართა გაქანება
 ვხედავ შემოლეულა.

დათოვლილა ოქროსფერად,
 კლდეთა ზოლი – შიბწვერი
 და ვუსწორებ მთვარეს მზერას,
 ფრიალოზე მიწვენილს.

სად ხარ, სად ხარ, სანატრელო,
 დამწვავს ფიქრი, ვნებანი
 ლამის ლექსით გადავთელო,
 ტკბილი მოგონებანი.

ახლა ასას ხეობაში
 ღამე უფრო მეტია,
 ზეთუკაზე ბადრი მთვარე,
 სრულად ვერ დაეცია.

თამარ გელიტაშვილი

გურამ პეტრიაშვილის „წვიმის მოყვარული კაცის ამბავი“

„მონაფეთა ჰკითხეს იესოს:

– გვითხარ, რასა ჰგავს ცათა სასუფეველი?

იესომ მიუგო:

– ცათა სასუფეველი მდოგვის მარცვალსა ჰგავს, ყოველნაირ თესლზე მცირეს, მაგრამ როგორც კი მოხნულ ნიადაგში მოხვდება, უდიდეს ხედ აღმოცენდება, რომელზეც ციური ფრინველნი დაიბუდებენ“ (თომა 23).

ჩვენს თანამედროვეობაში აღმოჩენილი მოციქულ თომას ეს გნოსტიკური წარმოშობის აპოკრიფული სახარება, რომელსაც მეხუთე კანონიკურ სახარებასაც უწოდებენ, ქრისტეს 114 გამოჩენას შეიცავს და ისევე ემყარება მაცხოვრისეულ სწავლა-მოდღვრებას, როგორც შემდგომი ოცდაერთი საუკუნის მწერლობა.

ბიბლიურ-სახარებისეული მეტყველება იგავური მეტყველებაა, სიტყვიერი ევოლუცია, რომელიც შესაქმედან იღებს სათავეს და ხან რომელ ლიტერატურულ ჟანრში ჰპოვებს განვითარებას, ხან – რომელში. მხოლოდ მისი პრინციპი

რჩება უცვლელი – გვაზიაროს უდიდეს ღვთაებრივ სიბრძნეს, თუმც თანამედროვე მწერლობაში ერთგვარად იკლო ამგვარი სახით მხატვრული ტექსტების შექმნამ. ჩვენს დროში ახალ ეპოქალურ ტენდენციებს დაეთმო ასპარეზი და სახარებისეულმა იგავთმეტყველებამაც ხიბლი დაკარგა, ანუ, პირდაპირ და შეუღამაზებლად რომ ვთქვათ – მოდური აღარ არის. ახლა ნეოლიბერტარიანიზმის ხანაა და სიტყვაკაზმულ მწერლობაშიც სულ სხვა სიო დაქრის. ლიტერატურულ ორბიტაზე იშვიათადღა გამოკრთება ხოლმე თემები ღვთაებრივ მისტიკასა თუ ქრისტიანულ მეტაფიზიკაზე; ნიკოლოზ ბარათაშვილივით აღარავინ მიმართავს ცას – „გულისთქმა ჩემი შენს იქითა ეძიებს სადგურს“, ამქვეყნიურ სირთულეთა გადალახვასა თუ წუთისოფლის ამაოების დაძლევაში იშვიათადღა თუ ეხმარება ვინმეს ღვთაებრივი რწმენა.

ასეთი იშვიათთაგანია გურამ პეტრიაშვილის ზღაპარი „წვიმის მოყვარული კაცის ამბავი“. სიახლე არ იქნება თუ ვიტყვი, რომ გურამ პეტრიაშვილის ზღაპრები

უფრო მეტად დიდებისთვისაა დაწერილი, ვიდრე პატარებისათვის. გარდა იმისა, რომ ისინი განსაკუთრებული მხატვრულ-ესთეტიკური მომხიბვლელობით გამოირჩევიან, დიდ სიბრძნესაც გვაზიარებენ. მათი ავტორი იგავური ენით, შეფარული სიმბოლურ-ალეგორიული ასოციაციებით, დაშიფრული, ქარაგმული აზროვნებით გვითრევს თავის ულამაზეს ზღაპრულ სამყაროში, სადაც მის მიღმა ვხედავთ ქრთილის პურის გულში ჩადებულ ულამაზეს თავთუხს, ანუ ტექსტის ღრმა-აზროვან შინაარსს („ქრთილის პურის ქერქშია შიგ თავთუხი ჩავდეთ, / ქერქი გახსენ, განაგდენ, შიგ გული კი სჭამეთ“ – დავით გურამიშვილი), თუმცა მის მიერ მოთხრობილი ამბავი, ზღაპრისათვის დამახასიათებელ ჯადოსნურ მომნუსხველობასა და იდუმალებასთან ერთად, რომელიც ფანტაზიის სილალითა და პოეტურობითაც გამოირჩევა, იმ მოზარდის წარმოსახვასაც იზიდავს, ვინც შესაძლოა, ტექსტის ღრმად დაქარაგმებულ შინაარსს ვერ სწვდებოდეს, მაგრამ, ემპირიული პლანის მეშვეობით, დედააზრს მაინც ადეკვატურად აღიქვამდეს.

გურამ პეტრიაშვილის ზღაპარში – „წვიმის მოყვარული კაცის ამბავი“ ასეთი ამბები ხდება:

ერთ პატარა ქალაქში ცხოვრობდა კაცი, რომელსაც ძალიან უყვარდა წვიმა. ის წინასწარ გრძნობდა ხოლმე წვიმის მოსვლას, გავიდოდა ქუჩაში და ხელეგაშლილი შეჰყურებდა ცას. ამას რომ დაინახავდნენ, გამოეფინებოდნენ ქუჩაში ბავშვები და კაცთან ერთად ელოდნენ წვიმას.

განვიმდებოდა. იდგა კაცი და სველდებოდა. მის ირგვლივ ბავშვები დახტოდნენ. ამის დანახვაზე მამაკაცს თანაქალაქელები დასცინოდნენ და მისი ამ უცნაური საქციელის გამო ახსნას სთხოვდნენ. კაცი კი მხოლოდ ამას ამბობდა: „წვიმა ციდან მოსული წყალიაო“.

იმდენად უყვარდა კაცს წვიმა, რაც არ უნდა დიდი და მნიშვნელოვანი საქ-

მე ჰქონოდა, ყველაფერს დათმობდა და შუალამეც რომ ყოფილიყო, წვიმაში გავიდოდა.

ერთ დღესაც ასე ხელეგაშლილი რომ იდგა, იგრძნო, ხელისგულზე რაც დაეცა მსუბუქად. ეს გამჭვირვალე, ცისფერი მარცვალი იყო. კაცმა ის მარცვალი ქოთანში ჩათესა. ქოთანში ყვავილი ამოვიდა. როცა განვიმდებოდა, გაშლიდა ჩამოკეცილ ფოთლებს და აელვარდებოდა ცისფრად; ეცემოდნენ ყვავილს წვიმის წვეთები და ყველა წვეთი გამჭვირვალე, ნაირფერ მარცვლებად იქცეოდა, ქუჩაში ცვიოდა, რომლებსაც ბავშვები კრეფდნენ, მიჰქონდათ სახლში და თესავდნენ ქოთნებში. მალე ყველა სახლის აივანზე გაჩნდა ყვავილები. თითქოს უცბად განათდაო ქალაქი. ყვავილები სხვადასხვა ფერისა იყო. ყოველი წვიმის დროს ემატებოდა ხალხს ერთმანეთის სიტბო და სიყვარული. შემდეგ ის ყვავილები გოგონებმა ქოლგებად აქციეს და ასე გაჩნდა ქვეყნად პირველი ქოლგები.

აქ დავასრულოთ ნაწარმოების პირველი ნაწილის მოყოლა და ტექსტის განჩხრეკას შევუდგეთ.

მოცემული ნაწარმოების სიღრმიდან და შინაარსიდან გამომდინარე, პატარა ქალაქი ამქვეყნიური, ემპირიული სამყაროს მიკრომოდელს განასახიერებს, რომელიც ღვთაებრივი, იმმატერიალური სამყაროს მატერიალური გამოვლინებაა. ამ თვალსაზრისს ისიც ამყარებს, რომ იქ მცხოვრები კაცი, რომელსაც ძალიან უყვარდა წვიმა, ხელეგაშლილი შეჰყურებდა ცას და როცა განვიმდებოდა, უდიდესი ნეტარებით ივსებოდა.

ზეციდან წამოსული წვიმის სახით კაცზე ღვთაებრივი მაღლი გადმოედინებოდა. ქრისტიანული სწავლებით: „ყოველი კეთილი საბოძვარი და ყოველი სრულყოფილი ძღვენი გადმოდის ზემოდან, ნათელთა მამისაგან“ (იაკ. 1,17). ამქვეყნად არავის ძალუძს ღმერთის სახის ხილვა, ამიტომ ზედასაბამი იგავურად, სახეობრივად

ეცხადება ადამიანებს და ღვთაებრივი მადლიც ნივთიერი სახე-სიმბოლოებით წარმოჩინდება, რადგანაც ჩვენს გონებას არ შესწევს ძალა ზეგრძნობადი და არამიწიერი გონის რაციონალურად განჭვრეტისა – „ის, რაც საიდუმლოა ღვთისა, „არავის უხილავს“ (გამოსვლათა. 23, 22).

კაცი, რომელსაც ავტორმა სახელი არ უწოდა, ადამიანთა მოდგმის განზოგადებულ სახეს წარმოადგენს. ის მუდმივად ღვთაებრივი მადლის მოლოდინშია და უზენაესიც არ იშურებს მისთვის ამ მადლის გადმოღვრა-გადმოფენას, ვინაიდან ესეც ერთი სახარებისეული კონცეფციაა – „შენი რწმენისამებრ მოგეგოს შენ!“

იდგა ღვთაებრივი რწმენით აღვსილი კაცი წვიმაში, ხელებგაშლილი შესთხოვდა უფალს მადლის გარდამოსვლას და არ არსებობდა მისთვის ამქვეყნად იმაზე უზენაესი რამ, ვიდრე უფლის რწმენა და სიყვარული იყო.

უკვირდით სხვა ადამიანებს მისი ასეთი საქციელი და ბავშვურ ახირებად უთვლიდნენ. ის კი ძალიან მარტივად პასუხობდა: „წვიმა ციდან მოსული წყალიაო“.

თეოფანია, ანუ ღვთისჩენა, როგორც ითქვა, სხვადასხვა სახით ვლინდება, რაც მოცემულ „ზღაპარში“ წვიმის გადმოღვრის სახით ხორციელდება, როგორც ღვთაებრივი სიბრძნე და მადლი. ქრისტიანული სახისმეტყველების თანახმად, მიწაზე მოვლენილ ზეციურ ნაკადს საკრალური დატვირთვა აქვს. იგი „სულიერი კურთხევაა“ (ფსალმუნი 67:9) და „ღვთის სიტყვა“ (ესაია 55:10-11), რადგან, „როგორც წვიმა და თოვლი ჩამოდის ციდან და უკან არ ბრუნდება, თუ არ მორწყა მიწა, თუ არ აშობინა და არ აღმოაცენებინა, რომ მისცეს თესლი მთესველს და პური მჭამელს. ასევე იქნება ჩემი სიტყვა, რომელიც გადმოდის ჩემი პირიდან. ფუჭად არ დაბრუნდება ჩემთან, თუ არ აღსრულდა ჩემი ნება და არ მიაღწია იმას, რისთვისაც მივაგვლინე“

(ესაია 55: 10-11).

ასეთივე დატვირთვა აქვს წვიმას მიოლოგიური თვალსაზრისითაც: ზეციურ ბინადართა მთელი დასი წვიმით ანაყოფიერებს ნიადაგს. წვიმას (ღვთაებრივ მადლს, ღვთის სიტყვას, ლოგოსს) მოჰყვება მარცვალი, თესლი – „ტალანტი სიბრძნისაი“. ამ მარცვალმა (თესლმა) უფლის რწმენით უნდა გააანოყიეროს მიწა (მიწიერი საუფლო) და განამრავლოს ტალანტი. სწორედ ეს არის ღვთაებრივი სამყაროს არსებობის პრინციპი. ამიტომაც არის მარცვალი გამჭვირვალე და მსუბუქი, რომ ღვთაებრივია და დაცლილია წუთისოფლისეული მინარევებისაგან. სიმბოლურია მისი ფერიც – ცისფერი, პირველქმნილი, ზეციური ფერი.

მიხვდა კაცი, რატომ გამოუგზავნა ღმერთმა ეს მარცვალი და ჩათესა ქოთანში. ეს იყო პირველი ცდა „მთესველისა“, რომელმაც ტალანტის გამრავლება დაიწყო – „კაცი სწორად მიხვდა, რაც უნდა ექნა“. ამის მერე დაიწყო ის, რაც უნდა დაწყებულიყო: „ქოთანში ყვავილი ამოვიდა. ყვავილი პატარა ბავშვის სიმაღლისა იყო, გრძელი, ბრტყელი ფოთლები ძირს ჰქონდა დაშვებული. იდგა აივნის მოაჯირზე. რომ განვიმდებოდა, გაშლიდა ჩამოკეცილ ფოთლებს და აელვარებოდა ცისფრად. ეცემოდნენ ყვავილს წვიმის წვეთები და ყველა წვეთი გამჭვირვალე ნაირფერ მარცვლებად იქცეოდა. მარცვლები ქუჩაში ცვიოდა და ბავშვები კრეფდნენ... მიჰქონდათ სახლში ის მარცვლები ბავშვებს და თესავდნენ ქოთნებში... და მალე ყველა სახლის აივანზე იდგა ყვავილები“.

მოცემული ეპიზოდი აშკარა გამოძახილია სახარებისეული იგავისა მთესველ კაცზე:

„აჰა, გამოვიდა მთესველი თესვად, ხოლო თესვისას ზოგი მარცვალი გზის პირას დავარდა, და მოფრინდნენ ფრინველები და აკენკეს ის, ზოგიც ქვიან

ადგილას დაეცა, სადაც ბლომად არ იყო მიწა და მალე აღმოცენდა, ვინაიდან ნიადაგი არ იყო ღრმა, მაგრამ ამოვიდა თუ არა მზე, დაჭკნა და რადგან ფესვი არ ჰქონდა, გახმა. ზოგი კიდეც ეკალ-ბარდებში ჩაცვივდა, და ამოვიდა ეკალი და ერთიანად მოაშთო ყველა.

ხოლო ზოგი პოხიერ ნიადაგზე დაეცა და ნაყოფმაც გამოიღო: „ზოგმა ასი, ზოგმა სამოცი და ზოგმაც ოცდაათი“ (მათე: 13: 12,13).

„კეთილი თესლის მთესველი ძე კაცისა“ – ზღაპრის პროტაგონისტი კაცია, ანუ ადამიანი („კაც“ ძველქართულად ადამიანს ნიშნავს), რომელმაც საკუთარ ქალაქში (ამქვეყნად) ღვთაებრივი წესრიგისა და მადლის გამრავლება დაიწყო. ამიტომაც დამყარდა ქვეყანაზე სიკეთე და სათნოება. რაც შეეხება უამრავი ფერის ყვავილს, ეს სამყაროში არსებულ ადამიანთა განსხვავებულობაზე მეტყველებს ეროვნების, რასისათუ აღმსარებლობის მიხედვით („ჩვენ კაცთა მოგვცა ქვეყანა, გვაქვს უთვალავი ფერითა“ – რუსთველი).

„მოდოდა წვიმა. კრეფდნენ ბავშვები ცისფერი ყვავილის დაცვენით, გამჭვირვალე მარცვლებს. ემატებოდა ყვავილები პატარა ქალაქს და ქალაქი ერთ დიდ თაიგულს ემგვანებოდა“.

კაცმა შეითვისა ღვთის ბაძვის ნიჭი და ასე ეზიარა თეურგიული და კაცთმოყვარული სათნოების პირველმოქმედ ძალას. იგი სავსე იყო ღვთიური წესდასაბამოებით, ნაზიარები იყო პირველსრულის საიდუმლოებას, სრულად ფლობდა ღვთაებრივი ძალმოსილების ნიჭს. ამიტომაც განიცდიდა სრულყოფილ ნეტარებას – „იდგა ბედნიერი კაცი წვიმაში...“

თითოეულ ადამიანს უნდა ახასიათებდეს ღვთისადმი ბაძვა, რასაც ქრისტოლოგიაში განდმრთობას უწოდებენ. აქ ბაძვა შემთხვევით ნათქვამი ტერმინი არ არის. სამყაროს იერარქიულ წყობაში ღვთისადმი ბაძვას მაგის-

ტრალური ადგილი უკავია. სამყაროს დასაბამი ღმერთი თავისი ზებრუნვადი ძალით ქმნის ადამიანებს. იქიდან გამომდინარე, რომ არსებობა, თავისთავად სიკეთის ქმნაა, ადამიანმა მთელი თავისი არსებობის მანძილზე სიკეთის ქმნადობითა და სათნოებით უნდა მიბაძოს ღმერთს, მას უნდა მიემსგავსოს.

ამ იერარქიულ წყობაში უმაღლეს საფეხურს ის მიაღწევს, ვინც ყველაზე მეტად ამრავლებს „სიბრძნის ტალანტს“, ანუ ვინც მეტ სიკეთეს ჩადის და ამით უახლოვდება ღმერთს. უზემოეს საფეხურზე მდგომის მოვალეობაა, უქვემოეს საფეხურზე მდგარ მოყვასს გადასცეს ღვთაებრივი ბაძვის ნიჭი. ეს უკვე სამყაროული ჰარმონიულობის გამოვლენაა, მიკრო და მაკრო კოსმოსის უწყვეტობა და ერთიანობა, წრებრუნვა, რომელსაც არეოპაგიტულ პრინციპს უწოდებენ და რომელიც გურამ პეტრიშვილის მხატვრულ ტექსტში ფერხულის სახით ვლინდება.

„ფერხული“ წრეზე მბრუნავ, ხელჩაკიდებულ ადამიანთა ცეკვას ჰქვია, რომელსაც ნაწარმოებში ისეთივე სიმბოლურ-ალეგორიული დატვირთვა გააჩნია, როგორც ყოველივე დანარჩენს. წრე, როგორც ვიციით, მარადიულობის სიმბოლოა. გოგონებმა წრის შუაგულში მოაქციეს კაცი, რომელმაც ღვთაებრივ მადლს აზიარა და ისინიც თავის მხრივ ამრავლებენ, სხვებს გადასცემენ უფლის რწმენასა და სიყვარულს უსასრულოდ.

ნაწარმოებში კიდეც ერთი სიმბოლური ქვეტექსტი იკითხება: „ქალაქის ქალიშვილებმა აი, რა მოიგონეს... რომ განვიმდებოდა, აილებდნენ ქოთნებს და ქუჩაში გამოჰქონდათ ყვავილები. დაატარებდნენ ყვავილებს, უღიმოდნენ ერთმანეთს. მკერდზე იხუტებდნენ ქოთანს, მათ თავზემოდ კი ყვავილები იყო გაშლილი. ეს ყვავილები იყო პირველი ქოლგები ამქვეყნად. დადიოდნენ ქალიშვილები წვიმაში, მოხიბლული

ქოლგა-ყვავილზე წვიმის წვეთების კაკუნით“.

სიმბოლური თვალსაზრისით, ქოლგის თალი ცარგვალს განასახიერებდა, ხოლო ტარი – კოსმიურ ღერძს, რომლის მეშვეობითაც ღვთაებრივი მაღლი გადმოედინებოდა ადამიანზე. სწორედ ეს დატვირთვა შეიძინეს გურამ პეტრიაშვილის ზღაპარში ცისფერმა, გამჭვირვალე ქოლგა-ყვავილებმა.

უფლის რწმენა ცოცხალი ორგანიზმია, რომელიც საზოგადოებას სასოებით კვებავს და სიკეთითა და სათნოებით ალავსებს. იქ, სადაც უფლის რწმენა და სიყვარულია, ყოველგვარი მატერიალურისადმი ინტერესი იკარგება, რადგან, ვისაც ჭეშმარიტი სრულყოფილების მიღწევა განუზრახავს, ის უნდა აღიჭურვოს ღვთაებრივი მაღლით, სრულად გაემიჯნოს, მეტიც, უარყოს ყოველგვარი ამქვეყნიური საცთური, გათავისუფლდეს იმ მდაბალი ვნებებისაგან, რომლებიც სრულყოფილ ჭეშმარიტებას დააშორებს. (ეს იდეა მთელი სისავსით გამოვლინდა „ვეფხისტყაოსანში“ – „რაც არა გნადდეს იგი ქმენ, ნუ სდევ წადილთა ნებასა“).

ასე მოხდა წვიმის მოყვარულთა იმ ქალაქშიც, სადაც „ყვავილების სურნელებით დამტკბარი მოქალაქენი უფრო კეთილნი გახდნენ. ერთმანეთს აღარავინ აწყენინებდა. ის კი არადა, გოგონები ერთმანეთს აღარ ებუტებოდნენ იმის გამო, არა ჩემი დედოფალა უფრო ლამაზია, არა ჩემიო; ბიჭებს ხომ ფეხბურთის თამაშისას ერთხელაც აღარ მოსვლიათ ჩხუბი – გავიდა ბურთი, თუ არ გავიდაო“ – ადამიანები ყოველგვარი მდაბალი ვნებებისა და სურვილებისგან გათავისუფლდნენ, მათში ღვთიური ენერგია გაცხადდა. კაცმა ადამიანები უმაღლეს ღვთაებრივ ნეტარებას აზიარა. ამიტომაც ყველა მაღლიერი იყო კაცისა, მაგრამ ამ უკანასკნელს, ერთხელ, წვიმაში რომ იდგა და ცას შესცქეროდა, სიმღერა მოესმა. სიმღერის

ხმაზე ცას მზერა მოაცილა და დაინახა, მის ირგვლივ ლამაზ ქალიშვილებს ფერხული გაემართათ. ცეკვავდნენ და მღეროდნენ, მათთან ერთად ისე დაქროდნენ ყვავილ-ქოლგები, თითქოს დაფრენენო. კაცს მოეწონა მათი ცეკვა, მაგრამ, რადგან მასში თავმდაბლობა ჭარბობდა, დაიმორცხვა, გოგონებს თვალი მოარიდა და ისევ ზეცისკენ მიმართა მზერა, თუმცა მერე და მერე მოიხიბლა მისთვის აღვლენილი სამაღლობელი რიტუალით, თანადათან თვითკმაყოფილებას მიეცა და სიამაყის გრძნობაც დაეუფლა.

ასე გაჩნდა მის რწმენაში ბზარი, ასე დაიწყო მისი პირველი ცოდვითდაცემა – გაამპარტავნება. ადრე თუ ერთი წამით არ აშორებდა თვალს ცას, ახლა მის რწმენას საფუძვლიანად მოერყა საძირკველი – „ახლა წვიმაში ცას ხშირად მოაცილებდა ხოლმე თვალს და ილიმებოდა ქალიშვილების ფერხულით დამტკბარი. მეტიც, დავთარი გაიჩინა, სადაც უკვე იწერდა, რამდენმა ქალიშვილმა იცეკვა მის ირგვლივ, რამდენმა გამოხატა მაღლიერების გრძნობა. ეს დავთარი იმ წარმოსახვითი დავთრის ალტერნატიული სახეა, რომელშიც ღმერთი ჩვენს ცოდვა-მაღლს აღნუსხავს და ბოლოს საზვერების სახით გადმოგვიშლის.

კაცმა თავისი ქმედებით გაუგონარი ცოდვა ჩაიდინა, ცალკერძ ამპარტავნება შეეპარა და ცალკერძ – ღმერთს გაუტოლა თავი. ამიტომაც „წვიმა ისე აღარ უყვარდა“. ახლა უფრო თავის დავთარზე ფიქრობდა“. მან საკრალური წესდასაბამობის ცნება დაარღვია და საბოლოოდ მივიღეთ გულისთქმას აყოლილი კაცი, რომელსაც გაუმრუდდა ის დაუცხრომელი, შეურყეველი სწრაფვა უზენაესისკენ, რაც თავიდან გააჩნდა.

ფერხულში ჩაბმული გოგონები ისე ცეკვავენ და მღერიან კაცის გარშემო, თითქოს უზენაესს უგალობებდნენ:

„წმინდა არს, წმინდა არს, წმინდა არს უფალო საბაოთ, სავსეა მთელი ქვეყანა მისი დიდებით“. ამგვარმა კერპად ქცევამ კაცი იმდენად გააამპარტავანა, რომ თავი მიწიერ ღმერთად წარმოიდგინა; ახლა უკვე ზეცაში ყურებით და ღვთაებრივი მადლის გადმოღვრით კი აღარ ტკებოდა, არამედ „წვიმაში ცას ხშირად მოაცილებდა ხოლმე თვალს და იღიმებოდა ქალიშვილების ფერხულით დამტკბარი“. ამგვარმა გააამპარტავნებამ და თვითდაჯერებამ უზენაესისკენ აღმავალი გზა გაუმრუდა, რამაც საბოლოოდ დაამდაბლა იგი – „რომელმან აღიმალლოს თავი თვისი, იგი დამდაბლდეს“ (მათე – 22,23).

ერთხელ, განთიადისას, როდესაც წვიმა უნდა მოსულიყო, კაცს დაეზარა გარეთ გასვლა; ჩათვალა, მის ირგვლივ ფერხულის საცეკვაოდ არავინ გამოვიდოდა. ამ მომენტიდან ის უკვე ზეციური მადლის გარდამოსვლაზე კი აღარ ფიქრობდა, არამედ საკუთარი თავის გაკერპება-გაღმერთებაზე. მისთვის წვიმამ უკვე სრულიად სხვა დატვირთა შეიძინა – მხოლოდ პირადი განდიდებისთვისღა სჭირდებოდა.

ღვთაებრივი რწმენისაგან დაცლამ ფატალურ შედეგამდე მიიყვანა გაამპატრავნებული ადამიანი – მოულოდნელად ქალაქის ყველა ქოლგა-ყვავილმა ერთნაირად გაშალა ფოთოლი და ზეცისკენ გაუჩინარდა.

ვერ ჩააბარა კაცმა უფლის გამოცდა, ბოლომდე არ ეყო ნებისყოფა ამქვეყნიური საცთურის დაძლევისა. მის მიერ დათესილი მარცვალთა ვერ დაეცა პოხიერ ნიადაგზე და ნაყოფიც ვერ გამოიღო.

მაშინ კი იცა კაცმა თავში ხელები, ეს რა ვქენიო, მაგრამ უკვე გვიანდა იყო; შეშფოთდნენ მოქალაქენიც, მით უფრო, როცა პირწმინდად ყველა ყვა-

ვილმა დატოვა ქალაქი. იქ, სადაც აღამიანს გააღმერთებენ, ღვთაების ადგილი აღარ არის. ასეა, არავის ძალუძს ამქვეყნად „ორთა უფალთა მონება“.

ასე დაეუფლა ქალაქს ყოფის აბსურდულობა და დრამატიზმის შეგრძნება, ასე მოიცვა იგი ემპირიული სინამდვილის წარმავალობამ და ამაოებამ. ამის მერე მოქალაქენი კვლავ გამოდიან წვიმაში, კვლავ ელოდებიან ცისფერ მარცვალს, მაგრამ ამაოდ – ცოდვით დაცემულ ადამიანებს ღვთაებრივი მადლი წაერთვათ.

თეოლოგიური თვალსაზრისით, კაცობრიობის არსებობა, ცოდვით დაცემის შემდეგ, სამ ძირითად საფეხურად შეიძლება დაიყოს: პირველი, სამოთხიდან გამოძევების შემდგომი პერიოდი – როდესაც ღმერთი უხილავი შეიქნა და ადამიანმაც მარტო იგრძნო თავი (ცას მიშტერებული კაცის მდგომარეობა); მეორე – როდესაც ღმერთი ხილული გახდა და იესო ქრისტეს სახით მოევლინა ქვეყნიერებას (ციდან ცისფერი მარცვლის მოვლინება) და მესამე – ქრისტეს ჯვარცმის შემდგომი პერიოდი – უფალი კვლავ უხილავი გახდა კაცთათვის და ადამიანი ისევ მარტო დარჩა ამქვეყნად, მუდმივი მოლოდინის იმედით (ცისკენ მაცქერალი ხალხის სინანული და გამუდმებული მოლოდინის განცდა). ვფიქრობ, ამგვარი ქვეტექსტი იკითხება გურამ პეტრიაშვილის ნაწარმოებში.

„წვიმის მოყვარული კაცის ამბავი“ კიდევ ერთხელ შეგვახსენებს უმნიშვნელოვანეს მცნებას – „არა ჰქმნე თავისა შენისა კერპი“. ამ მცნების დაღვევის შედეგად ვიღებთ უღმერთო, ზნეობრივ საყრდენგამოცლილ ინდივიდს – გაურკვეველი მერმისითა და მიზნებით. ასეთია გურამ პეტრიაშვილის იგავური ზღაპრის აზრობრივი შინაარსი.

ლალი ავალიანი

არჩილ ჭიჭოძის „ნორვეგიული დღიურის“ გამო
(თემა და თავისუფალი პარიატიები)

უპირველესად უნდა ითქვას, რომ დიდი სიამოვნება მომანიჭა მთხრობელის მშვიდმა, აუღელვებელმა, სადა მეტყველებითმა სტილმა – ჩინებულმა ლიტერატურულმა ქართულმა, რაც ეგზოტომ იშვიათია დღევანდელ პროზაში.

ენობრივი თამაშების, ინტერტექსტუალიზაციის, ორმაგი კოდირების თუ სიმულაკრული პლასტიკების საწინააღმდეგო არაფერი მაქვს, თუკი ნიჭიერი და ფართო თვალსაწიერის ავტორი თავის მხატვრულ არსენალს ზუსტად გამიზნულ ფუნქციურ დატვირთვას მიანიჭებს.

ოცდამეერთე საუკუნის „გლობალურ სოფელში“ ინტერნეტიდან ამოკენკილი ინფორმაციით და უცხოელ ავტორთა მხოლოდ უახლესი ტექსტების გაცნობით, „ძველმოდური“, ზოგადი (იგივე კლასიკური) განათლების გარეშე ქართველი მწერალი ღირებულს ვერაფერს შექმნის. თანამედროვე პოსტმოდერნისტი – კლასიკისა და კიჩის ზღვარ-

ზე მერყევი საქანელა – თუკი წარმატებულია, სწორედაც რომ მდიდარი კლასიკური „ბეგრანდის“ წყალობით. აღარას ვამბობ ჩვენს ავანგარდიზმსა და ანდერგრაუნდზე, ისევ და ისევ XIX საუკუნის დასასრულისა და განსაკუთრებით ნოვატორული სიშმაგით გამორჩეული XX საუკუნის ნაირფეროვანი ლიტერატურული მიმართულებებით (მოდერნიზმისა და ავანგარდიზმის მრავალი განშტოებით) რომ საზრდოობს. თუკი ავტორი არ იცნობს XX საუკუნის მონაპოვარს და უმეცრების გამო ველოსიპედის ბორბალს ხელახლა „იგონებს“, მარცხი გარდაუვალია.

სიმბოლიზმი, იმპრესიონიზმი, ექსპრესიონიზმი, სიურრეალიზმი, ფუტურიზმი, კუბიზმი, დადაიზმი, კონსტრუქტივიზმი, ეგზისტენციალიზმი და ა. შ. თანამედროვე ხელოვანისათვის ეკლექტიკური ინსპირაციის უშრეტი წყაროა, ისევე როგორც მარადიული ფასეულობა – უცხოური თუ ქართული

კლასიკური მწერლობა.

დღეს, იმ ფონზე, როცა ნებადართულია, რაც არ იკრძალება, აკრძალული კი ფაქტობრივად აღარაფერია, „ანდერგრაუნდი“ შეიძლება მხოლოდ პირობით ტერმინად მივიჩნიოთ.

სხვათა შორის, „ტრადიციული“ წერა დღეს ერთობ ძნელია და სარისკოც: ნიჭიერების გარდა, დიდ განათლებასა და გაბედულებასაც მოითხოვს. ამგვარ მწერლად მესახება არჩილ ქიქოძეც.

ყველანი ბავშვობიდან მოვდივართ, ამას ეგზიუპერიც გვეტყვის, ზიგმუნდ ფროიდიც და მრავალი სხვაც.

„ნორვეგიული დღიურის“ დასაწყისმა პირდაპირ ბავშვობაში გადამისროლა. ჩემსა და არჩილ ქიქოძის შორის არსებული ასაკობრივი სხვაობა თითქოს განქარდა, არა მხოლოდ უნებლიე დამთხვევების, არამედ თხრობის ემოციური მიზიდულობის წყალობით.

„ნორვეგიული დღიურის“ ბოლოსიყვანობის ავტორს, ზაალ ანდრონიკაშვილს დავესესხები: „ბავშვობის ოცნება ჩრდილოეთის სახელოვანი და უსახელო გმირების შესახებ, ლიტერატურული შთაბეჭდილებები... მოგზაურობა მოგზაურობამდე, სივრცეში ფიზიკურ გადაადგილებამდე დიდი ხნით ადრე იწყება“.

ჩემს თაობას მხოლოდ „მოგზაურობა მოგზაურობამდე“, ანუ წიგნებით მოგზაურობა დაეხდა. ალბათ, ამიტომაც ბავშვობიდანვე დავეწაფეთ ჟიულ ვერნის, რადიარდ კიპლინგს, ჩარლზ დიკენსს, პროსპერ მერიმეს, ჯეკ ლონდონს, რუალ ამუნდსენს და სხვებს, რომლებიც „მიჯნის გადაკვეთაშიც“ გვეხმარებოდნენ და მსოფლიოს უკიდევანო სივრცეთა გაცნობის ილუზიას გვიქმნიდნენ. ალბათ, ამას უნდა ვუმაღლოდე, რომ გეოგრაფია ყოველთვის მიყვარდა.

ნორვეგიის კლასიკურ ლიტერატურას მხოლოდ სტუდენტობის დასასრულს გავეცანი, თუმცა ბავშვობაში

რუალ ამუნდსენის გმირულმა თავგანთირვამ, ჯეკ ლონდონის თეთრმა მღუმარებამ, ოქროსმადიებელთა ქედუხრელობამ ყინულებში თუ ბენიამინ კავერინის დეტექტიურ-სათავგადასავლო რომანმა – „ორი კაპიტანი“ – გამიჩინა სურვილი, არც მეტი და არც ნაკლები, შორეული ზღვაოსნობის კაპიტანი გამოვსულიყავი. ამაზე შეუფერებელს, ალბათ, ვერაფერს ინატრებდა ჩემნაირი ინფანტილური, განრიპული და მცვიანა გოგო. ამას წინათ ექვსი წლის ბავშვს ვკითხე: ვინ გინდა გამოხვიდემეთქი; ჩემი გულის გასახეთქად – მდიდარიო – მიპასუხა.

საბედნიეროდ, მეც მქონდა ჩემი „სკივრი“ – გრიბოედოვის ქუჩაზე, ჩვენს დერეფანში უდიერად მიგდებული ძველთაძველი წიგნის ლამაზი კარადა, გამოტენილი ბაბუას წიგნებითა და ჟურნალებით. დავით ავალიანი, ქუთაისელი ჟურნალისტი, მთარგმნელი, ფედერალისტი, მოკრძალებული საზოგადო მოღვაწე, დაუზარელი ქველმოქმედი, რომლის „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ ექვთიმე თაყაიშვილის მიერ ხელმოწერილ მოწმობას დღემდე ვინახავ, შვილიშვილებს ვერ მოესწრო.

პატარა თავგვივით დავძვრებოდი კარადაში, წიგნებს ჯერ ვათვალიერებდი, მერე განურჩევლად ვკითხულობდი, რაც კი ხელში მომხვდებოდა.

ზაალ ანდრონიკაშვილის ბოლოსიყვანობა ზუსტი გზამკვლევივით აღიქმება: „მოგზაურს და ტურისტს მიდგომა განახსვავებს: ტურისტი იმპერიალისტია, ის დასაპყრობადაა ჩამოსული. ...მოგზაური, ტურისტისაგან განსხვავებით, არის ადამიანი, რომელიც გადალახავს მიჯნას, რომელიც მატერიალურთან ერთად წარმოსახვითიცაა, ყოველთვის საბედისწეროა, ბედის საზღვარია. არჩილ ქიქოძე კი არის ადამიანი, რომელმაც ამ მიჯნის გადაკვეთის საიდუმლო შეიძლება განიცადოს და

სხვებსაც მოუყვებს“.

„ნორვეგიულმა დღიურმა“ მართლაც დამარწმუნა, რომ მოგზაური და ტურისტისტი – „Это две большие разницы“ – როგორც იტყოდნენ ჩემი საყვარელი ენაკვიმატი ოდესელი მწერლები. ერთ-ერთ ასეთ „ტურისტზე“ მოგვითხრობდა პროზის მაესტრო, თავად „მოგზაური“ ვაჟა გიგაშვილი ჯერ კიდევ 1957 წელს. გურამ რჩეულიშვილის ცნობილი „სიკვდილი მთებში“ (დაიწერა 1957) – 1958 წელს, ხოლო ასევე ცხელ კვალზე დაწერილი ვაჟა გიგაშვილის პატარა მოთხრობა „კურელა“, თუ ზუსტად მახსოვს, 30 წლის დაგვიანებით გამოქვეყნდა. „კურელა“ თითქოს გაგრძელებაა გურამის მოთხრობისა. გურამიც და ვაჟაც თვითმხილველნი და თანამონაწილენი არიან არხოტის გზაზე გერმანელი მწერლის ცოლის, ელფრიდე კურელას დაღუპვისა და იქვე დასაფლავებისა. ვაჟა გიგაშვილის თხრობა თითქოს დოკუმენტურ პროზას უფრო წააგავს: კურელამ მეუღლე უკვე მიწას მიაბარა, მაგრამ რუსი პოეტის ტიხონოვისათვის შეპირებული ამლის ფოტოების გადაღებას მაინც აპირებს. გურამი ამ დროს ხიელაშია, არხოტიონებთან, გარსიასა და ღვთისოსთან, ოჩიაურების ხატში ლუდსა სვამს.

ვაჟა მეგზურობს უცხოელ მწერალს, რომელსაც, გერმანული პუნქტუალურობით, პირადი ტრაგედიის მიუხედავად, შეპირებული ხედების გადაღება სურს. ალბათ, ისიც უნდა ითქვას, რომ ალფრედ კურელა 1934-1954 წლებში ცხოვრობდა რუსეთში და ბობოლა კომუნისტიც იყო, გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში დაბრუნებულს დიდი პარტიული თანამდებობები მიაგებეს. გურამ რჩეულიშვილსა და ვაჟა გიგაშვილს, ცხადია, წარმოდგენაც არ ჰქონდათ ამის თაობაზე.

ვაჟა გიგაშვილი, მთამსვლელი და „ნადირობის ტრფიალი“, ხიბლგაფანტულია კურელათი, რადგან იგი არც

ამლის ხატის თავზე ჩამოკიდებული ჯიხვების თავ-რქებით დაინტერესდა და არც ხევსურთა ძველი, წარმართული რწმენით: „აშკარაა, რომ კურელა სავსებით გულგრილია ნადირობისადმი. კურელა ტურისტია. ...მაგარი, ჭარმაგი კურელა თეთრი თმებითა და მსხვილი ნაკვთებით, მაგონებს რომელიღაც „ტელმანოველ“ მუშას „დეფას“ ფილმებიდან“.

ამ კონტექსტში „ტურისტისტი“ აშკარად უარყოფითი შეფერილობისაა, არც „ტელმანოველი მუშაა“ აღტაცების მომგვრელი ეპითეტი, გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის კინოსტუდია „დეფაც“ მდარე ხარისხისა იყო.

არჩილ ქიქოძე, ავტორი-მოგზაური, ხელჩაკიდებული მიგვიძღვის ბრუტალური, გოლიათი ვიკინგების, გმირი პოლარული მკვლევრების, დიდი ლიტერატურის, სამხრეთელებისთვის უჩვეულო ჩრდილოური ეგზოტიკის ელფერის მქონე ნორვეგიაში – „ბუნებაში, დიდი ქალაქების გვერდის ავლით“ – კარგადაც იქცევა, რადგან ბუნება უპირველესია, რელიქტური, ერთადერთი და განუმეორებელი.

წიგნი, როგორც ჩანს, სხვადასხვა დროს დაწერილი ტექსტების კრებულია, თუმც ერთ მთლიანობად აღიქმება; ის ეძღვნება „ეივინ ფურუს, მეგობარს“ – მწერალს, ნატურალისტს, რომელიც ავტორის მასპინძელია; უფრო ადრე კი, ნორვეგიელ ნატურალისტთა ჯგუფის წევრი, ანუ ავტორის ოფიციალური „კლიენტი“ იყო. „ერთი კვირის მანძილზე ვაჩვენებდი ჩვენებურ ფრინველებს. იმ ჯგუფიდან ბევრი დამამახსოვრდა, ნორვეგიელებთან ერთად მუდამ კომფორტულია ბუნებაში მოგზაურობა, ჩვენ ორნი კი, მგონი, იმიტომ დავმეგობრდით, რომ ორივე ვენეოდით და ბუნებაზე ვლაპარაკობდით. მაშინ შევთანხმდით, რომ მასთან ჩავიდოდი, მითხრა, რომ ქოხი აქვს მთებში. მომდევნო წელს მე ვერ მოვახერხე წასვლა

და თვითონ ჩამოვიდა. ორი კვირა ვიმოგზაურეთ ჩვენთან, თითქმის ყველაფერი ვუჩვენე, რაც განსაკუთრებით მიყვარდა. ახლა კი მოვახერხე და მე ჩავედი მასთან“.

ეივინიც მოგზაურია, არ უყვარს ოსლოს სიახლოვეს, დაბა ლანგუსში მდებარე თავისი ბინა თანამედროვე ხუთსართულიან სახლში.

„ნორვეგიულ დღიურს“ არჩილ ქიქოძე „ნატურალისტურ-ლიტერატურულ მოგზაურობადაც“ ასათაურებს, არცთუ უსაფუძვლოდ; XX საუკუნის II ნახევრის დიდ შემოქმედთაგან მხოლოდ ორიოდ მეგულება ფლორისა და ფაუნის მოტრფიალე – ანა კალანდაძე და რეზო ინანიშვილი, ნანილობრივ, ვაჟა გიგაშვილიც, თუმცა მისი „ნადირობა ჩონ-ტაში“ ან ტახების თუ ჯიხვების აზარტული დევნა (სხვათა შორის, ტახებთან „შერკინებას“ ისეთი იუმორით გადმოგვცემს, რომ რეზო ინანიშვილის „ბლუკებს“ მაგონებს) დიდად განსხვავდება არჩილ ქიქოძის (რომელიც ადრე მონადირე ყოფილა) უწყინარი „ფოტონადირობისაგან“.

ორინტოლოგი უნდა იყო, წიგნში ნახსენები უთვალავი ჩიტის სახელებში რომ გაერკვე. ბავშვობისას ჩიტის მხოლოდ სამ სახეობას ვამჩნევდი: ბელურებს, მერცხლებსა და მტრედებს, მერე და მერე, გაზაფხულზე შაშვების გალობა მატკობდა, ვცნობდი კიდეც. ბუღული რატომღაც არასოდეს მინახავს, თუმცა, მაინცდამაინც, „ცეკას ბაღში“ იყვნენ მრავლად და ცეკას ნომენკლატურის გარდა, ჩვენც გვიგალობდნენ.

წეროების გადაფრენას ცხოვრებაში ორადორჯერ შევესწარი, ჯერ გრიბოედოვის ქუჩის აივნიდან, როცა თითქოს ინდაურების ხმა ჩამესმა ზემოდან, გაოცებით ავხედე ცას და თვალი ვერ მოვწყვიტე ამ ულამაზეს, თითქოს მისტიკურ სანახაობას; მეორედ გური-აში, ხიდისთავში, უფრო ზუსტად, ზენობანში, ია დუდუჩავას დედუღეთში

სტუმრობისას: თბილი და ტკბილი მოდგომა იდგა, ჭანიშვილების ედემს მინამგვანი, ორასწლიანი ნაძვებით, მაგნოლიის ხითა და ცისფერი ჰორტენზიის ბუჩქებით დამშვენებულ ეზოდან ლურჯ, „მონმენდილ და შეუმკრთალ“ ზეცაში ამ გრაციოზული ფრინველების თვალის დევნება ნამდვილი ზღაპარი იყო.

ფრინველები ალამაზებენ არჩილ ქიქოძის ყოფას, სულერთია სად იქნება იგი: საქართველოს მიუვალ კუთხეში, უცხო ქვეყნებში თუ „მზიურის“ ბაღში.

ლანგუსში, ეივინის სახლის აივნის წინ „ტირიფის ხეებს რამდენიმე ქედან-მა გადაუფრინა. ტოტებზე შემომჯდარი სხვა ნაცნობი ჩიტებიც ვნახე. კარგი იყო. საერთოდ, როდესაც უცხო ქვეყანაში რომელიმე ჩვენებურ ფრინველს ვხედავ, სულ მიჩნდება განცდა, რომ ეს სამყარო მაინც ერთიანია და მეც არა ვარ სრულიად მარტო... ჩიტები მაძლევნ ამ სიმყუდროვეს, თითქოს ეს პატარა არსებები კრავენ ჩემთვის სამყაროს... დაუჯერებელია, მაგრამ ნამდვილად მახსოვს, რომ რომის ფორუმზე დიდებულ ნანგრევებს შორის შავი ბოლოცეცხლა დახტოდა. ლიეტუვაში, შაულაის მახლობლად ჯვრების გორაზე მეკანაფიები ვნახე, ბალტიის ზღვაში, კუნძულ ფაროზე, ქარისაგან დაწვენილ ღვიებში ჭინჭრაქა დაძვრებოდა...”

არცთუ მოულოდნელი დამთხვევა: „უცხო ქვეყანაში, უცხო ქალაქში ნავადექი განიერ ფერდებჩაგლუვებულ ხევს. ორივე ფერდზე ჩაფენილი იყო ხმელი ფოთლები, იდგნენ ხეები, ამომწვანებულიყვნენ იებიც, დაბლა კი არ მიდიოდა, მიბრწყინავდა პატარა წყალი. ვიგრძენი, რომ გულიდანაც გადამვარდა სიმძიმე. თითქოს უკვე შინაც ვიყავი, ჩემს ქვეყანაში, ჩემს ტყეში“ („პატარა წყალი“). დიდოსტატმა რეზო ინანიშვილმა ამ პატარა მოთხრობას ეპიგრაფად დონალდ ბისეტის ფრაზა მიუსადაგა: „რა არის წყალი? H₂O თუ

აღმასები ბალახზე?”

მართლაცდა, რაღა დარჩა შეურყვნელი ირაციონალური XXI საუკუნის, ჩვენს არეულ და გადარეულ, ტექნიციზმის საარაკო აღმასვლისა და გლობალური ზეობის, ბუნებაზე არნახული ძალადობის ეპოქაში, როცა მხოლოდ ადამიანის ზნეობას არ განუცდია პროგრესი?

ავტორის წარმატებული „ფოტონადირობის“ ლომის წილი მსხვილფეხა, ჩლიქოსან გარეულ ცხოველებზე მოდის, ისეთებზე, ეკრანზეც რომ არ დამილანდავს, რასაკვირველია, შვლებისა და ჩრდილოური ირმების გარდა.

ნორვეგიის პეიზაჟები, სიტყვაძუნწი აღწერის მიუხედავად, მკითხველს დასამახსოვრებელ „მხედველობით ხატებს“ სთავაზობს: უკიდვანო, უკაცრიელი, ფერადხავსიანი ზეგნები, ფერთა გრადაცია, ჩრდილოური მზისა თუ ამინდის უეცარი ცვალებადობა, თითქოსდა ყინულით მოხრეშილი გზები, მთები, ფიორდები, ტყე და ტუნდრა...

ყოველივე ამის ჭვრეტა კი უცნაურ, ტკბილ გარინდებას იწვევს: „ეს იყო ყოფიერებიდან, მგონი სულაც ჩემი ცხოვრებიდან ამოვარდნილი დრო, რომლის მანძილზე არაფერზე მიფიქრია, არც ცუდზე, არც კარგზე, თითქმის არავინ გამხსენებია და ვიყავი კარგად იმით, რომ აქ ვიყავი“.

არჩილ ქიქოძემ „სხვაგვარად“, ჰეროიკული პათეტიკის გარეშე წარმოგვიდგინა ნორვეგიული პოლარული ექსპედიციების, არქტიკისა თუ ანტარქტიკის მკვლევრების ისტორია, უსახელო გმირთა მიმართ გამჟღავნებული გულგრილობა და მათი ტრაგიკული ბედი; თავის დროზე, რუალ ამუნდსენის „ჩემი ცხოვრება“ ერთობ რომანტიკულად აღვიქვი, სულ ახლახანს გადაკითხვისას კი განსხვავებულად წარმომიდგა ამ მართლაც ამბიციური, ამაყი ადამიანის გმრობაც და მის მიერ გაღებული მსხვერპლი, მრავალგზის შე-

ლახული თავმოყვარეობა – დიდ ბრეტანეთსა თუ ამერიკაში: მარტო ის რად ღირს, როცა ინგლისურ სკოლებში სამხრეთ პოლუსის პირველალმომჩენად სკოტს ასახელებდნენ და არა ამუნდსენს! თვით ნორვეგიაშიც იყო უბადრუკი მცდელობა ჭორების გავრცელებით მისი სახელის შელახვისა და ა. შ. ამუნდსენი, ყველა სიკეთესთან ერთად, კარგი მწერალიც იყო, სხვათა შორის, იუმორის ჩინებული გრძნობით.

„ამუნდსენი – 1928 წელს უკვე ასაკოვანი, უკვე მოდიდან გამოსული და თითქმის ანაქრონიზმად ქცეული, დაუფიქრებლად გაემართა კატასტროფაში მოხვედრილი იტალიურ დირიჟაბლ „ნორგეს“ ეკიპაჟისა და ექსპედიციის ხელმძღვანელის, უმბერტო ნობილეს გადასარჩენად. გაემართა კი არა, გაქანდა, წყალნაღებულებით მოეჭიდა ამ ახალ შესაძლებლობას, ისევ დიდების ზენიტში აღმოჩენილიყო, გადაერჩინა კაცი, რომელსაც რამდენიმე წლით ადრე, დირიჟაბლ „ნორვეგიით“ ჩრდილოეთ პოლუსზე განხორციელებული ერთობლივი წარმატებული ექსპედიციის მერე პირად მტრად მიიჩნევდა“...

არჩილ ქიქოძის მოსაზრების საწინააღმდეგოდ, „მტრის“ გადარჩენის მცდელობას დიდ სიქველედ მივიჩნევ, თანაც, ამუნდსენის ორი ყოფილი თანამგზავრი – მალმგრენი და ბეგუნეკიც ხომ მონაწილეობდნენ ნობილეს ექსპედიციაში.

ფრანგული მაშველი თვითმფრინავისა და ამუნდსენის უკვალოდ გაქრობის შემდეგ, ფრიტიოფ ნანსენის გამოსათხოვარი ერთი ფრაზაც კი იკმარებდა მისი სიდიადის დასტურად: „ვაჟკაცობით მისი დარი მამაკაცები ადამიანის მოდგმის რწმენას გვიმყარებენ“...

ერთგან ავტორი მოიხსენიებს შესანიშნავი რეჟისორის მიხეილ კალატიზიშვილის (კანის „ოქროს პალმის რტოს“ მფლობელი – 1958) მართლაც საკმაოდ უღიმღამო, იტალია-სსრკ-ს

ერთობლივ ფილმს – „წითელ კარავს“, რომელიც ნობილეს დირიჟაბლის წარუმატებელი ექსპედიციის გადარჩენის კეთილშობილურ ინტერნაციონალურ მისიას ეხება. რასაკვირველია „მოს-ფილმის“ უმთავრესი მიზანი ოპერაციაში რუსი პოლარული ზღვაოსნების, სამი ყინულმჭრელის მართლაც დიდი ძალისხმევის წარმოჩენა იყო. საუკეთესო რუსი, ლატვიელი, ქართველი (ოთარ კობერიძე) მსახიობების გარდა, ფილმში კინოვარსკვლავები შონ ო'კონერი, პიტერ ფინჩი და კლაუდია კარდინალეც მონაწილეობდნენ; მაინც უკმარისობის გრძნობა ჭარბობდა, რადგან ფილმს აშკარად აკლდა „დრაივი“.

სხვათა შორის, ბავშვობის შემდეგ, „მიჯნის გადაკვეთაში“ უცხოური კინოდოკუმენტალისტიკაც გვეხმარებოდა. თითქმის ყველაფერი აკრძალული კი იყო, მაგრამ რუსთაველისა და ბესიკის ქუჩის კუთხეში, „დეკას“ („Дом Красной Армии“) მცირე დარბაზში სწორედ ისეთ ფილმებს აჩვენებდნენ, დიდ კინოთეატრებში რომ არ აჭაჭანებდნენ – ესეც საბჭოური პარადოქსი! მერე და მერე ტელევიზიაც წამოგვეშველა: ჟურნალისტის, ექიმისა და მოგზაურის (ტიმ სევერინის „კონ-ტიკის“ ექსპედიციის წევრიც იყო) სენკევიჩის რკინისფარდისგადაღმა „კინომოგზაურთა კლუბს“ დიდი ინტერესით ვადევნებდით თვალს. რუსული სატირული ესტრადის მშვენიერების ზადორნოვის „სასონარკვეთილი“ შეძახილიც მახსოვს: „Хватит видеть мир глазами Сенкевича!“ („კმარა მსოფლიოს ყურება სენკევიჩის თვალე-ბით!“).

ღვთის მადლით, არჩილ ქიქოძე და მისი თაობის ჩინებული მწერლები თავ-ქუდმოგლეჯილი კი არ გარბიან „ცუ-დი“ საქართველოდან „კარგ“ უცხო-ეთში, არამედ ჩვენს თვალსაწიერსაც აფართოებენ და ქართულ მწერლობა-საც ღირსებისამებრ წარმოაჩენენ.

„ლიტერატურულმა“ ნაწილმა, თანა-

მედროვე ნორვეგიულ მწერლებს რომ ეხება, დიდად დამაინტერესა, მით უმეტეს, რომ ჩემთვის მხოლოდ XIX-XX საუკუნეების კლასიკური ნორვეგიუ-ლი ლიტერატურა იყო ხელმისაწვდო-მი, ისიც რუსული თარგმანების მეშ-ვეობით: იბსენი, ბიორნსონი, ჰამსუნი, უნსეტი, ამუნდსენი... დიდად ვაფასებ იბსენსაც და ჰამსუნსაც (მოგვიანებით წავიკითხე 1898 წელს მისი საქართვე-ლოში მოგზაურობის შემდეგ დაწერილი პიესა „დედოფალი თამარი“ და „ზღაპ-რულ ქვეყანაში“).

ჰამსუნის სახელმა ჯერ კიდევ სტუ-დენტობიდან დამაინტერესა – ისიც ცისფერყანწელთა „კულტურტრეგერო-ბის“ წყალობით; „მისტერიები“, „პანი“, „შიმშილი“ წავიკითხე, ნაგელის სახელი მაშინ გავიგე პირველად. ქართულად თარგმნილი არც არაფერი იყო.

ახლა, ჩემდა გასაოცრად, სოცია-ლურ ქსელებში არა და არ წყდება ამა თუ იმ მოტივით (უფრო ზუსტად თუ ვიტყვი – ინსინუაციებით) ცისფერყან-წელთა „შერისხვა“, მხოლოდ XX საუ-კუნის ქართული ლიტერატურის ისტო-რიის არცოდნის თუ უგულებელყოფის გამო ან „თავის გამოჩენის“ სურვილით. ვრწმუნდები, თუ რაოდენ მავნე შეიძ-ლება იყოს რადიკალიზმი და აგრესიუ-ლი უმეცრება.

გამაოცა იმ ფაქტმა, რომ ჰამსუ-ნი ქვეყნის ყველაზე დიდი მწერალია, „რომლის ხსოვნას თითქმის ვერსად შეხვდებით ნორვეგიაში, ოსლოშიც კი მისი სახელი მხოლოდ ერთ პატარა ჩიხს ჰქვია.

ჩიხი კი არსად გადის – ყრუ კედელს ებჯინება“. კიდევ კარგი, ძეგლი მაინც დაუდგამთ მისთვის.

80 წელს გადაცილებულმა მწერალმა (1920 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია) II მსოფლიო ომის დროს, ფაშისტების მიერ დაპყრობილ ნორვეგიაში ოკუპანტებთან თანამშრომლობისა (თუ ლოიალურობის?) გამო, საყოველთაო გაკიცხვა დაიმსა-

ხურა, რასაც გასამართლებაც მოჰყვა.

კრისტენსენის რომან „ნახევარძმაში“ გამოხატულია ნორვეგიელთა ამბივალენტური დამოკიდებულება: – შეჩვენებაც და ჰამსუნის ლიტერატურული მემკვიდრეობის ღირსებისამებრ წარმოჩენა: 1945 წლის 8 მაისს, როცა ოსლო ომის დამთავრებას ზეიმობს, ოჯახის უხუცესი წევრი ბებია „ნაძირალა“ ჰამსუნის ტომებს წვავს. მრავალი წლის შემდეგ პროტაგონისტს თავისი ბებია უსახსოვრებს ჰამსუნის ახალგამოცემულ მრავალტომეულს ასეთი კომენტარით: „თურმე ნაძირალებიც წერენ კარგ წიგნებს“ (ქვეთავი – „ჰამსუნი“).

ეპითეტი „ნაძირალა“ მეტისმეტია. „სტერილური“ მორალის ხელოვანის მოძებნა როგორც უცხოურ, ისე ქართულ მწერლობაში ალბათ გაგვიჭირდება.

კნუტ ჰამსუნი აკა მორჩილაძის „მადათოვური“ ტრილოგიის ერთ-ერთ პერსონაჟად გვევლინება. იგი მოხიბლულია ხაფო მღებავის ნიჭიერი, იმავდროულად ყველაფრის მკისრებელი ავაზაკის მხატვრობით. როცა გამომძიებელი ბაიარდი რაღაც-რაღაცებს შეაპარებს ხაფოს, იგივე ჰაფეზ მხატვრის ზნეობასა და საქმიანობაზე, ნორვეგიელი მწერალი მხოლოდ მხრებს აიჩეჩავს: „რატომ უნდა გაინტერესებდეს შექსპირი, როცა გაქვს „მეფე ლირი?“

ჰამსუნი, ბავშვობიდან ღარიბი, მრავალჭირგამოვლილი, 9 წლისა მამამ ბიძას რომ გადაუღოცა სოფელ ჰამსუნში (აქედან მოდის მისი ფსევდონიმიც), სადაც უმოწყალოდ ამუშავებდნენ, ჰამსუნი, რომელიც 14 წლის ასაკში ამერიკაში გადაიხვეწა და ბუნებით მოხეტიალემ, გაბედულმა და შეუპოვარმა ავანტიურისტმა ახალგაზრდობაში ნახევარი მსოფლიო მოიარა, – „ჩვეულებრივი“ საზომით ვერ შეფასდება. გერმანოფილი ადრეც იყო, თუნდაც იმიტომ, რომ პირველად გერმანიაში აღიარეს დიდ მწერლად.

ნორვეგიისადმი ფაშისტების დამო-

კიდებულება ორგანზომილებიანი გახლდათ: ვიკინგის შთამომავლებს არიულ რასად კი აღიარებდნენ, თუმცა, მათდამი გამჟღავნებულ „არიულ პიეტეტს“ ნორვეგიის ოკუპაცია მოჰყვა.

არჩილ ქიქოძის „ინტერვიუში ერლენდ ლუსთან“ ვკითხულობთ: „რომ გაიგო ეს ქვეყანა, უნდა იცოდეს, რომ ნორვეგია ძალიან ჰომოგენურია. აქ არ ცხოვრობს ბევრი სხვადასხვა წარმოშობის ადამიანი“.

არ არის გამორიცხული, რომ ხანდაზმული კნუტ ჰამსუნი სამშობლოს „ჰომოგენურობას“ როგორღაც აკავშირებდა რასიზმთან. ძალიან მიკვირს, რომ საბჭოთა კავშირში ფაშისტებთან კოლაბორაციისათვის ჰამსუნს მხოლოდ „მსუბუქად“ ჰკიცხავდნენ; ეს რუსული უნივერსალური ლიტერატურული ენციკლოპედიითაც დასტურდება.

არა მგონია, თანამედროვე იტალიელებს აშფოთებდეთ გაბრიელე დ'ანუნციოს ან ფილიპო ტომაზო მარინეტის მუსოლინისა და ფაშიზმისადმი დამოკიდებულება.

რაც ეპატიება იუპიტერს, არ ეპატიება ხარს...

სავსებით ვეთანხმები არჩილ ქიქოძეს: „როგორც ხშირად ხდებოდა და ხდება, პოლიტიკა საღ აზრს და ჰუმანურ იდეებს გადანონის, საზოგადოებრივი აზრი მუდმივად მერყეობს და გუშინდელი გმირი ხვალისდელი ანტიგმირი ხდება“, დავამატებ: ანდა პირუკუ.

აქვე ვიტყვი, რომ ამ მხრივ ავტორიც „სცოდავს“: ზალიკო ქიქოძე-უმცროსს გოგლა ლეონიძის ლექსი „არ დაიდარდო, დედაო“... დაუდევს ინსტაგრამზე.

უშბაზე ტრაგიკულად დაღუპულ ზალიკო ქიქოძე-უფროსს, პირადად არ ვიცნობდი, მაგრამ „ძველ“ მთანმინდაზე, სადაც ბევრი მთამსვლელი, მწერალი და მხატვარი ბინადრობდა, ხშირად ვხედავდი; ისიც ვიცოდი, რომ დიდად საპატივცემულო პიროვნება იყო: ინტელექტუალი, მთამსვლელი, მაშველი,

უბრალოდ – პატიოსანი, უანგარო კაცი. 80-იანი წლების ბოლოს, როცა სიტყვა ასე თუ ისე „გათავისუფლდა“, ხშირად ვმდგარვართ ერთად რიგში ოპერის მოპირდაპირე მხარეს მდებარე პრესის ჯიხურთან გაზეთების შესაძენად.

გასაზიარებელია თუ არა არჩილ ქიქოძის მოსაზრება ლეონიძის ლექსზე, მკითხველმა განსაჯოს: „ლექსის ორი ვერსია არსებობს და იმაში, რომელიც ჩემმა შვილმა გააზიარა, სტალინისადმი მიძღვნილი სტროფი ამოღებულია. ამ ცვლილების წყალობით ვიღაცას გამოუსწორებია „პატარა უხერხულობა“, გაუქრია მეორე მსოფლიო ომის (ჩვენთან რომ სამამულოს ეძახდნენ) კონტექსტი და ლექსი „მარადიული“ გაუხდია. ადვილია, არა?“

მართალი გითხრათ, „გამოსწორებული“ და „გადაკეთებული“ პოეზია მეც არ მიზიდავს: აკაკი ბაქრაძე წიგნში „მწერლობის მოთვინიერება“ ერთმანეთს ადარებს კონსტანტინე ლორთქიფანიძის სერგეი ესენინის თვითმკვლელობაზე დაწერილ ორ ლექსს: ერთს ცხელ კვალზე, კომუნისტური აღტკინებით („ბედნიერ“ საბჭოთა კავშირში თვითმკვლელობა იკრძალებოდა), მეორეს – მრავალი წლის შემდეგ, რასაკვირველია, „ნორმალური“, ადამიანური პოზიციიდან.

ზალიკო ქიქოძე-უმცროსს კი ვუდასტურებ ჩემს პატივისცემას, რადგან სამშობლოს სადიდებელი ლექსი ხშირად გამაღიზიანებლად და „ჩამორჩენილობად“ აღიქმება, არა მხოლოდ თინეიჯერთა მიერ, არამედ ნეოლიბერალური თვალთახედვითაც.

დიდზე დიდი პოეტის, გოგლა ლეონიძის „გადაუსწორებელი“, ანუ 1944 წლით დათარიღებული ლექსი ძლივს აღმოვაჩინე ჩემს წიგნებში; ის „შეცდომით“ პირვანდელი სახით დაუბეჭდავთ „ქართული საბჭოთა პოეზიის ანთოლოგიაში“ 1971 წელს, როცა სტალინის სახელზე ტაბუ იყო დადებული! ლექსში

სტალინი მართლაც მოხსენიებულია, თუმცა განაფული კი არა, ტენდენციური მკითხველიც კი იტყვის, რომ ის ორი სტროფი მხატვრულად მოიკოჭლებს, თითქოს ყურით მოთრეულია და მისი „გაქრობა“ მაღლია!

ლექსში მინიშნებაც კი არ არის საბჭოთა კავშირზე ან სამამულო ომზე, მოხსენიებულია „ქართველი“, „სამშობლო“, „ქართლის მთები“, „ცხრა ძმა ხერხეულიძე“... მხოლოდ ეპიგრაფი მიგვანიშნებს 1943 წელს ტამანის ნახევარკუნძულზე II მსოფლიო ომში დაღუპულ უცნობი ქართველი მეომრის საფლავზე, „რომელსაც ლევანი რქმეოდა“. აქაც შეუსაბამობაა: თუკი მეომარი უცნობია, სახელი საიდანღაა?

ლექსის საკვანძო სიტყვა „ლევანია“, ხოლო ინსპირაციის წყარო პოეტის პირადი ტრაგედია – უფროსი ძმის ლევან ლეონიძის, უაღრესად განათლებული პიროვნების, პროფესიით ზოოტექნიკოსის დახვრეტა 1937 წელს, „ტერორისტული დაჯგუფების წევრობის“ ბრალდებით. გერმანიაში სწავლის დროს დაქორწინებული მარია ჰოფმანზე.

პოეტის, მეცნიერის, გიორგი ლეონიძის ცხოვრებისა და შემოქმედების ჩინებული მკვლევრის ემზარ კვიტაიშვილის მართებული მოსაზრებით, მან არნახული ძალისხმევით, შეგნებული კომპრომისითა და „ხარკის გაღებით“ მოახერხა გერმანელი რძლისა და ძმისშვილების გადარჩენა.

მისივე თქმით, „არ დაიდარდო, დედაო“... პოეტის ძმის ხსოვნას ეძღვნება, რაც დაუდასტურებია კიდევ მისთვის ფოლკლორისტ თამარ ოქროშიძეს – გიორგი ლეონიძის თაობის ქალბატონს.

ამ თვალსაზრისით თუ განვსჯი, ეპიგრაფი და ორი უხეირო სტროფი სტალინითურთ, „სავალდებულო“ კამუფლაჟად მესახება. მაშ რატომღა დავუკარგოთ შთამომავლობას „არ დაიდარდო, დედაო...“ – მართლაც მარადიული მშვენიერი ლექსი?

ნორვეგიელ თუ უცხოელ (ფინელი, ესტონელი, შვედი, უკრაინელი, პოლონელი და ა. შ. ექსცენტრული ქალბატონები და ბატონები) ინტერნაციონალური ლიტერატურული „ტუსოვკის“ მონაწილეებს, „გიუმაშების რეგიონალურ ნაკრებს“, ავტორი სულ რამდენიმე შტრიხით, საოცარი იუმორით გვიხატავს. არც მწერალთა შეხვედრების ორგანიზებაა ერთმანეთისაგან დიდად განსხვავებული: ოსლო, ბერგენი, ლილჰამერი, ვისბიუ...

ავტორი ღირსებისამებრ აფასებს ნორვეგიელ კლასიკოსებსა და ჩვენთვის თითქმის სრულიად უცნობ თანამედროვე მწერლებს, იმავდროულად, ამ მართლაც „ზღაპრული ქვეყნის“ ბუნებას, რომელიც „მონინებით აგავსებს, პატარად, მაგრამ მნიშვნელოვნად გაგრძნობინებს თავს. რაღაცას მოგალანდებს, მოგაჩვენებს, ხანაც შეგაშინებს. იქაურ მდინარეებს კალაპოტები შავი გრანიტის კლდეებში აქვთ გაჭრილი, ამიტომაც სრულიად კამკამა წყალი შავად და ავად მოჩანს. ეს შავი სიღრმე იდუმალია ისევე, როგორც იქაური ცა, ჩრდილოური შუქი. იდუმალება არის, მგონი, ყველაზე სწორი სიტყვა, რაც შეიძლება იქაურ ბუნებას ვუწოდო“.

„ნორვეგიულ დღიურში“ სულ მცირე ადგილი ეთმობა ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობას, სადაც საქართველო სტუმარი ქვეყნის სტატუსით იყო წარდგენილი. თავის დროზე დიდი ინტერესით ვადევნებდი თვალს ამ საამაყო პრეცედენტს – პრესაშიც და ელექტრონულ

მედიაშიც, ჯერ წავიკითხე, შემდეგ რამდენჯერმე მოვისმინე აკა მორჩილადის ღირსეული „სეფე-სიტყვაც“: სადა, მართალი და წრფელი, ეროვნული „ნარცისიზმის“, „საუცხოო უცხოელთა“ მიმართ თავმოდრეკილობის თუ რევერანსების გარეშე.

არჩილ ქიქოძე: „აკა მორჩილადემ გახსნაზე იმისთანა სულისშემძვრელი სიტყვა თქვა, რომ ჩემთვის ქართველობა ორად გაიყო და მივხვდი, ვისაც ის სიტყვა არ მოეწონა, იმათთან არაფერი მაქვს საერთო“.

სოციალური ქსელების ჭორებსა თუ კულუარულ ძიძგილაობაზე მხოლოდ ყურმოკვრით ვიცოდი, თუმც არად ჩამიგდია; ქართველი მწერლების ეს წარმატება სიხარულით შევირგე.

„სიყვარულიანი მხატვრობით“ (დავით კლდიაშვილი) და, ასევე სიყვარულიანი იუმორით გადმოგვცემს არჩილ ქიქოძე ქართველი „ფრანკფურტელების“ მკითხველებთან შეხვედრას „გერმანიის დიდ და პატარა ქალაქებში, სადაც ბურჟუაზიული იერის ბებიებით სავსე დარბაზები გველოდა, იშვიათად, წამლად თუ გამოერეოდა ბიურგერი ბაბუ. ჩვენი ლიტერატურისა და ჩვენი ქვეყნისადმი ინტერესი მართლა დიდი ჰქონდათ ბებიებს და იმასაც შევეჩვიეთ, რომ გერმანული საზოგადოების ეს სეგმენტი ყოფილა ჩვენი მკითხველი, მყიდველი და წარმატების საზომიც“.

„ციფრულ“ დროებასა და ჟამში დასაწყისისათვის ესეც იკმარებს.

კირჯინია ვულფი

ესეი კრიტიკაზე

ადამიანთა მიმდობლობა ჭეშმარიტად მშვენიერია. ალბათ, საფუძვლიანი მიზეზები არსებობს საიმისოდ, რომ მეფეს, მოსამართლესა თუ ლორდ მერს ვენდობოდეთ. როცა ისინი მანტიებსა და პარიკებში გამოწყობილნი, მაცნეებისა და ცხენოსნების თანხლებით, გზად ჩაგვიქროლებენ, მუხლები გვიცახცახებს და ლულულს ვინყებთ, მაგრამ რთულია ავხსნათ, რა მიზეზები არსებობს საიმისოდ, რომ კრიტიკოსებისა გვჯეროდეს. მათ არც პარიკები ახურავთ და არც ცხენოსნები ახლავთ. გარეგნულად არაფრით განსხვავდებიან სხვა დანარჩენთაგან და მაინც, საკმარისია ეს უმნიშვნელო, ნაცნობი ქმნილებანი ოთახში ჩაიკეტონ, კალამი მელანში ჩააწონ, საკუთარ თავს „ჩვენ“ უწოდონ, რომ სხვა დანარჩენებმა მათი ამაღლებულობის, ზემოთაგონებისა და უცდომლობის ვირწმუნოთ. მანტიები კიდურებს უფარავთ. პარიკები თავებზე ეზრდებათ.

ადამიანთა მიმდობლობის ძალას არასდროს შესძლებია უფრო დიადი სასწაულის მოხდენა, მაგრამ, ისევე როგორც სასწაულთა უმრავლესობა, ისიც მორწმუნის გონებას აჩლუნგებს. მორწმუნე იწყებს ფიქრს, რომ კრიტიკოსი, რაკილა იგი ამგვარად

უწოდებს საკუთარ თავს, შეუმცდარია. ვარაუდობს, რომ წიგნში, რომელიც პრესაში შეაქეს ან გაკიცხეს, რალაც მნიშვნელოვანია. ბოლოს კი საკუთარ თავში ეჭვდება და იმ გულისხმიერი, მერყევი წარმოდგენების დამალვას იწყებს, რომლებიც კრიტიკოსის განაჩენთან წინააღმდეგობრიობაში მოდის.

და მაინც, მიუხედავად განსწავლულობისა (და განსწავლულობა უაღესად სასარგებლო თვისება გახლავთ გარდაცვლილთა ნაშრომების შეფასებისას), კრიტიკოსი გაცილებით ცოდვილია, ვიდრე თითოეული ჩვენგანი. მან საკუთარი მოსაზრებები უნდა გაგვიზიაროს წიგნზე, რომელიც ორი დღის წინ გამოქვეყნდა და შესაძლოა, ჯერ კიდევ ნაჭუჭიდან თავის გამოყოფის პროცესშია; მკითხველის თავზე ჩამოკიდებული სქელი, თუმცა გაფანტული შეგრძნებების ღრუბელს უნდა გაემიჯნოს, რათა მათი თავმოყრა, შეჯამება შეძლოს. არსებობს შანსი, რომ ამას მანამ შეძლებს, ვიდრე მოქმედებისთვის ხელსაყრელი დრო აქვს. ზედმეტად სწრაფად და სწორხაზოვნად მუშაობს. ამბობს, რომ კარგი ან ცუდი წიგნია, მაგრამ თავადაც იცის, როცა მხოლოდ საკუთარი სიამოვნებისთვის კითხუ-

ლობს, არც ერთი შეიძლება იყოს და არც მეორე. მას გარემოებები და ადამიანური პატივმოყვარეობის ძალა მართავს, მაღავს იმ მერყეობას, რომელიც კითხვის დროს ეუფლება, რადგან სურს რვაფეხას მსგავსად დაკლაკნილი და გამრუდებული ყველა ბილიკი მოასწოროს და საბოლოოდ მიაღწიოს იმას, რასაც „დასკვნას“ უწოდებს. ამგვარად, კრიტიკოსის გამოჩორკნილ საყვირში ჩაბერილი კრიტიკული მოსაზრებები ხმამაღლა და ყურისნამღებად ნიკვინებს, ჩვენსავით მოკრძალებული მკითხველი კი თავს მორჩილად ხრის, მაგრამ, მოდით ვნახოთ, შევძლებთ თუ არა ამგვარი თვალთმაქცობის უგულებელყოფას და იმ პომპეზური ფარდის ჩამოხსნას, რომელიც კრიტიკის პროცესს დასასრულამდე ფარავს. დავფიქრდეთ ახალ წიგნზე, თითქოს ვიღაც თევზს აგდებს საცეცებიანი და მშვიერი ზღვის ფრინტებით სავსე აკვარიუმში და დავაკვირდეთ მას, როგორ ელოდება, ფიქრობს და იერიშზე როგორ გადადის. ვნახოთ, როგორ ვნებს ახალ წიგნს წინასწარ შექმნილი აზრი; რა გავლენები ზემოქმედებს მასზე და თუ ამ პროცესში დასკვნა ნაკლებად დასკვნითი გახდება, სწორედ ამ მიზეზით, ის ჭეშმარიტებას კიდევ უფრო მეტად დაუახლოვდება. უპირველესი რამ, რასაც გონება ამ დროს მოითხოვს, კონკრეტული ფაქტია, რომელსაც მანამ დაეყრდნობა, ვიდრე ვარაუდებზე დაფუძნებულ მუშაობაში თავით გადაეშვება. ადამიანთა სახელებს, როგორც წესი, ბუნდოვანი მითქმა-მოთქმები უკავშირდებათ. მაგალითად, მისტერ ჰემინგუეის შესახებ ცნობილია, რომ საფრანგეთში მცხოვრები ამერიკელია, „მოწინავე“ მწერალი; ვფიქრობთ, რომ დაკავშირებულია იმასთან, რასაც მოძრაობის სახელით ვიცნობთ, თუმცა არავინ იცის, მრავალთაგან ზუსტად რომელთან. აღნიშნული ფაქტები მეტ სიზუსტეს შეიძენს, თუ, პირველ რიგში, მისტერ ჰემინგუეის ადრეულ ნაწარმოებს „აღმოხდების მზეს“ ნავიკითხავთ, რომლის საფუძველზეც მაშინვე ნათელი გახდება, არის თუ არა იგი იგი „მოწინავე“ მწერალი და თუ

არა, ეს გაცილებით საინტერესო იქნებოდა. მისტერ ჰემინგუეის შესახებ წინასწარ შექმნილი აზრი, რომელსაც მკითხველი ითვალისწინებს, ამ შემთხვევაში სრულიად დაუცველია. კრიტიკოსი თანამედროვეა და, რასაკვირველია, დასაფასებელი იქნება, თუკი თანამედროვენი დაგვეხმარებიან იმის გაცნობიერებაში, რასაც ქვეცნობიერად ვგრძნობთ. მათი გამოცდილება ჩვენსაზე ნამდვილია. წინასწარჭვრეტის უნარი აქვთ და სწორედ ესაა, რაც განსაკუთრებულად ალგვაფრთოვანებს, თუმცა, არაფერს ამბობენ ახალს „აღმოხდების მზის“ პერსონაჟებზე, რომლებიც ჩვენამდე მოპასანის გმირებივით ყალიბში ჩასმულნი, პროპორციულნი და აწონილ-დანონილნი მოჰყვანთ. მათ ისევ ხედვის ძველი კუთხიდან აკვირდებიან. ავტორსა და პერსონაჟს შორის კვლავ ძველ ურთიერთობებს, ძველ გაუგებრობებს იკვლევენ, თუმცა, კრიტიკოსს პატივი აქვს დაგვარწმუნოს, რომ ახალი პერსპექტივებისა და მიდგომების ძიება, შესაძლოა, აბსურდულიც კი გახდეს, ახირებულობად იქცეს, სისულელედ გარდაიქმნას. რატომ არ შეიძლება ხელოვნება იყოს ტრადიციული, ისევე როგორც ორიგინალური? იქნებ ზედმეტად დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებთ მწერლით აღფრთოვანებას, რაც, მართალია, სასიამოვნოა, მაგრამ არსებითად უმნიშვნელოა და ამდენად ფატალურ შეცდომამდე მივდივართ, როცა მის ნიჭს გადაჭარბებულად ვაფასებთ?

ნებისმიერ შემთხვევაში, მისტერ ჰემინგუეი, აღნიშნული თვალსაზრისით, მოდერნისტი არ გახლავთ. მისი პირველივე რომანი ამტკიცებს, რომ ჭორები მისი მოდერნისტობის შესახებ არა ფიქციური ხელოვნების ფუნდამენტურად ახალი კონცეფციიდან, არამედ რომანში განხილული თემებიდან და მისეული დამუშავებიდან მომდინარეობს. „აღმოხდების მზე“ ცარიელი, არათანმიმდევრული და უტყვი წიგნია. 1927 ან თუნდაც 1928 წლების პარიზული ცხოვრება მასში ისევეა აღწერილი, როგორც ამ პერიოდში მცხოვრები ადამიანები აღწერდით (რამაც უპირობო გამარჯვება

მოგვაპოვებინა ვიქტორიანელებზე): დაუფარავად, გულწრფელად, მოკრძალების, თუმცა, ამაღდროულად გაოცების გარეშე. პარიზის ზნეობა და უზნეობა იმგვარადაა გადმოცემული, როგორადაც მის მოსმენას პირადად ვისურვებდით. ამგვარი სინამდვილე მოდერნულია და რასაკვირველია, აღმაფრთოვანებელიც, მაგრამ რაკილა ხარისხიც ისევე იზრდება ხელოვნებაში, როგორც ცხოვრებაში, მწერლის აღმაფრთოვანებელი გულწრფელობა, მოგვიანებით, მხოლოდ ცარიელ სტილად გარდაიქმნება. აღმოვაჩინეთ, რომ არავინ არაფერს ამბობს ერთ ან ორ ბნეარზე მეტს. ნახევარი ბნეარიც კი უმეტესწილად საკმარისია. ბორცვი ან ქალაქი (და ჰემინგუეისთან ყოველთვის არსებობს მიზეზი მათ დასახასიათებლად), რომელთა აღწერილობაც ყოველთვის ზუსტსა და სიტყვა-სიტყვით გადმოცემულ მცირე ფაქტებს ეფუძნება, საკმარისად პირდაპირია, თუმცა როგორც საბოლოოდ კონტურის სიმკვეთრე ცხადჰყოფს, უკიდურესი სიფრთხილით შერჩეული. მაგალითად, სიტყვები: „მარცვლეული მომწიფებას იწყებდა და ველი ყაყაჩოებით გაივსო. საძოვარი გამწვანდა, აქვე მშვენიერი ხეებიც იდგა, მათ შორის ციხე-სიმაგრე და ფართო მდინარე“ – ცნობისნადილს აღძრავს. თითოეულ მათგანს წინადადებაში თავისი წონა აქვს. შინაგანი ატმოსფერო ისეთი ფაქიზი და მკვეთრია, როგორც ზამთრის დღეებში ცის ფონზე გაშიშვლებული ტოტები (მაგრამ თუ იძულებულნი გავხდებით, აღწეროთ მისტერ ჰემინგუეის მცდელობა და ზოგ შემთხვევაში მიღწეული წარმატებაც, ხოლო ამისთვის მხოლოდ ერთი წინადადება უნდა შევარჩიოთ, უმჯობესი იქნება ციტატა კორიდას აღწერილობის პასაჟიდან მოვიყვანოთ: „რომერო არასდროს იცვლიდა სხეულის პოზას, ყოველთვის მტკიცე, ზუსტი და ბუნებრივად სწორხაზოვანი რჩებოდა, სხეები კი მოჩვენებითი საფრთხის შესაქმნელად, კორპსაძრობით იკლავებოდნენ, იდაყვებს მაღლა სწევდნენ და როცა სხეულთან მოახლოებულ ხარის რქებს იგრძნობნენ,

მისი ფერდების სანინააღმდეგოდ იგრძნობდნენ. ეს სიყალბე, მოგვიანებით, სისაძაგლედ გარდაიქმნებოდა და არასასიამოვნო შეგრძნებებსაც იწვევდა. რომეროს ხარებთან ბრძოლა კი ნამდვილ ემოციებს შობდა, რადგან მოძრაობისას სხეულის უაღრეს სწორხაზოვნებას ინარჩუნებდა და ყოველ ჯერზე, ხარის რქებს სხეულთან ახლოს გაელვების საშუალებას მშვიდად და აუღელვებლად აძლევდა“). მისტერ ჰემინგუეის სიტყვები, თუ პერიფრაზს მივმართავთ, ზოგჯერ ნამდვილ ემოციებს ბადებს, რადგან იგი მოძრაობისას სხეულის უაღრეს სწორხაზოვნებას ინარჩუნებს და ყოველ ჯერზე, ხარის რქებს სხეულთან ახლოს ჩაელვების საშუალებას (რაც სინამდვილე, ფაქტი, რეალობაა) მშვიდად და აუღელვებლად აძლევს, მაგრამ აქ სიყალბეცაა, რაც ყველაფერს სისაძაგლედ გარდაქმნის და უსიამოვნო განცდებს იწვევს – განცდებს, რომელთაც დროთა განმავლობაში პირისპირ ვეჯახებით.

აქ კი, უდავოდ, მოხერხებულად შეგვიძლია მოვკალათდეთ და ჩვენს კრიტიკულ აზროვნებაში აქამდე შექმნილი მოსაზრებები შევაჯამოთ. მისტერ ჰემინგუეი, ცხოვრების განსხვავებული კუთხით დახვების თვალსაზრისით, მოწინავე ავტორი არ გახლავთ. რასაც ის ხედავს, სავსებით ნაცნობი სცენაა. წინა პლანზე უმეტესწილად ჩვეულ საგნებს წამოსწევს: ლუდის ბოთლსა თუ ჟურნალისტის ფიგურას, მაგრამ, იგი ამაღდროულად გამოცდილი და კეთილსინდისიერი მწერალია. მიზანი აქვს და მისკენ შიშისა და უხვსიტყვაობის გარეშე მიისწრაფვის. ამიტომ მისტერ ჰემინგუეის საზომი სხვათა შესაფასებლად უნდა გამოვიყენოთ და არა მხოლოდ მისეული ფორმის ხაზგასასმელად, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ეფემერული ფორმის გაურკვეველი მასა, უმეტესწილად, ჩალითაა გატენილი. უხალისოდ მივდივართ ამ დასკვნამდე, რადგან შეფასების ეს პროცესი, კრიტიკოსის ამოცანებს შორის, ყველაზე რთულია. კრიტიკოსი ვალდებულია გადანყვიტოს, რა არის იმ წიგნის გამორჩეული მახასიათებლე-

ბი, რომლის კითხვაც ახლახან დაასრულა; ზუსტად გაარჩიოს, რა სახისაა ისინი და შემდეგ, მათი ნაკლოვანების ან ადეკვატურობის დასადგენად, იმ ნიმუშს დაუპირისპიროს, რომელიც შესადარებლად შეარჩია.

„აღმოხდების მზის“ გახსენებისას გონებაში მხოლოდ კონკრეტული სცენები აღმოხდება: ხარების ორთაბრძოლა, ინგლისელის ხასიათი, ჰარისი; მცირე პეიზაჟი, რომელიც ადამიანთა უკან ბუნებრივად ფორმირდება; გრძელი, მოხდენილი ფრაზა, რომელიც სიტუაციას ნატყორცნი მათრახით გარს ევლება. ეს ფრაზა დროდადრო ჩინებულად გამოჰკვეთს პერსონაჟს, უფრო ხშირად კი სცენას. პერსონაჟის შესახებ ძალიან ცოტა რამ რჩება მარტივად ასახსნელი. ჰემინგუეის ადამიანებს ნამდვილად რაღაც ემართებათ. თუ მათ ჩეხოვის პერსონაჟებს დავუპირისპირებთ (არც ისე კარგი შედარებაა), ისინი ფიცარივით ბრტყელნი აღმოჩნდებიან; თუ მოპასუხისას (შედარება გაცილებით უკეთესია), დაუმუშავებელ ფოტოსურათებს დაემსგავსებიან, მაგრამ, თუკი ნამდვილ ადამიანებს დავუპირისპირებთ (ამგვარი შედარება შესაძლოა უკანონოც კია), არარეალური მოგვეჩვენებიან. ეს ადამიანები სწორედ ისინი გახლავთ, ვინც კაფეებში ყოყლოჩინობენ, სწრაფად, უმაღლესი დონის სლენგით მეტყველებენ, რადგან სლენგი ბრბოს ენაა; დაძაბულნი არ არიან და მაინც, თუკი ჩრდილში დავდგებით და ცოტა ხნით ჩუმად დავაკვირდებით, აღმოვაჩენთ, რომ არათუ თავისუფალნი არამედ საკუთარი არსებობით აუტანლად შეშინებულნი არიან, იმდენად, რომ ბუნებრივი ხმით საუბარი ყველაზე მარტივ თემებზეც კი არ შეუძლიათ. ამგვარად, როგორც ჩანს, ის, რაც ყველაზე ყალბია, თავად პერსონაჟია. მისტერ ჰემინგუეი ხარის ფერდებს ეტანება, რაკილა მისთვის რქებში წავლება ვერ მოუხერხებია.

მისტერ ჰემინგუეის პირველი რომანის შემამზადებელი კვლევის შემდგომ, შეგვიძლია მის მეორე წიგნზე გადავიდეთ, რომელიც ერთგვარად ცრურწმენების მატარე-

ბელია: „მამაკაცები ქალების გარეშე“ მწერლის ნიჭი შესაძლოა, სრულიად განსხვავებული მიმართულებით განვითარდეს; გაღრმავდეს და გაიფურჩქნოს. ავტორს სულ ცოტა დრო სჭირდება საიმისოდ, რომ ყველაფერს, განსაკუთრებით კი ადამიანურ ბუნებას ჩასწვდეს და თუ ეს გარკვეული ენერგიისა და ხედვის მსხვერპლად გაღებას გულისხმობს, ღირს კიდევ ჩვენი სიამოვნებისთვის. მეორე მხრივ, მისტერ ჰემინგუეი ნიჭია და ეს ნიჭი შესაძლოა დავინწოვდეს ან გაფართოვდეს. ამ რომანში იგი უფრო და უფრო მეტად ხდება ორი-ენტირებული მრავლისმეტყველ სცენებზე; უფრო და უფრო მეტ მნიშვნელობას ანიჭებს დიალოგებს, ხოლო თხრობასა და აღწერებს მძიმე ტვირთით გემის ბორტიდან ისვრის.

ფაქტი, რომ „მამაკაცები ქალების გარეშე“ მოთხრობების კრებულია, გვაფიქრებინებს, რომ მისტერ ჰემინგუეი განვითარების მეორე გზას ირჩევს, მაგრამ, ვიდრე ახალი წიგნის განხილვას შევუდგებოდეთ, უმჯობესია რამდენიმე სიტყვა ვთქვათ იმაზე, რაც ზოგადად უთქმელია – თავად ნაწარმოების სათაურის მნიშვნელობაზე. როგორც გამომცემელი აღნიშნავს: „... რბილი, ქალური ძალა დაკარგულია – ან წრთვით, ან წესრიგით, ან სიკვდილით, ან დაძაბულობით.“ უნდა გავიგოთ თუ არა ეს სიტყვები იმგვარად, თითქოს ქალებს არც წრთვნა შეეძლოთ, არც წესრიგის დაცვა, არც სიკვდილი და არც სიმძაფრის განცდა, უცნობია, მაგრამ, თუკი ჩვენი მცდელობით კრიტიკოსის აზროვნების პროცესის ჩვენებას ვლამობთ, ვალიაოთ ერთი უდავო ჭეშმარიტება, რომ სქესის ნებისმიერი ფორმით გამოკვეთა, სახიფათოა. უთხარით მამაკაცს, რომ წიგნი ქალებისთვისაა დაწერილი ან უთხარით ქალს, რომ წიგნი მამაკაცებისთვისაა განკუთვნილი და თამაშში მაშინვე შემოიტანთ სიყვარულსა და სიძულვილს, რომელთაც არაფერი ექნებათ საერთო ხელოვნებასთან. დიდ მწერლებს სქესის ხაზგაზმა, ამა თუ იმ ფორმით, არ სჩვევიათ. მათი კითხვისას კრიტიკოსს

ავიწყდება, თავად რომელი სქესის წარმომადგენელია. მაგრამ ჩვენს დროში, სექსუალური აშლილობის წყალობით, სქესობრივი ცნობიერება ძლიერია და საკუთარ თავს ლიტერატურაში გადაჭარბებულად აკი ასახავს, იმ სქესობრივი მახასიათებლების წინააღმდეგობრიობას გვიჩვენებს, რომელიც ორივე შემთხვევაში უსიამოვნოა. მისტერ ლორენსმა, მისტერ დუგლასმა და მისტერ ჯოისმა საკუთარი, გათვითცნობიერებული მამაკაცურობის გამოფენით, წიგნი, ქალ მკითხველთათვის ნაწილობრივ გააფუჭეს. მისტერ ჰემინგუეი კი, მართალია ნაკლებ უხეშად, მაგრამ ბაძავს. ერთადერთი, რისი გაკეთებაც შეგვიძლია და არა აქვს მნიშვნელობა ქალები ვიქნებით თუ მამაკაცები, ურთიერთგავლენის აღიარება, ფაქტების პირისპირ ყურება და იმედის ქონაა, რომ გარეგნობის მიღმა დანახვას ვისწავლით.

მოდით, მსჯელობა განვაგრძოთ და ვაღიაროთ, რომ მოთხრობები, რომლებსაც წიგნი „მამაკაცები ქალების გარეშე“ აერთიანებს, უმეტესწილად ფრანგული და არა რუსული მოთხრობების სტილითაა დაწერილი. ფრანგი დიდოსტატები, მერიმე და მოპასანი, იმდენადვე შეკრულ და თვითცნობიერ ამბებს ჰყვებიან, რამდენადაც ეს შესაძლებელია; არაფერს სტოვებენ ყულფზე ჩამოკიდებულს და მართლაც, მოთხრობებში ყველაფერი იმდენად შეკრულია, რომ, როცა ბოლო გვერდის ბოლო წინადადება იფეთქებს, როგორც ეს ხშირად ხდება, მისი სინათლე მთელი მოთხრობის მნიშვნელობასა და კონტურს გამოჰკვეთს. ჩეხოვის მეთოდი, რასაკვირველია, სრულიად საპირისპიროა. ჩეხოვთან ყველაფერი დანისლული და ბუნდოვანია; ფართოდ გაშლილია და არა მჭიდროდ შეკრული. სიუჟეტები, მხედველობიდან ზაფხულის ღრუბელივით ნელ-ნელა იკარგებიან და გონებაში იმ მნიშვნელოვან კვალს ტოვებენ, რომელიც თანდათან უჩინარდება. ვის შეუძლია თქვას, რომელია უპირატესი ამ ორ მეთოდთაგან? ნებისმიერ შემთხვევაში, მისტერ ჰემინგუეი, ფრანგ დიდოსტატთა

სკოლაშია ჩარიცხული და მათ სწავლებას საკმაო წარმატებით იყენებს.

წიგნში „მამაკაცები ქალების გარეშე“ არაერთი მოთხრობაა ისეთი, რომლებსაც მეორე სიცოცხლე რომ გვეძლეოდეს, კვლავ სიამოვნებით წავიკითხავდით. მათი უმრავლესობა ისეთი მწყობრი, ნაყოფიერი და ყოველივე ზედმეტისგან იმდენად დაცლილია, გვიკვირს, რატომ არ სტოვებენ უფრო ღრმა კვალს ჩვენს გონებაზე, თუნდაც მეიჯორის გულისშემძვრელი ისტორია ავიღოთ, ვისი ცოლიც „სხვა ქვეყანაში“ გარდაიცვლება; ან მატარებლის ვაგონში დაწყებული საუბრების ცინიკური შემთხვევები – „კანარის ჩიტის“; „დამარცხებლის“ და „ორმოცდაათი ათასის“ მზგავსი მოთხრობები, რომლებიც ბოქსისა და ხართა ორთაბრძოლების თანმხლები ამორალურობითა და გმირობითაა სავსე – თითოეული მათგანი გამქირდავი, ბობოქარი, დაძაბული და მძაფრი ამბავია და თუ მკითხველს ჯერ კიდევ არ მოუხმია ჩეხოვის, მაღარმესა და მოპასანის აჩრდილები, უეჭველად გამოიხმობს. ასე ხდება ხოლმე, მკითხველი ყოველთვის რაღაცას ეძებს, ვერ პოულობს, კვლავ ძველ, ნაცნობ ჩვეულებას უბრუნდება, დახლზე აკაკუნებს და კითხულობს: რა მოხდა?

არსებობს საფუძვლიანი მიზეზები, რაც გვაფიქრებინებს, რომ მოთხრობების კრებული, რომანივით სიღრმისეული და ყოვლისმომცველი საკითხავი არაა. შესაძლოა, ამგვარ მოლოდინს, დიალოგების გადაჭარბებული გამოყენება განაპირობებს. მისტერ ჰემინგუეის შემთხვევაში კი ნამდვილად ასეა. მწერალი ყოველთვის სიფრთხილით უნდა მოეკიდოს დიალოგებს, რადგან ისინი მკითხველის ყურადღებაზე ყველაზე ძალადობრივად მოქმედებენ. მკითხველმა პერსონაჟებს უნდა მოუსმინოს, დაინახოს, მათი ზუსტი ტონი იგრძნოს და ის ფონი შეავსოს, რომელზეც ისინი ავტორის დახმარების გარეშე მეტყველებენ. როცა გამოგონილ ადამიანებს საუბრის უფლება ეძლევათ, ეს იმას ნიშნავს, რომ მათ ძალზე მნიშვნელოვანი რამ აქვთ სათქმელი, რაც

თავისთავად აღძრავს მკითხველს, გააკეთოს იმაზე გაცილებით მეტი, ვიდრე ქმნადობის პროცესის უბრალო თანამონაწილეობაა. მისტერ ჰემინგუეი კი გამუდმებით დიალოგების ქარცეცხლში გვამყოფებს; მისი პერსონაჟები, უმეტესწილად იმას ამბობენ, რისი თქმაც მათ შესახებ ავტორს გაცილებით მოკლედ შეეძლო. ამიტომ დასასრულს ისეთი განწყობა გვეუფლება, როგორც მოთხრობის – „თეთრი სპილოს მსგავსი მთების“ – პატარა გოგონას, რომელიც ყვირის: „გთხოვთ, გთხოვთ, გთხოვთ, გთხოვთ, გთხოვთ, გთხოვთ, შეგიძლიათ საუბარი შეწყვიტოთ?“

დიალოგების ამგვარმა სიჭარბემ, შესაძლოა, კიდევ ერთ შეცდომამდე მიგვიყვანოს, რაც ჩვეულებრივ, კვალში უდგას მოთხრობების ავტორს – პროპორციების რღვევამდე. ერთი ზედმეტი აბზაციც კი, რომელიც შორდება მთავარ აზრს, იმდენად ამრუდებს ამ პატარა ქმნილებას და იმდენად ბუნდოვან ეფექტს იწვევს, რომ მკითხველს თავგზას უბნევს. ორივე შეცდომას – მიდრეკილებას რომ გვერდები უსარგებლო დიალოგებით წაღეკოს და გამოკვეთილი, ერთიანი მნიშვნელობა უკუაგდოს, რომლითაც მოთხრობას შეკრავს – გაცილებით საფუძვლიანი ფაქტი განაპირობებს, რომ მართალია, მისტერ ჰემინგუეი ბრწყინვალე და უზადო დიდოსტატია, მაგრამ იგი მაინც უფლებას აძლევს საკუთარ

ოსტატობას, მატაროდის წითელი ნაჭრის მზგავსად, ჩადგეს ავტორსა და ფაქტს შორის. სინამდვილეში, მოთხრობების წერას ძალზე ბევრი საერთო აქვს კორიდასთან. მატადორი კორპსაძრობივით იკლაკლნება, სხეულს გრეხს, რათა მაყურებელი დაარწმუნოს, რომ უდიდეს რისკზე მიდის და საოცრად მამაცია, მაგრამ ნამდვილი მწერალი ყოველ ჯერზე, უფლებას აძლევს ხარის რქებს – ცხოვრებას, ჭეშმარიტებას თუ რეალობას, რაც გნებავთ, ის უწოდეთ – სხეულთან ძალზე ახლოს გაუელვოს.

მისტერ ჰემინგუეი გამბედავია. იგი გულწრფელია; უაღრესად დახელოვნებულია. სიტყვებს ზუსტად იქ რგავს, სადაც მოესურვება. შიშველი და აღმგზნები სილამაზის ნამებს ჰქმის. სტილით მოდერნისტია, მაგრამ არა ხედვით. გათვითცნობიერებულად მამაკაცურია. მისი ნიჭი არა-თუ ფართოვდება, არამედ იკუმშება. მისი მოთხრობები, რომანებთან შედარებით, მშრალი და უნაყოფოა. ასე რომ, ჩვენ ის შევაჯამეთ. მის შესახებ წინასწარ შექმნილი აზრი, ის ინსტინქტები და მცდარი დასკვნები გამოვკვეთეთ, რომლისგანაც ვქმნით იმას, რასაც სიამოვნებით ვუწოდებთ კრიტიკის მასალას.

ინგლისურიდან თარგმნა
ქეთევან გახოკიამ

ავიწყდება, თავად რომელი სქესის წარმომადგენელია. მაგრამ ჩვენს დროში, სექსუალური აშლილობის წყალობით, სქესობრივი ცნობიერება ძლიერია და საკუთარ თავს ლიტერატურაში გადაჭარბებულად აკი ასახავს, იმ სქესობრივი მახასიათებლების წინააღმდეგობრიობას გვიჩვენებს, რომელიც ორივე შემთხვევაში უსიამოვნოა. მისტერ ლორენსმა, მისტერ დუგლასმა და მისტერ ჯოისმა საკუთარი, გათვითცნობიერებული მამაკაცურობის გამოფენით, წიგნი, ქალ მკითხველთათვის ნაწილობრივ გააფუჭეს. მისტერ ჰემინგუეი კი, მართალია ნაკლებ უხეშად, მაგრამ ბაძავს. ერთადერთი, რისი გაკეთებაც შეგვიძლია და არა აქვს მნიშვნელობა ქალები ვიქნებით თუ მამაკაცები, ურთიერთგავლენის აღიარება, ფაქტების პირისპირ ყურება და იმედის ქონაა, რომ გარეგნობის მიღმა დანახვას ვისწავლით.

მოდით, მსჯელობა განვაგრძოთ და ვაღიაროთ, რომ მოთხრობები, რომლებსაც წიგნი „მამაკაცები ქალების გარეშე“ აერთიანებს, უმეტესწილად ფრანგული და არა რუსული მოთხრობების სტილითაა დაწერილი. ფრანგი დიდოსტატები, მერიმე და მოპასანი, იმდენადვე შეკრულ და თვითცნობიერ ამბებს ჰყვებიან, რამდენადაც ეს შესაძლებელია; არაფერს სტოვებენ ყულფზე ჩამოკიდებულს და მართლაც, მოთხრობებში ყველაფერი იმდენად შეკრულია, რომ, როცა ბოლო გვერდის ბოლო წინადადება იფეთქებს, როგორც ეს ხშირად ხდება, მისი სინათლე მთელი მოთხრობის მნიშვნელობასა და კონტურს გამოჰკვეთს. ჩეხოვის მეთოდი, რასაკვირველია, სრულიად საპირისპიროა. ჩეხოვთან ყველაფერი დანისლული და ბუნდოვანია; ფართოდ გაშლილია და არა მჭიდროდ შეკრული. სიუჟეტები, მხედველობიდან ზაფხულის ღრუბელივით ნელ-ნელა იკარგებიან და გონებაში იმ მნიშვნელოვან კვალს ტოვებენ, რომელიც თანდათან უჩინარდება. ვის შეუძლია თქვას, რომელია უპირატესი ამ ორ მეთოდთაგან? ნებისმიერ შემთხვევაში, მისტერ ჰემინგუეი, ფრანგ დიდოსტატთა

სკოლაშია ჩარიცხული და მათ სწავლებას საკმაო წარმატებით იყენებს.

წიგნში „მამაკაცები ქალების გარეშე“ არაერთი მოთხრობაა ისეთი, რომლებსაც მეორე სიცოცხლე რომ გვეძლეოდეს, კვლავ სიამოვნებით წავიკითხავდით. მათი უმრავლესობა ისეთი მწყობრი, ნაყოფიერი და ყოველივე ზედმეტისგან იმდენად დაცლილია, გვიკვირს, რატომ არ სტოვებენ უფრო ღრმა კვალს ჩვენს გონებაზე, თუნდაც მეიჯორის გულისშემძვრელი ისტორია ავიღოთ, ვისი ცოლიც „სხვა ქვეყანაში“ გარდაიცვლება; ან მატარებლის ვაგონში დაწყებული საუბრების ცინიკური შემთხვევები – „კანარის ჩიტის“; „დამარცხებლის“ და „ორმოცდაათი ათასის“ მზგავსი მოთხრობები, რომლებიც ბოქსისა და ხართა ორთაბრძოლების თანმხლები ამორალურობითა და გმირობითაა სავსე – თითოეული მათგანი გამქირდავი, ბობოქარი, დაძაბული და მძაფრი ამბავია და თუ მკითხველს ჯერ კიდევ არ მოუხმია ჩეხოვის, მაღარმესა და მოპასანის აჩრდილები, უეჭველად გამოიხმობს. ასე ხდება ხოლმე, მკითხველი ყოველთვის რაღაცას ეძებს, ვერ პოულობს, კვლავ ძველ, ნაცნობ ჩვეულებას უბრუნდება, დახლზე აკაკუნებს და კითხულობს: რა მოხდა?

არსებობს საფუძვლიანი მიზეზები, რაც გვაფიქრებინებს, რომ მოთხრობების კრებული, რომანივით სიღრმისეული და ყოვლისმომცველი საკითხავი არაა. შესაძლოა, ამგვარ მოლოდინს, დიალოგების გადაჭარბებული გამოყენება განაპირობებს. მისტერ ჰემინგუეის შემთხვევაში კი ნამდვილად ასეა. მწერალი ყოველთვის სიფრთხილით უნდა მოეკიდოს დიალოგებს, რადგან ისინი მკითხველის ყურადღებაზე ყველაზე ძალადობრივად მოქმედებენ. მკითხველმა პერსონაჟებს უნდა მოუსმინოს, დაინახოს, მათი ზუსტი ტონი იგრძნოს და ის ფონი შეავსოს, რომელზეც ისინი ავტორის დახმარების გარეშე მეტყველებენ. როცა გამოგონილ ადამიანებს საუბრის უფლება ეძლევათ, ეს იმას ნიშნავს, რომ მათ ძალზე მნიშვნელოვანი რამ აქვთ სათქმელი, რაც

თავისთავად აღძრავს მკითხველს, გააკეთოს იმაზე გაცილებით მეტი, ვიდრე ქმნადობის პროცესის უბრალო თანამონაწილეობაა. მისტერ ჰემინგუეი კი გამუდმებით დიალოგების ქარცეცხლში გვამყოფებს; მისი პერსონაჟები, უმეტესწილად იმას ამბობენ, რისი თქმაც მათ შესახებ ავტორს გაცილებით მოკლედ შეეძლო. ამიტომ დასასრულს ისეთი განწყობა გვეუფლება, როგორც მოთხრობის – „თეთრი სპილოს მსგავსი მთების“ – პატარა გოგონას, რომელიც ყვირის: „გთხოვთ, გთხოვთ, გთხოვთ, გთხოვთ, გთხოვთ, გთხოვთ, შეგიძლიათ საუბარი შეწყვიტოთ?“

დიალოგების ამგვარმა სიჭარბემ, შესაძლოა, კიდევ ერთ შეცდომამდე მიგვიყვანოს, რაც ჩვეულებრივ, კვალში უდგას მოთხრობების ავტორს – პროპორციების რღვევამდე. ერთი ზედმეტი აბზაციც კი, რომელიც შორდება მთავარ აზრს, იმდენად ამრუდებს ამ პატარა ქმნილებას და იმდენად ბუნდოვან ეფექტს იწვევს, რომ მკითხველს თავგზას უბნევს. ორივე შეცდომას – მიდრეკილებას რომ გვერდები უსარგებლო დიალოგებით წაღეკოს და გამოკვეთილი, ერთიანი მნიშვნელობა უკუაგდოს, რომლითაც მოთხრობას შეკრავს – გაცილებით საფუძვლიანი ფაქტი განაპირობებს, რომ მართალია, მისტერ ჰემინგუეი ბრწყინვალე და უზადო დიდოსტატია, მაგრამ იგი მაინც უფლებას აძლევს საკუთარ

ოსტატობას, მატაროდის წითელი ნაჭრის მზგავსად, ჩადგეს ავტორსა და ფაქტს შორის. სინამდვილეში, მოთხრობების წერას ძალზე ბევრი საერთო აქვს კორიდასთან. მატადორი კორპსაძრობივით იკლაკლნება, სხეულს გრეხს, რათა მაყურებელი დაარწმუნოს, რომ უდიდეს რისკზე მიდის და საოცრად მამაცია, მაგრამ ნამდვილი მწერალი ყოველ ჯერზე, უფლებას აძლევს ხარის რქებს – ცხოვრებას, ჭეშმარიტებას თუ რეალობას, რაც გნებავთ, ის უწოდეთ – სხეულთან ძალზე ახლოს გაუელვოს.

მისტერ ჰემინგუეი გამბედავია. იგი გულწრფელია; უაღრესად დახელოვნებულია. სიტყვებს ზუსტად იქ რგავს, სადაც მოესურვება. შიშველი და აღმგზნები სილამაზის ნამებს ჰქმის. სტილით მოდერნისტია, მაგრამ არა ხედვით. გათვითცნობიერებულად მამაკაცურია. მისი ნიჭი არათუ ფართოვდება, არამედ იკუმშება. მისი მოთხრობები, რომანებთან შედარებით, მშრალი და უნაყოფოა. ასე რომ, ჩვენ ის შევაჯამეთ. მის შესახებ წინასწარ შექმნილი აზრი, ის ინსტინქტები და მცდარი დასკვნები გამოვკვეთეთ, რომლისგანაც ვქმნით იმას, რასაც სიამოვნებით ვუწოდებთ კრიტიკის მასალას.

ინგლისურიდან თარგმნა
ქეთევან გახოკიამ

ლუდმილა ულიცკაია

ისინი ცხოვრობდნენ დიდხანს...

იმდენად დიდი ხნის წინ მოხუცდნენ, რომ სამოცი წლის ქალიშვილებს – ანასტასიასა და ალექსანდრას მშობლების ახალგაზრდობა თითქმის არ ახსოვდათ. ხანგრძლივი ცხოვრებისას დაელუბათ ყველა ნათესავი, მეგობარი, მეზობელი – გაქრნენ სახლები, ქუჩები, ქალაქებიც კი, რაც გასაკვირი სულაც არ არის, რადგან მათ გადაიტანეს ორი რევოლუცია, სამი ომი, უთვალავი მწუხარება და გაჭირვება. ისინი კი, გარდაცვლილებისგან განსხვავებით, წლების მატებასთან ერთად, სულ უფრო და უფრო ძლიერდებოდნენ.

ნიკოლაი აფანასევიჩი და ვერა ალექსანდროვნა მარადიული ცხოვრებისაკენ თავისებურად მიდიოდნენ: ქმარი იძენდა ხის სიმტკიცესა და ყვავის გარეგნობას – დიდცხვირასი, რომელიც კისერს ვერ ამოძრავებს. კანი მთლად გამოუშრა, ხელები და ტანი წინიბურასფერი ლაქებით დაეფარა. ქერა კაცი მუქსახიან, მუყაოსფერ ბერიკაცად

იქცა მოყავისფრო მელოტი თავით. ცოლი კი კარრარის მარმარილოსავით ბერდებოდა – ცივ სახეზე სითბოსა და სიცოცხლის გამომხატველი მოყვითალო ელფერი და მრისხანე მონუმენტურობა დაჰკრავდა.

ვერა ალექსანდროვნას ექიმები გამუდმებით წონის დაკლებასა და დიეტის დაცვას ურჩევდნენ – ორმოცდაათი წლის წინათ კვების ინსტიტუტშიც კი დანვა, პროფესორ პევზნერთან, თუმცა სამოცდაათი წლის რომ გახდა ექიმები წონაზე აღარ ესაუბრებოდნენ. ის ყოველთვის ისე ჭამდა, როგორც საჭიროდ თვლიდა. ვერა ალექსანდროვნას კვების განრიგი მკაცრად ჰქონდა განსაზღვრული – საუზმე, სადილი, ვახშამი და არავითარი ბუტერბროდები. მთავარია სურსათი ხარისხიანი, კერძი კი ახალი მომზადებული ყოფილიყო.

შიმშილობის წლებში, ქალი სადილის მენიუს შედგენისას დიდ გამომგონებლობას იჩენდა, არადა ძირითადი პრო-

დუქტი ხორბალი და კარტოფილი იყო. ნიკოლაი აფანასევიჩი სახელმწიფოსგან სურსათს იღებდა, რადგან მოსკოვის უძველეს ინსტიტუტში ყველა ინჟინრისათვის საჭირო საგანს – „მასალათა გამძლეობას“ ასწავლიდა.

დიდი ხანია წარსულს ჩაბარდა ის წლები, როდესაც ვერა ალექსანდროვნა საკუთარი ხელით რეცხავდა, ასუფთავებდა, ხარშავდა... ამ საქმეს ახლა უკვე ქალიშვილები აკეთებდნენ. ისინი მრავალწლიანი უნაყოფო ქორწინების შემდეგ, ყოველგვარი სამედიცინო პროგნოზების სანინააღმდეგოდ დაიბადნენ, იმ დროს, როდესაც ვერა ალექსანდროვნას უშვილობაზე გული აღარ სწყდებოდა და ამაში რაღაც უპირატესობასაც კი ხედავდა. აქამდე ქალი დიასახლისის ცხოვრებით ცხოვრობდა. მუშაობას კი არ გაურბოდა, არამედ სამსახურში მოწყობისას ანკეტის შევსებას არიდებდა თავს. ვერა ალექსანდროვნას თავადური გვარი თითოეული რუსისთვის ისტორიის სახელმძღვანელოებიდან და ქუჩების დასახელებებიდან იყო ცნობილი. ნიკოლაი აფანასევიჩი, მიუხედავად მისი არისტოკრატიული გარეგნობისა, ტამბოველი გლეხი იყო. მამამისი იმპერიალისტურ ომში დაიღუპა, რამაც ოჯახი დევნიდან იხსნა. აფანასევიჩი ფრთხილი კაცი იყო, ამასთან ერთად ეშმაკიც, მთელი ცხოვრება თავს იკატუნებდა, თითქოს ცუდად ესმოდა. სამსახურში ახირებულ კაცად იცნობდნენ, მაგრამ ბრწყინვალე სპეციალისტი იყო. სოციალიზმის გაშლილი მშენებლობისას ყველა ნაგებობის გაანგარიშება, როგორც წესი, შესამოწმებლად მასთან იგზავნებოდა. ის კარგი თეორეტიკოსი იყო, პრაქტიკულ საქმიანობაში კი ყველაზე დიდ ავტორიტეტად ითვლებოდა.

მეუღლეებს შორის სრული ჰარმონია და ურთიერთგაგება სუფევდა. ვერა ალექსანდროვნას გაკეთებული საქმეები ქმრის ხელწერის მსგავსი იყო:

სიზუსტე, გულმოდგინება, სიძულვილი ნებისმიერი მიმბაძველობისადმი.

მეოჯახეობასა და ხელსაქმეობას ვერა ალექსანდროვნა გოგონებს საგულდაგულოდ ასწავლიდა, თუმცა, აბა ვის აინტერესებდა ნაჩვრეტებიანი გვირისტის გაკეთება, სახლის პირობებში ფეტრის ქუდის გასუფთავება და პირველი ხარისხის ფქვილით საუკეთესო შუს გამოცხობა... რა თქმა უნდა, ამ ყველაფერს ემატებოდა ის საგნები ალექსანდრა და ანასტასია საბჭოთა სკოლაში რომ სწავლობდნენ. ევაკუაციისას, ქალაქ კუიბიშევში სამი წელი ცხოვრობდნენ და გოგონები დედას დღეობებზე და გასართობად კი არ დაჰყვებოდნენ, ვედროებითა და ბიდონებით წყალს ეზიდებოდნენ. ზამთარში წყალსადენში წყალი ხშირად იყინებოდა და ქალაქის წყალმომარაგება ფერხდებოდა.

ადრეული ბავშვობიდანვე, ნახევრად არისტოკრატი გოგონები, რაღაც ერთგვარი შიზოფრენიით იყვნენ შეპყრობილნი – თანატოლები დებთან არ მეგობრობდნენ და არც ტყუპები ინუხებდნენ თავს მათთან საერთო ენის გამო-ნახვით. ამ დანაკარგს კი იმ საოცარი ურთიერთობით ინაზღაურებდნენ მხოლოდ ტყუპებს რომ ახასიათებთ. დედა მკაცრი და მომთხოვნი იყო, მამას კი იშვიათად ხედავდნენ, რადგან გამოსასვლელი და სადღესასწაულო დღეების ჩათვლით თავდაუზოგავად მუშაობდა. მამასთან ორივე მოკრძალებული იყო, დედისა კი ეშინოდათ და მშობლები ერთგვარი მონური სიყვარულით უყვარდათ.

ნიჭიერმა გოგონებმა, თხუთმეტი წლის ასაკში, მანდილოსნებისათვის აუცილებელი ჩვევები აითვისეს ფრანგული ენის ჩათვლით, რომელიც დედამ შეძლებისდაგვარად შეასწავლათ. სკოლაში წარჩინებით სწავლობდნენ, მაგრამ ვერა ალექსანდროვნამ გადანყვეტილება მიიღო, რომ უმაღლესი განათლება საჭირო არ იყო – უმაღლესი

განათლება არც მას ჰქონია. როდესაც ვერა ალექსანდროვნამ ეს ქმარს აცნობა, კაცი არ დაეთანხმა. ცხოვრებაში პირველად, მეუღლეებს შორის აზრთა სხვადასხვაობა გაჩნდა, რომელიც მაღლევე მოგვარდა. ნიკოლაი აფანასევიჩი მიეჩვია, რაც მის პროფესიულ საქმიანობას არ ეხებოდა, ყველაფერი მეუღლისთვის მიენდო. ცოლი კი თვლიდა, გოგონები თუნდაც მედდის ან ბიბლიოთეკარის პროფესიას რომ დაუფლებოდნენ და ცოლად წესიერ ადამიანებს გაჰყოლოდნენ, ცხოვრებას ღირსეულად გალევდნენ. გარდა ამისა, ვერა ალექსანდროვნას ყურადღების მიპყრობის შიში ჰქონდა. თავის დროზე ნიკოლაი აფანასევიჩს დანინაურება შესთავაზეს, მაგრამ ცოლმა გადააფიქრებინა და შესაძლოა, ამით, არა მარტო ქმრის სიცოცხლე, არამედ მთელი ოჯახი გადაარჩინა...

– მედდა კარგი პროფესიაა. ყველა დროს საჭიროა, ლუკმა პურის გარეშე არ დარჩებიან. ნიკოლაი, არ დაივიწყო, რომ ჩვენი გოგონები არაჩვეულებრივი დიასახლისები არიან, – ვერა ალექსანდროვნა ამას სიამაყით ამბობდა. – ჩვენ ვბერდებით, მედდები კი სახლში გვეყოლებიან...

– იქნებ სამედიცინო ინსტიტუტში უკეთესი იყოს? – ბოლოჯერ გაიბრძოლა ნიკოლაი აფანასევიჩმა.

– არა, არა, ძალიან მძიმე პროფესიაა, – მოკლედ მოუჭრა ვერა ალექსანდროვნამ. ნიკოლაი აფანასევიჩი, რომელიც სტუდენტებისგან აზრის სიცხადესა და მსჯელობისას ლოგიკურ თანამიმდევრობას ითხოვდა დადუმდა, რადგან მეუღლე ვერა უფრო ძლიერად უყვარდა, ვიდრე სიცხადე და ლოგიკა.

გოგონები, სკოლის დამთავრების-თანავე, მოსკოვის სამედიცინო სასწავლებელში ჩაირიცხნენ და სამი წლის შემდეგ მედიცინის დები გახდნენ – ორივემ წითელი დიპლომი მიიღო... მუშაობა ბოტკინის საავადმყოფოში და-

იწყეს, სადაც პროფესიის კიდევ ერთი ღირსება გამჟღავნდა – განყოფილებებში სადღელამისო მორიგეობა იყო და განრიგი შეიძლებოდა ისე შემდგარიყო, რომ ვერა ალექსანდროვნას ერთი ქალიშვილი ყოველთვის ცხვირწინ ჰყოლოდა – მოსაუბრედ, ასევე წვრილმანი დავალებებისთვის, რაც დაკავშირებული იყო სადილის მომზადებასთან, ბინის დალაგებასა და გასეირნებასთან.

რალაც დროიდან ვერა ალექსანდროვნა შინიდან მარტო აღარ გადიოდა. ტანადს ზამთარში დიდი ქურქი ეცვა, ზაფხულში კი მსუბუქი სამეული. ის მიდიოდა ერთ-ერთ ქალიშვილთან ერთად. გოგონები დედას არც სიმაღლით გამოემსგავსნენ და არც სახით გამოირჩეოდნენ. ქალს ეჭირა ზამშის შავი ან ყავისფერტყავიანი, ან ძველისძველი თეთრი ჩანთა. ქალიშვილს კი უთუოდ ეკავა კალათა და ბადე-ჩანთა, ბოლო წლებში კი – ცელოფნის პარკი. კალათიდან ამოშვერილი იყო თევზის კუდი ან ჭარხლის ფოჩი, ან რალაც სანოვაგე. ქალიშვილებს ჩაცმით მუდამ მოკრძალებით ეცვათ – გახამებული თეთრი საყელოები და ნაკეცებიანი ქვედატანი. ტანი გამართულად ეჭირათ და მხრები ძირს ჰქონდათ დაშვებული – არ მოიკუზოთ, არ მოიკუზოთ! – დედა ბავშვობიდანვე აჩვევდათ წელგამართულ სიარულს.

სანამ ქალიშვილებს ოცდაათი წელი შეუსრულდებოდათ, ვერა ალექსანდროვნა მიიჩნევდა, რომ დასაოჯახებლად ძალიან ინფანტილურები იყვნენ; ხოლო როდესაც ოცდაათს გადასცდნენ, იმ აზრამდე მივიდა, რომ ქორწინება მათი საქმე არ იყო. ნიკოლაი აფანასევიჩი ცოლს არასდროს ეპასუხებოდა, წლიდან წლამდე კი ისეთ აზროვნებას მიეჩვია, საკუთარი თავი ვერა ალექსანდროვნა ეგონა. თავის მხრივ, ვერა ალექსანდროვნა მეუღლის თითოეული ჩქამისადმი ისეთი მგრძნობიარე იყო, რომ, სანამ კაცს კუჭის სიმძიმის შეგ-

რძნება შეაწუხებდა და ფერდში მჭვალის დაადგებოდა, ქალიშვილებს გვირილას ჩაის ათი წუთით ადრე აყენებინებდა.

ოთხმოცი წლისას ვერა ალექსანდროვნას დიაბეტი გაუჩნდა და სიცოცხლის უკანასკნელი თხუთმეტი წელი შექარს ალარ გაკარებია, რამაც დესერტის მომზადება გაართულა. შექარის შემცვლელები სითბურ დამუშავებას ვერ უძლებდნენ და ანასტასია და ალექსანდრა საათობით ტრიალებდნენ სანაყინე ჭურჭელთან, რათა ისეთი სასუსნავი გაეკეთებინათ, რომელიც ტკბილიც იქნებოდა და არც დედის ჯანმრთელობას ავნებდა.

იმავე წლებში ნიკოლაი აფანასევიჩის გულის იშემიური დაავადება აღმოაჩნდა.

მშობლებმა გადანყვიტეს, რომ მათი ჯანმრთელობის გაუარესების გამო, ქალიშვილები პენსიაზე გასულიყვნენ. პენსიამდე ხუთი წელი აკლდებოდათ, მაგრამ ანასტასიასა და ალექსანდრას ზედმეტი სამუშაო სტაჟი ჰქონდათ, რომელიც ოცდაათ წელს უახლოვდებოდა.

ალექსანდრა პენსიაზე გავიდა, ანასტასიამ კი უარი თქვა. ვერა ალექსანდროვნამ ეს ამბოხი ძალიან განიცადა, თუმცა ორმოცდაათი წლის ქალიშვილი თავისაზე ჯიუტად იდგა და ცხოვრებაში პირველად დედის სიტყვა უძლური აღმოჩნდა. ერთადერთი, რასაც მიაღწია – ქალიშვილი საავადმყოფოს განყოფილებიდან პოლიკლინიკის რენტგენის კაბინეტში გადავიდა, სადაც ყოველდღიურად კი დადიოდა, მაგრამ სამუშაო დღე იყო შემცირებული.

ალექსანდრა დედის სურვილს წინ ვერ აღუდგა. ანასტასიას პროტესტი კი ნამდვილი რევოლუცია იყო მის სულში გრძნობათა ქარიშხალი რომ გამოიწვია. მთელი ცხოვრება ნებაყოფლობით მორჩილებაში იცხოვრეს და დები თითქმის ერთ ორგანიზმად თუ მექანიზმად იქცნენ. ტყუპისცალი კი ამ აწყობილ

მანქანას ამსხვრევდა.

ანასტასია ყოველ დღით, შვიდ საათზე, ჩანთაში ბუტერბროდებს ჩაილაგებდა და სახლიდან გადიოდა, ალექსანდრა კი ხელსაბანის თავზე დაკიდებულ დოლბანდის პარკს ხსნიდა, რომელშიც დედისთვის გაკეთებული ხაჭო იწურებოდა. მერე მაცივრიდან კვერცხს იღებდა, წყალში ჩაშვებამდე ათბობდა, ორმოცი წუთი შვრიის ფაფას ხარშავდა და დიდი ვერცხლის კოვზით ურევდა. საუზმე რვა საათსა და ოცდაათ წუთზე მიჰქონდა, სადილი – ორზე. სამ საათზე შინ დაბრუნებული ანასტასია, მაშინ, როცა ვერა ალექსანდროვნა ალექსანდრას თანხლებით აუჩქარებლად სეირნობდა, საზიზღარ წვნიანს მარტო ხვრებდა.

მთელ საღამოს ანასტასია მშობლებს უთმობდა: ამზადებდა ვახშამს, რომელიც ოჯახური ტრადიციით დღის მთავარი სუფრა იყო. იმ დროისთვის ყველა უკვე შინ იყო ხოლმე და შვიდ საათზე მთელი ოჯახი მაგიდასთან იკრიბებოდა. როგორც წესი, ორი კერძი იყო: თევზი და რაიმე მობრანული, როსტბიფი და სუფლე, ან რაიმე ხილის... მენიუს ვერა ალექსანდროვნა ერთი დღით ადრე ადგენდა. ოთხმოციანი წლების მეორე ნახევრიდან სურსათის შოვნა კვლავ გაძნელდა, მაგრამ ნიკოლაი აფანასევიჩს სურსათით სახელმწიფო უზრუნველყოფდა და შეკვეთილ პროდუქტებს ალექსანდრა ხუთშაბათობით მეორმოცე გასტრონომში იღებდა. სამ დღეში ერთხელ მოსკოვის გარეუბნიდან მერძევე ქალი ჩამოდიოდა. ხანდახან ბოსტნეულსაც იმ ქალს უკვეთავდნენ.

მშობლები კარგ ფორმაში იყვნენ. მიუხედავად დიაბეტისა, მკაცრი შეზღუდვებისა და გამუდმებით ნემსის ჩხვლეტისა ვერა ალექსანდროვნამ როგორც იქნა ზედმეტი კილოგრამები დაიკლო. მიუხედავად იმისა, რომ სისუსტეს უჩიოდა, სასეირნოდ ყოველდღიურად გადიოდა, კითხულობდა წიგნებს

და უყურებდა ტელევიზორს. მისი ოთხმოცდაათი წლის იუბილეც იზეიმეს.

ასაკობრივი სირთულეები ნიკოლაი აფანასევიჩს ცუდად გადაჰქონდა, უფრო სიტყვაძვირი გახდა და მხოლოდ ცოლის შეკითხვებს პასუხობდა, მასთან ურთიერთობა კვლავინდებურად სიამოვნებდა. საღამოობით დიდ ოთახში გადიოდა, ამოჩემებულ სავარძელში ჯდებოდა და თვლემდა.

ვერა ალექსანდროვნას ოთხმოცდათხუთმეტი წლისას დიაბეტური განგრენა დაეწყო. ქალიშვილები მალამოებისა და ბალახების საფენებს ადებდნენ, მაგრამ სიშავე ზევით მოცოცავდა. ბოლოს პოლიკლინიკიდან მოსულმა ქირურგმა განაცხადა, რომ სიცოცხლის შენარჩუნების ერთადერთი შანსი ფეხის ამპუტაციააო.

დედა საავადმყოფოში გადაიყვანეს. ანასტასია სამსახურიდან სასწრაფოდ გათავისუფლდა და დედის პალატაში დასახლდა. ოპერაციის წინა საღამოს ვერა ალექსანდროვნამ უბრალოდ და პირდაპირ თქვა:

– მაპატიეთ, რომ მთელი ცხოვრება ჩვენს წარმომავლობას ვმალავდი, – დედამ თავადური გვარი დაასახელა, რასაც ანასტასიაზე არავითარი შთაბეჭდილება არ მოუხდენია:

– რას ამბობ, ამას ვინ იფიქრებდა...

ვერა ალექსანდროვნა საავადმყოფოში პირველად იწვა, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ სამშობიარო სახლს, სადაც სამოც წელზე მეტი ხნის წინათ ქალიშვილები გააჩინა.

ალექსანდრამ მამა დააპურა და დედასა და დას საავადმყოფოში სადილი წაუღო, რომელიც ძველი კოფთისგან შეკერილ თოფრაკში გაახვია. ანასტასია კი დედას გვერდიდან არ სცილდებოდა.

ნიკოლაი აფანასევიჩი ადგილს ვერ პოულობდა. ვერა ალექსანდროვნას არყოფნაში მთლად მოიშალა, კუთხიდან კუთხეში დააბიჯებდა და ავიწყდე-

ბოდა, სად და რისთვის მიდიოდა. მერე ილღებოდა, სავარძელში ჯდებოდა, ათი წუთით ჩათვლემილი ისევ ფეხზე დგებოდა და ისე წრიალებდა, თითქოს რაღაცას ეძებდა...

ვერა ალექსანდროვნა ოპერაციიდან მეათე დღეს დაიღუპა. შესაძლოა, ინფექცია შეეჭრა, ანდა ოპერაცია ვერ გადაიტანა, მაგრამ მიზეზი ალბათ ის იყო, რომ ღვთისგან ბოძებულ ასაკს გადააბიჯა.

დები სახლში უხმოდ ბრუნდებოდნენ. ჩანთაში ელაგათ დედის ნივთები: ტოლჩა, ფლანელის ზედატანი, ცხვირსახოცები დედის ინიციალებით, მაკრატელი, თმის სარჩები... სახლიდან წაღებული, გაზეთში გახვეული შესადგმელი ლამის ჭურჭელიც თან მიჰქონდათ.

მამა სავარძელში იჯდა და გვერდზე ჩაკიდებული, ყავისფერ შარფში ჩაძირული მელოტი თავი მოუჩანდა. როდესაც ქალიშვილები ოთახში შევიდნენ, შეკრთა.

– ამდენი ხანი სად ხართ... დედა როგორაა?

– ძველებურად.

– ვივარაუდებ, – თქვა მამამ.

ივარაუდეს. დებმა დედის სიკვდილი ვერ გაუმხილეს. ღუმდნენ. მამამ აბაზანის მომზადება ითხოვა.

მრავალი წელია მოხუცებს დები აბაზანებდნენ. ყველაფერი მოფიქრებული და გათვალისწინებული ჰქონდათ: აბაზანაში ჩასასვლელად სპეციალურ კიბეს ხმარობდნენ, ჩამოსაჯდომად ბალის პლასტმასის სკამს ოთხად მოკეცილ დაძენძილ პირსახოცს აფარებდნენ, ხოლო ბებრული, გაუხეშებული ფრჩხილების დასარბილებლად კი პატარა ტაშტში ცხელ წყალს ასხამდნენ... მან კი უცებ აბაზანაში ჩაწოლა მოითხოვა.

– მამა, ვახშმის შემდეგ აბაზანის მიღება კარგი არაა, – ანასტასია შეეცადა განზრახვაზე ხელი აეღებინებინა.

– ალექსანდრა, გამპარსავ და უღვაშებს შემისწორებ! – ბერიკაცს წინა-

აღმდეგობისთვის ყურადღება არ მიუქცევია. ალექსანდრე აფანასევიჩის ხან მართლა არაფერი ეყურებოდა, მაგრამ დროდადრო შესანიშნავად ესმოდა...

– მამა სამი დღის წინ დაგბანეთ, არ გახსოვს? – ახლა ალექსანდრამ სცადა მამის დაყოლიება.

ბერიკაცს არაფრის გაგონება არ სურდა.

– შენთვის აბაზანა სასარგებლო არაა, იქნებ შხაპი მიიღო? – წამოიყვირა ანასტასიამ.

– ათ წუთში მზად იყოს. შვილო, საპირფარეშომდე მიმაცილე... – თითქოს არაფერიო, გააგრძელა მამამ.

დებმა ერთმანეთს გადახედეს. ალექსანდრა აბაზანის მოსამზადებლად წავიდა, ანასტასიამ კი მამა საპირფარეშომდე მიიყვანა.

მამა დაბანეს, გაპარსეს, ხელისა და ფეხის თითებზე ფრჩხილები დააჭრეს, დაუმოკლეს ულვაში. ყველაფერს მარჯვედ აკეთებდნენ. მერე ცისფერ-ნაცრისფერ ზოლებიანი ახალი პიჟამა ჩაცვეს, წამლები დააღვინეს და ორადგილიან სანოლში მარცხენა მხრიდან ჩაანვიხეს. მშობლებს მთელი ცხოვრება ასე ეძინათ – მამას მარცხნივ, დედას მარჯვნივ.

– წადით, წადით! – ბერიკაცმა ხელი კარისკენ გაიქნია, მერე ტუმბაზე მოაფათურა, სათვალე მონახა და ხელი კიდევ ერთხელ გაიქნია, – აბა, წადით!..

მაგიდასთან დები დიდი ხანი ისხდნენ და ვერაფრით გადაეწყვიტათ, როგორ მოქცეულიყვნენ. მამის გაუფრთხილებლად დედის დაკრძალვა შეუძლებელი იყო, ხოლო მამისთვის მეუღლის სიკვდილის გამხელის აუცილებლობა ისეთი მტანჯველი და საძნელო, რომ დედის სიკვდილი ლამის გადაავიწყდათ. ისინი ჩუმად, მაგრამ გაცხარებით კამათობდნენ მამისთვის როგორ ეთქვათ ან საერთოდ ეთქვათ თუ არა და, თუ ეტყოდნენ, როგორ და როდის... თუმცა, რამდენ ხანს დაუმალავდნენ...

დაკრძალვის დღე დანიშნული არ ჰქონდათ. ყველაფრის ორგანიზება იყო საჭირო, მათ კი ამ საქმისა არაფერი გაეგებოდათ. სასაფლაოზე ადგილი არ ჰქონდათ და არც საგვარეულო საფლავი არსებობდა...

ისინი გვიანობამდე ისხდნენ. ლაპარაკობდნენ, დუმდნენ და ტიროდნენ... მერე დასაძინებლად პატარა ოთახში დაწვნენ ისევ საბავშვო რომ ერქვა. ვინრო სანოლებზე ეძინათ, რომლებზედაც გადაფარებული იყო აქა-იქ დაკემსილი, თეთრი აბრეშუმის გადასაფარებელი.

დილით ადრე ადგნენ საავადმყოფოს მორგში რომ წასულიყვნენ და ყველაფერზე მოელაპარაკათ. ალექსანდრას სალამოს ხაჭოს დაკიდება დაავიწყდა და ახლა ტრადიციული საკვების მომზადებას ველარ მოასწრებდა... დაიბნა და ფაფის მოსახარშად წავიდა. მამა ჩვეულებისამებრ რვის ნახევარზე იღვიძებდა და ახველებდა. ახლა რვას უკვე თხუთმეტი წუთი აკლდა, ის კი არ გამოდიოდა.

ალექსანდრამ დააკაკუნა და შევიდა. მამას ჯერ არ გაეღვიძა და საერთოდაც ველარასოდეს გაიღვიძებდა. დებს აღარ მოუწევდათ იმაზე ლელვა, თუ როგორ ეცნობებინათ დედის სიკვდილი. გამოსავალი თავადვე გამონახა.

მშობლები შორს, ახალ სასაფლაოზე ერთ დღეს დაკრძალეს, დეკემბრის პირველი ყინვების დადგომისას.

დაკრძალვაზე, დების გარდა, არავინ ყოფილა. ანასტასიამ წინააღმდეგობის ინსტიტუტში დარეკა, მაგრამ როგორღაც მარცხიანად, ვინც ნიკოლაი აფანასევიჩთან მუშაობდა ხმა ვერავის მიაწვდინა. მეზობლებს მშობლები არ იცნობდნენ. ნათესავები კი ამოიხოცნენ... ისინი დიდხანს, იმდენად დიდხანს ცხოვრობდნენ, რომ საკუთარი სახელის დავიწყებასაც კი მოესწრნენ.

ცარიელ სახლში მშობლებზე ზრუნვა წარსულს ჩაბარდა. გავიდა რამდენიმე მტანჯველი, დაუსრულებლად

გრძელი დღე. დები ოთახებში დაბორილებდნენ და ხელს ვერაფერს ჰკიდებდნენ – ვერც მშობლების, უფრო ზუსტად დედის ოთახში და ვერც მამის კაბინეტში. სალაპარაკოც არაფერი ჰქონდათ. ალექსანდრა სადილს მექანიკურად ამზადებდა, მერე მექანიკურად ჭამდნენ. მტვერს ქათქათა ჩვრით წმენდდნენ. შეაგროვებს და გარეცხეს ლოგინის თეთრეული, მერე გაახამეს, მძიმე უთოთი გააუთოეს და მშობლების სანოლზე გადააფარეს.

როგორც იქნა ალექსანდრამ თავჩაქინდრულმა თქვა:

– იცი, ანასტასია, ვწუხვარ რომ ურწმუნოები ვართ. ეგებ ეკლესიაში წავსულიყავით.

– გინდა და წადი, – მხრები აიჩეჩა ანასტასიამ.

– შეიძლება წავიდე? – თავიასწიათქვა ალექსანდრამ.

– ახლა ყველაფერი შეიძლება, – გაიცინა ანასტასიამ.

– დედას ეკლესია ასე რატომ სძულდა?

ანასტასიამ დას შეხედა:

– ალექსანდრა, დამავინყდა მეთქვა, დედამ სიკვდილის წინ თავისი წარმომავლობა გაამხილა. ჩვენ დედის მხრიდან... – და დედის ქალიშვილობის გვარი დაასახელა. – ახლა ხვდები, რატომ

არ გვაქვს არც ერთი ფოტოსურათი, არც ერთი ქალაქის ნაგლეჯი, მათ წარსულის ძალიან ეშინოდათ. ეკლესია კი... არ ვიცი. ერთხელ წამოსცდა, რომ ბავშვობაში ძალიან უყვარდა აღდგომა, მსახურებაზეც დადიოდა. ვფიქრობ, ღმერთზე იყო ნაწყენი.

– რატომ? – გაუკვირდა.

– არ ვიცი...

გავიდა კიდევ რამდენიმე დღე და დებს განწყობა გაუუარესდათ.

– ასია, როგორღა უნდა ვიცხოვროთ? – ჩუმად იკითხა ალექსანდრამ.

ანასტასიამ წვნიანით სავსე მათლაფა აიღო, განვდილი ხელებით ფრთხილად წავიდა და ტუალეტში ჩაღვარა.

– კარგად ვიცხოვრებთ, მარტივად ცხოვრებას დავწყობთ. ჯერ საჭმლის მომზადებას შევეშვათ.

– ეს როგორ? – გაოცდა ალექსანდრა.

– აი ასე, – უპასუხა ანასტასიამ.

მართლაც მარტივად ცხოვრებას შეუდგნენ. გაზის ქურას თავსახური სამუდამოდ დააფარეს და ელექტროჩაიდანს იყიდეს.

მრავალწლიანი სიცარიელის შემდეგ მაღაზიები სურსათით აივსო და ისინი

ყიდულობდნენ ყველს, ძეხვს, უცხოურ პაშტეტებს ქილებში, კონსერვებს, გამზადებულ სალათებს, მაიონეზს, არა ისეთს, საათობით რომ დღეებადნენ ემალის ქვაბში, არამედ ქარხნულს, არაჯანსაღს, ქოლესტერინითა და შაქრით რომ იყო გაძეძგილი.

ალექსანდრა ყავას მიეჩვია, ანასტასია ღვინოს ყიდულობდა და საღამოობით თითო ბოკალს სვამდნენ.

მშობლების გარდაცვალებიდან ნახევარი წელი იყო გასული ანასტასიამ დასაფრანგეთიდან გამოგზავნილი წერილი რომ აჩვენა. მან დედის ნათესავები მოძებნა, რომლებმაც რევოლუციისას რუსეთიდან გაქცევა მოახერხეს. აღმოჩნდა, რომ დედას ჰყავდა ტყუპი და ანა, ის პარიზთან, რუსულ პანსიონში ცხოვრობდა. ასევე გამოჩნდნენ დეიდაშვილები, ბიძაშვილები, დისწულები და ძმისწულები, მრავალრიცხოვანი ნათესაობა და დებმა თავიანთი გენეალოგიის გამოკვლევა დაიწყეს და ისე ღრმად შეტოპეს, რომ მომდევნო წლისთვის საზღვარგარეთის პასპორტები აიღეს და ბიძაშვილ ფედორის მიწვევით ნათესავებთან შესახვედრად პარიზში გაემგზავრნენ, თუმცა, დეიდა ანა, დისწულების ჩასვლამდე ორი თვით ადრე გარდაიცვალა.

ტყუპები ფოტოსურათებს გულდასმით ათვალიერებდნენ, წინაპრების პორტრეტებიც ნახეს. მათი ბებია ახალგაზრდობაში ფრეილინა ყოფილა და მთელი ცხოვრება დედოფალთან მეგობრობდა. ჩვიდმეტი წლის ზაფხულში ბებია შვილებთან ერთად შვეიცარიაში წავიდა. მხოლოდ ვერა დატოვეს, რადგან გოგონას წითელა შეეყარა და ბავშვები გადამდები სენისგან რომ დაეცვათ უშვილო ნათლიასთან გადაიყვანეს. ისინი გადარჩნენ. ბაბუა კი რევოლუციის დროს მოკლეს.

არავინ იცოდა, როგორ ცხოვრობდა ვერა ალექსანდროვნა ბავშვობისას.

მერე კი ნიკოლაი აფანასევიჩს გადაეყარა... სამაგიეროდ, დებმა შეიტყვეს, როგორ გადაურჩნენ სიკვდილს ოჯახის დანარჩენი წევრები შვეიცარიაში, საფრანგეთში, იტალიაში... მთელ მსოფლიოში გაფანტული ნათესავები ახლა ერთად იყრიდნენ თავს, ახლობლებთან შეხვედრით რომ გაეხარათ. დები იმ ძველი კულტურის წარმომადგენლები იყვნენ, რომელსაც კარგა ხანია მოსწყდნენ. როგორი თავანკარა რუსული მეტყველება, როგორი საყვარელი ძველმოდური ფრანგული, როგორი მანერები, როგორი აღზრდა... თავმდაბლობა და ღირსება – დები ნამდვილ რუს არისტოკრატებად მიიჩნიეს.

ორი თვის შემდეგ, ზუსტად გამომგზავრების წინ, ერთმა შორეულმა ნათესავმა, ფირმა „რენოს“ გადამდგარმა ბუღალტერმა, ქვრივმა კაცმა ალექსანდრა ნიკოლაევნას ცოლობა შესთავაზა. ქალი დათანხმდა.

ახლა ისინი პარიზის გარეუბანში ცხოვრობენ. ანასტასიაც მათთან დაბინავდა. დების ძველმოდური, დედისგან ნასწავლი, თუმცა დამაჯერებელი ფრანგული სავსებით საკმარისი იყო მოახლესთან, მაღაზიის გამყიდველებთან და იმ ნათესავებთან ურთიერთობისთვის, რუსული ენა რომ დაივიწყეს. ვასილი მიხაილოვიჩმა, ალექსანდრას ქმარმა, არც კი იცის რა შესანიშნავი კულინარები არიან მისი ცოლი და ცოლისდა. ჩვეულებრივ, ისინი რესტორანში სადილობენ, მაგრამ დები სენდვიჩს ამჯობინებენ.

გასაკვირი მხოლოდ ერთია, ვასილი მიხაილოვიჩმა ორი ტყუპისცალიდან რატომ ამჯობინა ალექსანდრა... დებს კარგი ჯანმრთელობა აქვთ და შეუძლიათ არაერთი ათეული წელი ახალი ცხოვრებით დატკბნენ...

რუსულიდან თარგმნა
აკაკი დაუშვილმა

გიორგი თრაკლი

გლეხები

ფანჯრის წინ ფერობენ მწვანე და წითელი.
 შავ-შავად გაჭვარტლულ, ჭერდაბალ დარბაზში
 ყმა-მოახლეობა სუფრასთან ჭამად ზის;
 პურს ტეხენ და ღვინით ივსება ჭიქები.

შუადღის სიჩუმეს დაარღვევს ხანდახან
 სიტყვა კანტიკუნტად აქა-იქ ნათქვამი.
 ყანები ღელავენ გაბმული ფართქალით,
 ზეცა კი შორია, ტყვიისფრად თახთახა.

ბუხარში დახტიან მანჭია ალები,
 ბზუილით დაფრენენ ბუზები გუნდ-გუნდად.
 მოახლეთ უაზროდ მზერა დაებუნდათ,
 სისხლი ემუქრება საფეთქლებს წალეკვით.

ხან ერთურთს ხვდებიან ხურუში მზერები,
 პირუტყვულ ოხშივარს რომ იგრძნობს ოთახი.
 ისმის უღიმღამოდ ნათქვამი ლოცვა ყმის,
 გარეთ კი მამალი ყივის წამღერებით.

და ისევ მინდვრისკენ. შიშით გულს უწურავთ
 დროდადრო შრიალა თავთავთა გნიასი,
 ცელების სხაპუნით ატეხილ ნიავში
 სულს ლანდი აწვება მძიმედ და უჟმურად.

ღამის საგალობელი

I.

მონაბერ სულის აჩრდილიდან ქვეყნად ვიშობით,
მერე ვიქცევით მიუსაფარ, ობოლ მწირებად,
ჩავიკარგებით სივრცეებში მარადისობის
ვითარცა მსხვერპლი, რომ არც იცის, რას ეწირება.

გლახაკთა მსგავსად ვართ მარადის არას მქონელნი,
მაინც სულ ველით ბედის ღიმილს, როგორც
სულელნი.

ბრმეებივით დუმილს ვაყურადებთ, დუმილს,
რომელიც
ჩვენი ჩურჩულის გაქარწყლების არის მსურველი.

ვართ მოგზაურნი, გზას ვადგავართ ოღონდ
უმიზნოდ,
კიდევ – ღრუბლები ვართ, ქარისგან მიმოსაფანტი,
ყვავილნი – თრთოლვით რომ ელიან სიკვდილს
სულის მზრობს,
ცელის მოქნევა მოუსწრაფებთ დღეებს სანამდი.

II.

რათა ეს ბოლო სატანჯველიც აღსრულდეს
ჩემს თავს,
არ გიგერიებთ თქვენ, ძალებო, ბნელნო და
მტრულნო.

ხართ მიმავალი ქუჩა დიად სიჩუმის ბჭესთან,
ჩვენგან ყიამეთ ღამეებში სასიარულო.

მე თქვენი სუნთქვა გზნების მწველ აღს უფრო
მიხელებს,
ითმინე! ბუუტავს ვარსკვლავი და სიზმართ გაცურეს
სამეფოებში, თავის სახელთ რომ არ გვიმხელენ,
გვიღებენ მხოლოდ სიზმრებისგან მთლად
განძარცულებს.

III.

შენ, ბნელო გულო, ბნელო ღამევ, შენ,
ვინ ჩასწვდეს წმინდა საძირკველთ თქვენსას
და სიბოროტეს უძიროს, მგესლავს?
ჩვენი ტკივილი ნიღაბს აშეშებს –

ჩვენი ტკივილით, ჩვენი გულისთქმით
ნაქვავებ სიცილს ცარიელ ნილბის
შემსხვრა ისე, რომ ვერც კი მივხვდით,
ამქვეყნიური ნივთი ურიცხვი.

ვხედავთ უცხო მტერს, ჩვენ წინ ასვეტილს,
დაგვცინის, კვდომის ჟამსაც რომ ვიბრძვით,
ჩვენი სიმღერა რომ ისმის ძლივს-ძლივს
და ვერვინ ხვდება, გული რაზე სტირს.

IV.

შენა ხარ ღვინო, დამათრობელი,
სისხლი მდის გართულს ცეკვებით ტკბილით
და ყვავილებით ვკაზმავ ჩემს ტკივილს!
ო, ღამევ, ეს გასურს, ამას მოელი!

არფა ვარ, მკვიდრი შენი წიაღის,
იტაცებს შენი სიმღერა ქუში
ბოლო სატკივრის ბგერებს ჩემს გულში
და უკვდავ ლანდთა თანაზიარს მხდის.

V.

ღრმა სიმშვიდეო, – ო ღრმა სიმშვიდეო!
ხმა დაიდუმეს ღვთისმოსავ ზართა,
ურვათა ტკბილო დედავ, მილხინე –
შენმა მშვიდობამ სიკვდილი ზარდა.
პირი მოუკარ კეთილი, გრილი
ხელებით შენით ამ ჩემს ჭრილობებს,
რომ მათი სისხლი ჩაიქცეს შიგნით,
ურვათა ტკბილო დედავ, მიოხე!

VI.

სიმღერად გიძღვნი ღუმელს გზნებიანს!
საწყალი კაცის ჩურჩულს რას აქნევ,
სიცოცხლის ბაღს რომ გარიდებია?
გთხოვ, უსახელოდ ჩემში დასახლდე –

შენ, უსიზმრებოდ ჩემში ნაზარდი,
ვით ზარი უხმო და უგანგაშო,

ვით ჩემს ტკივილთა სასძლო მწყაზარი
და ჩემთა ძილთა მთვრალი ყაყაჩო.

VII.

მესმოდა მინაში ყვავილთა კედომის ხმა
და მთვრალი ჩივილი უძირო ჭებიდან,
და რეკვა ზარისა, სიმღერად რომ იქცა,
ლამე და ჩურჩულთ დასმული შეკითხვა;
და გული – ო ასე უღვთოდ რომ მოიწყლა –
თავისი საბრალო სიცოცხლის დღეთ მიღმა.

VIII.

სიბნელემ მდუმარედ ჩამაქრო, ჩამშრიტა,
მაქცია უსულო აჩრდილად დღისით –
ავდექ და გამოველ განცხრომის სახლიდან –
ლამეში ჩავყვინთავ!

ახლა კი ეს გული დუმილის კარვად მაქვს,
რომელიც ვერა გრძნობს უდაბურ დღეს –
და შემოგლიმილებს მსგავსად ეკალნართა,
ლამევ – კვლავ და კვლავ!

IX.

ო ლამევ, უტყვო კარიბჭეო, შენ, ჩემთა ტანჯვათ,
იხილე მუქფერ ჭრილობიდან სისხლის თქრიალი
და უკვე პირთან მოტანილი ურვის ფიალა!
ო ლამევ, მზად ვარ!

ო ლამევ, ლამევ, დავიწყების გადარე ბაღნარს,
ჩემს სიღარიბეს – თვალთუჩინოდ მბრწყინავს –
რომ ერტყმის,
ვენახი ჭკნება, ჭკნობა ელის გვირგვინსაც ეკლის.
ო ჟამო, დაჰკარ!

X.

იყო დრო, იცინოდა ჩემი დემონი.
მე ვიყავ სინათლე ციმციმა ბაღნართა

და ცეკვა-თამაში მაშინ ძმად მყავდა,
თან სიყვარულის ღვინით ვთვრებოდი.

იყო დრო, ტიროდა ჩემი დემონი.
მე ვიყავ სინათლე ტკივილის ბალნართა
და კრძალვა-სიმდაბლე მაშინ ძმად მყავდა,
ღარიბის სახლში რომ მნათობად შემოდის.

ან აღარც იცინის დემონი, აღარც ტირს.
ვიქეცი აჩრდილად დაღუპულ ბალნართა
და ახლა წყვდიადთან წილნაყარ ძმადლა მყავს
მარტოდენ დუმილი უგრძნობ შუალამის.

XI.

შენთვის მიბრძოლია საწყალღიმღიანს,
ჩემი ნატირალი ბნელში მიილია.
ახლა სადაცაა ეს გზაც გაილევა.

ნეტა შემიშვებდე კვლავაც შენს ტაძარში,
ვით უნინ – მიამიტს, სულელს, გულგადაშლილს,
შენ წინ უხმოდ მლოცველს მინდა გარინდება.

XII.

შემორჩენიხარ ღრმა შუალამეს
მკვდარი ხმელეთი მდუმარე ზღვასთან,
მკვდარი ხმელეთი: არასდროს! არსად!
შემორჩენიხარ ღრმა შუალამეს.

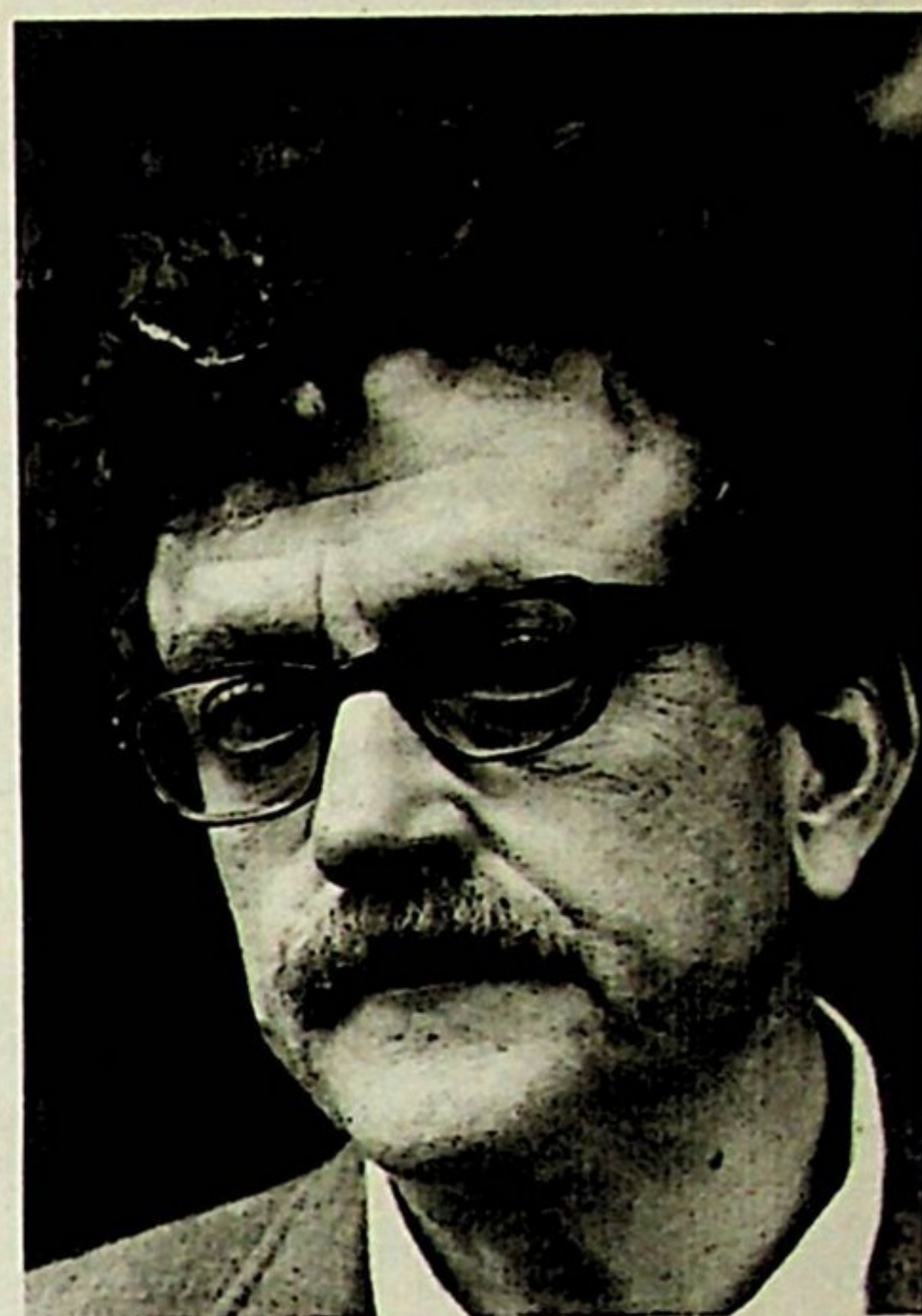
შემორჩენიხარ ღრმა შუალამეს
ცად, ზედ რომ ენთე ვარსკვლავად ერთ დროს,
ცად, სადაც ღმერთიც კი ველარ ღმერთობს.
შემორჩენიხარ ღრმა შუალამეს.

შემორჩენიხარ ღრმა შუალამეს
შენ – ტკბილ წიაღში არმილებული,
და არყოფილი, ლანდისებური!
შემორჩენიხარ ღრმა შუალამეს.

გერმანულიდან თარგმნა
რუსუდან ბრეგაძემ.

კურტ ვონეგური

ადამიანი ჭვეყნის ბარეში

თავი 1

მე ჩემი ოჯახის ყველაზე ახალგაზრდა წევრი ვიყავი, ნაბოლარა კი ნებისმიერ ოჯახში ხუმარაა, რადგან ხუმრობაა ის ერთადერთი საშუალება, რითაც მას შეუძლია, უფროსების საუბარში ჩაერთოს. ჩემი და ხუთი წლით იყო ჩემზე უფროსი, ჩემი ძმა კი – ცხრა წლით; ჩემი ორივე მშობელი კარგი მოსაუბრე გახლდათ. მათთვის მოსაწყენი ვიყავი და არ სურდათ ამბების მოსმენა ჩემი სულელური, ბავშვური დღეების შესახებ. მათ ნამდვილად მნიშვნელოვან ამბებზე, სკოლის მაღალ კლასებზე ან უნივერსიტეტსა თუ სამსახურზე სურდათ საუბარი. ამიტომ ერთადერთი გზა, რომლითაც შემეძლო საუბარში ჩართვა, რაიმე სასაცილოს თქმა იყო. მგონი, პირველად შემთხვევით გავაკეთე, მოულოდნელად ვთქვი რაღაც კალამბური, რომელმაც დიალოგი განწყვიტა ან რაღაც მზგავსი მოახდინა, ხოლო შემდეგ აღმოვაჩინე, რომ ხუმრობა იყო ის, რითაც შემეძლო შევჭრილიყავი უფროსების საუბარში.

იმ დროს ვიზრდებოდი, როდესაც კომედია საუკეთესო იყო ამ ქვეყანაში. „დიდი დეპრესიის“ ეპოქა იდგა. ტოპ-კომედიანტების დიდი გუნდი მოღვაწეობდა რადიოში და მეც, ყოველგვარი წინასწარი განზრახვის გარეშე, შევისწავლე ისინი. მთელი ჩემი ახალგაზდობის მანძილზე, ღამ-ღამობით, სულ ცოტა ერთ საათს მაინც ვუსმენდი კომედიას და ძალიან დამაინტერესა იმან, თუ რა იყო ხუმრობა და როგორ მუშაობდა იგი.

როდესაც სასაცილო ვარ, ვცდილობ, შეურაცხმყოფელი არაფერი ვთქვა. არა მგონია, ჩემი ნამოღვაწარი საშინლად უგემოვნო ყოფილიყო. არც ის მგონია, რომ ბევრი ადამიანი შევარცხვინე ან შევაძრწუნე. ერთადერთი შოკი, რასაც ვიყენებ, აქა-იქ წარმოთქმული უწმანური სიტყვაა. ზოგი რამ სასაცილოც არაა. ვერ წარმომიდგენია, რომ შეიძლება არსებობდეს იუმორისტული წიგნი ან რაიმე პაროდია, მაგალითად, აუშვიცზე (ადგილი პოლონეთში, სადაც

მეორე მსოფლიო ომის დროს ნაცისტური გერმანიის საკონცენტრაციო ბანაკი მდებარეობდა – მთარგმ.), ასევე წარმოუდგენელია ჩემთვის ხუმრობა ჯონ კენედის ან მარტინ ლუთერ კინგის მკვლელობაზე. სხვა მხრივ არ მაგონდება ისეთი თემა, რომლიდანაც გადამეხვიოს ან ვერაფერი მომეხერხებინოს. ტოტალური კატასტროფა საშინლად გასართობია, როგორც ეს ვოლტერმა გვიჩვენა. იცით, ლისაბონის მიწისძვრა სასაცილოა!

მე დრეზდენის დაბომბვა ვნახე. ვნახე ქალაქი მანამაღევ და დაბომბვის მერეც; გამოვედი საჰაერო თავდასხმის თავშესაფრიდან და ვნახე ქალაქი შემდეგაც და, რა თქმა უნდა, ერთადერთი რეაქცია იყო სიცილი. ღმერთია მოწმე, ესაა სულის მიერ ხსნის ძიება.

ნებისმიერი საკითხი წარმოადგენს სიცილის თემას. მიმაჩნია, რომ ყველაზე საზიზღარ საკითხსაც კი გამოუწვევია სიცილი, მაგალითად, აუშვიცის მსხვერპლთა მიერ წარმოთქმულს.

იუმორი თითქმის ფიზიოლოგიური რეაქციაა შიშზე. ფროიდმა თქვა, რომ იუმორი რეაქციაა იმედგაცრუებაზე. იგია რამდენიმე რეაქციიდან ერთ-ერთი. ძალღი, – თქვა მან. – როდესაც ვერ გადის ჭიშკრიდან, ჩხაპნის მიწას და იწყებს თხრას და უაზრო ჟესტების კეთებას, შესაძლოა, ღრენასაც ან სხვა რამეს, რათა იმედგაცრუებას, ან გაცეებას, ან შიშს გაუმკლავდეს, ხოლო სიცილი დიდწილად შიშითაა გამოწვეული. წლების წინ სასაცილო ტელესერიალებზე ვმუშაობდი. ვცდილობდით დაგვედგა შოუ, რომლის ძირითადი პრინციპი იყო სიკვდილის ყოველ ეპიზოდში ხსენება, რითაც ეს ინგრედიენტი ნებისმიერ სიცილს უფრო ღრმას გახდიდა ისე, რომ აუდიტორია ვერ მიხვდებოდა თავშეუკავებელი სიცილის გამოწვევის მიზეზს.

არსებობს სიცილის ზედაპირული სახეობა. ბობ ჰოუფი, მაგალითად, არ

ყოფილა ნამდვილი იუმორისტი. იგი კომედიანტი იყო და თან ძალიან მცირე დოზით. იგი არასოდეს ახსენებდა რაიმე პრობლემურს. მე სიცილით ვკვდებოდი ლორელსა და ჰარდზე. არადა საშინელი ტრაგედიაა მათში. ეს მამაკაცები ძალიან საყვარლები არიან ამ სამყაროში იმისათვის, რომ გადარჩნენ და მუდმივად საშინელი ხიფათის წინაშეც არიან. მათი მოკვლა ისეთი ადვილია.

●

ყველაზე მარტივი ხუმრობაც კი შიშისაგან გამოწვეულ პანანინა ტკივილს ეფუძნება. მაგალითად, ავიღოთ შეკითხვა: „რა არის ის თეთრი რაღაც ჩიტის სკლინტში?“ მსმენელი, რომელსაც თითქოს სკოლაში საჯარო გამოსვლისაკენ მოუწოდებენ, მაშინვე შიშობს, რამე სულელური არ წამოსცდეს. როდესაც აუდიტორია ისმენს ისეთ პასუხს, როგორიცაა „ისიც ჩიტის სკლინტია“, იგი სიცილით ფანტავს ავტომატურ შიშს. ესეც გამომსვლელის შეფასება.

„რატომ უკეთიათ მეხანძრეებს წითელი აჭიმები?“ და „რატომ დაასაფლავეს ჯორჯ ვაშინგტონი გორაკის ფერდობზე?“ და ასე შემდეგ.

სიმართლე უნდა ითქვას, რომ არსებობს ისეთი რაღაცები, რომელთაც უსიცილო ხუმრობები ეწოდება, მათ ფროიდმა სახრჩობელა იუმორი უწოდა. არსებობს ისეთი უიმედო ცხოვრებისეული სიტუაციები, რომელშიც შვება წარმოუდგენელია.

როდესაც დრეზდენში გვბომბავდნენ, ჩვენ კი თავზე ხელებდაფარებულები ვისხედით სარდაფებში იმის შიშით, რომ თავზე ჭერი არ დაგვმხოზოდა, ერთმა ჯარისკაცმა წარმოთქვა ისე, თითქოს ჰერცოგის ცოლი ცივ და წვიმიან ღამეს მდიდრულ სასახლეში ყოფილიყო: „ნეტა ღარიბები რას აკეთებენ ამ საღამოს?“ არავის გასცინებია, მაგრამ ჩვენ ყველას გაგვებარდა,

რომ მან ეს თქვა. სულ რომ არაფერი, ცოცხლები მაინც ვიყავით! მან ეს დაამტკიცა.

თავი 2

აბა, ვინ იცის, ვინ არის ხეპრე? როდესაც, 65 წლის წინ, ინდიანაპოლისის შორთიჯის სკოლის უფროსკლასელი ვიყავი, ხეპრეს ეძახდნენ იმ ბიჭს, რომელმაც კბილის პროთეზები დაიმაგრა და ტაქსის უკანა სავარძლებს ღილები დაადრო (ხოლო ფრუტუნა იყო ერთი ბიჭი, რომელიც დადიოდა და გოგონების ველოსიპედის დასაჯდომებს ყნოსავდა).

ჩემთვის კი ყველა ხეპრეა, ვისაც არ წაუკითხავს ამბროზ ბირსის მიერ დაწერილი უმაგრესი ამერიკული მოთხრობა „შემთხვევა ბუს ნაკადულის ხიდზე“. მოთხრობა ბოლომდე აპოლიტიკური არაა. იგი ამერიკელი გენიოსის უნაკლო ნიმუშია, ისევე როგორც დიუქ ელინგტონის „განათლებული ქალბატონი“ ან ფრანკლინის ღუმელი (ლიტონით მოპირკეთებული ბუხარი, რომელიც ბენჯამინ ფრანკლინმა გამოიგონა 1741 წელს – მთარგმ.).

მე ხეპრედ ვთვლი ნებისმიერ ადამიანს, ვისაც არ წაუკითხავს ალექსის დე ტოკვილის მიერ დაწერილი „დემოკრატია ამერიკაში“. ამაზე უკეთესი წიგნი, ალბათ, არც დაიწერება. იგი ეხება ჩვენი მმართველობის ფორმისთვის დამახასიათებელ ძლიერ და სუსტ მხარეებს.

გსურთ გემო გაუსინჯოთ მაგარ წიგნს? იგი გვეუბნება და 169 წლის წინაც გვითხრა, რომ არცერთ ქვეყანაში ფულის სიყვარულს არ დაუზიანებია ადამიანები ისე, როგორც ჩვენს ქვეყანაში. ასე არ არის?

ფრანგ-ალჟირელმა მწერალმა ალბერ კამიუმ, რომელმაც 1957 წელს ნობელის პრემია მიიღო ლიტერატურაში, დაწერა: „არსებობს ერთადერთი, ნამდვილად ფილოსოფიური პრობლემა და

ესაა თვითმკვლელობა“.

და, აი, ახლა ისევ მთელი ტონა სიცილის ნაკადი წამოვა ლიტერატურიდან. კამიუ გარდაიცვალა ავტოავარიამი. მისი ცხოვრების თარიღები? – ჩვ. წ. აღრიცხვის 1913-1960 წ.წ.

ნუთუ ვერ ხვდებით, რომ ყველა დიდი ლიტერატურული შედეგრი, მაგალითად: „მოზი დიკი“, „ჰეკლბერი ფინი“, „მშვიდობით, იარაღო“, „წითელი ასო“, „სიმამაცის წითელი ნიშანი“, „ილიადა“ და „ოდისეა“, „დანაშაული და სასჯელი“, „ბიბლია“ და მსუბუქი ბრიგადის პასუხისმგებლობაც (წარუმატებელი სამხედრო მოქმედება, რომელშიც მონაწილეობდნენ ბრიტანელი მსუბუქი მხედრები რუსული ძალების წინააღმდეგ ყირიმის ომში – მთარგმ.) იმაზეა, თუ რა ბედოვლათია ადამიანი.

ევოლუციას ჯანდაბამდეც გზა ჰქონია, მე კი კარგად ვიცი, რომ ბუნების შეცდომა ვართ. ჩვენ ეს საყვარელი, სიცოცხლის მხარდამჭერი პლანეტა – ერთადერთი მთელ ირმის ნახტომში – ერთი საუკუნის ასაკის სატრანსპორტო ღრიანცელით, სიკვდილის პირას მივიყვანეთ. ჩვენი მთავრობა ომს აწარმოებს ნარკოტიკების წინააღმდეგ, არა? თან ბენზინს ირჩევს, საუბრობს მაღალ ხარისხზე! შენ კი ასხავ ნივთიერებას მანქანაში და ას კილომეტრს ავითარებ საათში, გადაუვლი მეზობლის ძაღლს ან ატმოსფეროს ნამსხვრევებად აქცევ. ჰეი თუ ჰომო საპიენსებად უნდა დავრჩეთ, რატომღა ვურევთ ყველაფერს? მოდი და დავანგრიოთ, რაც გვაბადია. ვინმეს გაქვთ ატომური ბომბი? ანდა ვის არ აქვს ატომური ბომბი დღეს? მაგრამ ამას ვამბობ კაცობრიობის დასაცავად: მნიშვნელობა არ აქვს, რომელ ეპოქას ავიღებთ ისტორიაში, ედემის ბაღის ჩათვლით, ყველა აქ არის მოსული და, გარდა ედემის ბაღისა, ყველა ამ თამაშს შეეძლო, შენი გიჟური საქციელი გამოენვია, გიჟიც რომ არ ყოფილიყავი, შენით დაიწყებდა. ზოგიერ-

თი სიგიჟის ჩამდენი თამაში დღეს რაც ხდება, არის სიყვარული და სიძულვილი, ლიბერალიზმი და კონსერვატიზმი, ავტომობილები და საკრედიტო ბარათები, გოლფი და გოგონების კალათბურთი.

●

მე ამერიკის დიდი ტბების ერთ-ერთი წარმომადგენელი ვარ, მათი მტკნარი წყლების ადამიანი, არა ოკეანის, არამედ კონტინენტის კაცი ვარ. როცა არ უნდა შევიდე ოკეანეში საცურაოდ, ყოველთვის ისეთი გრძნობა მეუფლება, რომ ქათმის სუპში მივცურავ.

ჩემ მსგავსად მრავალი ამერიკელი სოციალისტიც მტკნარი წყლის ადამიანი იყო. ამერიკელთა უმეტესობამ არ იცის, წინა საუკუნის პირველ ნახევარში სოციალისტებმა რა გაუკეთეს ხელოვნებას, მჭევრმეტყველებას, უნარჩვევების ორგანიზებას, რათა აემალლებინათ თვითპატივისცემა, ამერიკელ დაქირავებულ მუშახელთა, ჩვენი მუშათა კლასის ღირსება და პოლიტიკური გამჭრიახობა.

მუშახელი, სოციალური პოზიციის ან უმაღლესი განათლების, ან სიმდიდრის გარეშე კი არის დაბალი ინტელექტის ადამიანი, მაგრამ ეს არ უგულვებელყოფს იმ ფაქტს, რომ ამერიკის ისტორიაში ყველაზე დიდებული მწერლები და მოსაუბრეები სიღრმისეულ საკითხებზე თვითნასწავლი მუშები იყვნენ. მე, რასაკვირველია, ვგულისხმობ ილინოისელ კარლ სენდბერგსა და თავიდან კენტუკელ, შემდეგ ინდიანელ და ბოლოს ილინოისელ აბრაამ ლინკოლნს. შემოძლია ვთქვა, რომ ორივე ჩემსავით კონტინენტის, მტკნარი წყლის ადამიანები იყვნენ. კიდევ ერთი ასეთი დიდებული მოსაუბრე იყო სოციალისტური პარტიის კანდიდატი იუჯინ ვიქტორ დებსი, ლოკომოტივის ყოფილი ცეცხლფარეში, რომელიც საშუალო ფენის ოჯახში დაიბადა ინდიანას შტატის ქა-

ლაქ ტერა ჰოთში.

ვაშა, ჩვენს გუნდს!

„სოციალიზმი“, ისევე როგორც „ქრისტიანობა“, აღარ არის ბოროტი სიტყვა. იგი აღარ მიენერება იოსებ სტალინს და მის საიდუმლო პოლიტიკას თუ დაკეტილ ეკლესიებს, ისევე როგორც ქრისტიანობა აღარ მიენერება ესპანურ ინკვიზიციას. ქრისტიანობა და სოციალიზმი ერთნაირად მიეკუთვნება საზოგადოებას, რომელიც ერთგულია დებულებისა, რომ ყველა მამაკაცი, ქალი და ბავშვი დაბადებიდან თანასწორია და არ უნდა შიმშილობდეს.

ადოლფ ჰიტლერი, სხვათა შორის, ორმაგი სტანდარტისა იყო. თავის პარტიას ნაციონალ-სოციალისტები, ნაციისტები უწოდა. ჰიტლერის სვასტიკა არ ყოფილა წარმატული სიმბოლო, როგორც ეს ბევრს ჰგონია. იგი მშრომელი ადამიანის ქრისტიანური ჯვარი იყო, ნაჯახებისა და იარაღებისაგან გაკეთებული.

რაც შეეხება სტალინის ჩარაზულ ეკლესიებს და ასეთებს დღეს ჩინეთში, რელიგიების ასეთი ჩახშობა, ალბათ, ამართლებდა კარლ მარქსის განაცხადს: „რელიგია ადამიანის ოპიუმია“. მარქსმა ეს 1844 წელს თქვა, როდესაც ოპიუმი და ოპიუმის ნაწარმი ერთადერთი ეფექტური ტკივილგამაყუჩებელი იყო და მისი მიღება შესაძლებელი იყო. მარქსმაც მიიღო. იგი მაღლობელი იყო იმ დროებითი შვების გამო, რაც ამ საშუალებამ მოჰგვარა. რასაკვირველია, იგი აკვირდებოდა, მსჯავრს არ სდებდა იმ ფაქტს, რომ რელიგიაც შეიძლება ყოფილიყო დამშვიდების საშუალება ეკონომიკურ და სოციალურ უბედურებაში. ეს ჩვეულებრივი ტრუიზმი (ჭეშმარიტება – მთარგმ.) იყო და არა აფორიზმი.

როდესაც მარქსმა ეს სიტყვები დაწერა, მას მონებიც კი არ ჰყავდა ჯერ გათავისუფლებული. ვინ იყო, თუ იცით, უფრო სასიამოვნო საყურებე-

ლი მონყალე ღმერთის თვალთ მაშინ, კარლ მარქსი თუ ამერიკის შერთებუ-
ლი შტატები?

სტალინი ბედნიერი იყო, მარქსის ტრუიზმი რომ კანონად გაიხადა. ასე-
ვე იყვნენ ჩინელი ტირანებიც, რადგან
ამან შესამჩნევად გააძლიერა ისინი და
შეაძლებინა, ბიზნესიდან გაეყვანათ
ყველა ის მქადაგებელი, რომელიც ცუ-
დად მოიხსენიებდა მათ მიზნებს. ამ გა-
მონათქვამმა განაპირობა ბევრი ადამი-
ანის მოსაზრება ჩვენს ქვეყანაში, რომ
სოციალისტები ანტირელიგიურები
არიან, ანტიღვთიურები და შესაბამი-
სად – აბსოლუტურად აუტანლები.

არასოდეს შევხვედრივარ კარლ სან-
დბერგს ან იუჯინ ვიქტორ დებს, ნეტა
შევხვედროდი. ენა ჩამივარდებოდა ამ
ეროვნულ საგანძურთა წინაშე, თუმ-
ცა მათი თაობის ერთ სოციალისტს კი
ვიცნობდი – ინდიანაპოლისელ ფაუერს
ჰეფგუდს. იგი ტიპური ინდიანელი იდე-
ალისტი იყო. სოციალიზმი იდეალის-
ტურია. ჰეფგუდი, დებსის მზგავსად,
საშუალო ფენიდან იყო, რომელსაც მი-
აჩნდა, რომ ამ ქვეყანაში მეტი ეკონო-
მიკური სამართლიანობა უნდა ყოფი-
ლიყო. მას უკეთესი ქვეყანა უნდოდა,
სულ ესაა.

ჰარვარდის კურსდამთავრებული სა-
მუშაოდ ქვანახშირის მემალაროვედ წა-
ვიდა, რითაც თავის მუშათა კლასის
თანამოძმეებს მოუწოდებდა, დარაზ-
მულიყვნენ უკეთესი ჯამაგირისა და
უსაფრთხო სამუშაო პირობების მისაღ-
წევად. იგი ასევე 1927 წელს მასაჩუ-
სეტში ანარქისტების, ნიკოლა საკოს და
ბართოლომეო ვანზეტის დასჯისას წინ
მიუძღვოდა გამპროტესტებლებს.

ჰეფგუდის ოჯახს წარმატებული
საკონსერვო ქარხანა ჰქონდა ინდია-
ნაპოლისში და, როდესაც იგი ფაუერს
ჰეფგუდმა მემკვიდრეობით მიიღო, და-
საქმებულებს გადასცა, მათ კი გაანად-
გურეს.

მეორე მსოფლიო ომის დასრულების

შემდეგ შევხვდით ერთმანეთს ინდიანა-
პოლისში. იგი ოფიციალურ გამხდარიყო
ცენტრალურ საინფორმაციო ოფისში.
გარკვეული სახის არეულობა და პი-
კეტი იყო და ამის თაობაზე სასამარ-
თლოს ჩვენებას აძლევდა, მოსამარ-
თლემ კი შეაჩერა და ჰკითხა: „მისტერ
ჰეფგუდ, აგერ ბრძანდებით, ჰარვარ-
დის კურსდამთავრებული. რატომ უნ-
და აირჩიოს თქვენი შესაძლებლობების
ადამიანმა ისეთი ცხოვრება, რომელიც
თქვენ გაქვთ?“ ჰეფგუდმა უპასუხა მო-
სამართლეს: „რატომ და მაცხოვრის
მთაზე ქადაგების გამო, სერ!“

და კიდევ ერთხელ ვაშა ჩვენს გუნდს!

მე მხატვართა ოჯახიდან ვარ. მეც
იქვე ვარ, ხელოვნებაში ვაკეთებ ფულს.
მეამბოხე არასოდეს ვყოფილვარ, თით-
ქოს ოჯახიდან „ესოა“ ბენზინ-გასა-
მართი სადგური მრგებოდეს. ჩემი წი-
ნაპრები ყველანი ხელოვანები იყვნენ.
ამიტომ მეც უბრალოდ თავი გამაქვს
ტრადიციულ საოჯახო სფეროში, მაგ-
რამ მამაჩემმა, რომელიც მხატვარი და
არქიტექტორი იყო, მტკივნეულად გა-
დაიტანა დეპრესიის პერიოდი. თავი
ძლივს გაჰქონდა, ამიტომ იფიქრა, რომ
ხელოვნება მისი საქმე არ იყო. გამაფ-
რთხილა, ხელოვნებისაგან თავი შორს
დამეჭირა, რადგან ფულის საკეთებ-
ლად მისთვის იგი სრულიად უსარგებ-
ლო გამოდგა. მითხრა, რომ უნივერსი-
ტეტში შემეძლო მესწავლა, თუკი რაიმე
სერიოზულს, რაიმე პრაქტიკულს მოვ-
კიდებდი ხელს.

კორნელის უნივერსიტეტის კურ-
სდამთავრებული გახლდით, სპეცია-
ლობით ქიმიკოსი ვიყავი, რადგან ჩემი
ძმა ბობოლა ქიმიკოსი გახლდათ. კრი-
ტიკოსები გრძნობენ, რომ ადამიანი სე-
რიოზული ხელოვანი ვერ იქნება, თუ
ტექნიკური განათლება აქვს მიღებული,
ისევე როგორც მე. ვიცი, რომ ინგლი-
სურის ფაკულტეტზე უნივერსიტეტებ-

ში ჩვევად არის გადაქცეული (და თან შეუგნებლად) შიშის დანერგვა საინჟინრო, ფიზიკისა და ქიმიის ფაკულტეტებზე. შემდეგ ეს შიში, ჩემი დაკვირვებით, ლიტერატურულ კრიტიკაშიც გადადის. ჩვენი კრიტიკოსების უმეტესობა ინგლისური ფაკულტეტის ნაწარმია და საკმაო ეჭვით უყურებს ნებისმიერ ადამიანს, რომელიც ტექნოლოგიისადმი ინტერესს გამოხატავს. ასეთი ისე, მე, ქიმიკოსის სპეციალობით, ყოველთვის მოქოქილი ვარ ინგლისური ფაკულტეტის მასწავლებლად. ჰოდა, მეც შევიტანე ლიტერატურაში საბუნებისმეტყველო აზროვნება. ამისთვის დიდი ვერაფერი მაღლობა დავიმსახურე.

ვილაცამ დაადგინა, რომ მე ვიყავი სამეცნიერო ფანტასტიკის მწერალი. ასეთი კლასიფიცირება არ მდომებია, ამიტომ დამაინტერესა, ვის რა ვაწყენინე, სერიოზული მწერლის სტატუსი რომ არ დავიმსახურე. მერე გადავწყვიტე, რომ, ალბათ, ტექნოლოგიებზე რახან ვწერდი, ამიტომ მიმაკუთვნეს სამეცნიერო ფანტასტიკის მწერლობას ან იმიტომ, რომ ნიუ იორკის შტატის ქალაქ შენექთადის შესახებ დავწერე. ჩემი პირველი წიგნი „პიანინოზე დამკვრელი“ შენექთადიზე იყო. იქ, უზარმაზარი ქარხნების გარდა, სხვა არაფერია. მე და ჩემი პარტნიორები ინჟინრები, ფიზიკოსები, ქიმიკოსები და მათემატიკოსები ვიყავით, ხოლო, როდესაც ელექტრონულ კომპანიასა და შენექთადიზე დავწერე, ლიტერატურის კრიტიკოსებს მომავლის ფანტაზიად მოეჩვენათ, ისინი ხომ არასდროს ყოფილან იმ ადგილას.

ვფიქრობ, რომ რომანები, რომლებიც ტექნოლოგიას გამორიცხავენ, ისევე არასწორად ხსნიან ცხოვრებას, როგორ არასწორადაც ხსნიდნენ მას ვიქტორიანელები, ანუ სექსის გარეშე.

●

1968 წელს დავწერე „სასაკლავო ნო-

მერი ხუთი“. უკვე საკმაოდ ზრდასრული ვიყავი იმისათვის, რომ დრეზდენის დაბომბვის შესახებ დამეწერა. ეს ევროპის ისტორიაში უდიდესი ხოცვა-ჟლეტვა იყო. რასაკვირველია, ვიცოდი აუშვიცზე. ეს იყო უამრავი ხალხის განადურება მოკლე დროში. 1945 წლის 3 თებერვალს დრეზდენში ერთ ღამეში დაახლოებით 135,000 ადამიანი დაიღუპა ბრიტანული საჰაერო დაბომბვის შედეგად.

ეს სრული ნონსენსი იყო – უაზრო განადგურება. მთელი ქალაქი ჩაიწვა ბრიტანელების სისასტიკის გამო, არა – ჩვენ გამო. მათ ღამით ბომბდამშენები შემოგზავნეს და ახალი ტიპის ცეცხლგამჩენი ბომბებით მთელი ქალაქი ცეცხლს მისცეს. ირგვლივ ყველაფერი, ჩემი სამხედრო ტყვეების ჯგუფის გარდა, ცეცხლმა შთანთქა. ეს სამხედრო ექსპერიმენტი იყო იმის დასადგენად, რამდენად შესაძლებელი იყო მთელი ქალაქის გადაბუგვა ცეცხლგამჩენი ბომბების მიმოფანტვით.

რა თქმა უნდა, როგორც ომის ტყვეებს, პირდაპირი შეხება გვექონდა დახოცილ გერმანელებთან. სარდაფებს ვთხრიდით, რათა იქ გაგუდულიყვნენ, შემდეგ კი გვამები უზარმაზარ კოცონზე მიგვექონდა. მერე გავიგე, რომ ამ პროცედურას თავი დაანებეს, რადგან იგი ძალიან ნელი იყო, მაგრამ ქალაქში საკმაოდ ცუდი სუნი დადგა. ამიტომ ცეცხლსატყორცნებით აღჭურვილი ხალხი შემოიყვანეს.

რატომ არ დაგვხოცეს მე და ჩემი მეგობარი ტყვეები, არ ვიცი.

1968 წელს მწერალი ვიყავი. უსაქმურად დავყიალობდი. ნებისმიერ რამეს დავწერდი, ფული რომ მეკეთებენა, ხომ ხვდებით? და ამიტომ უნდა დამეწერა რამე წიგნი დრეზდენზე – რაც ვნახე, გამოვიარე. ხომ იცით, ისეთი, რომლის მიხედვითაც ფილმს გადაიღებდნენ, სადაც დინ მარტინი, ფრენკ სინატრა და სხვები ითამაშებდნენ. შევეცადე დამე-

წერა, მაგრამ არ გამომივიდა. ისევ ნაგავს ვწერდი.

მეც ავდექი და ჩემს მეგობარ ბერნი ოჰეარს სახლში ვესტუმრე. ჩემს საუკეთესო მეგობართან ერთად ვცდილობდი, სასაცილო რამეები გამეხსენებინა დრეზდენის ტყვეობის პერიოდიდან, მძიმე საუბარი გვექონდა ყველაფერ იმაზე, რაც ომზე ლაზათიან კინოფილმს შექმნიდა, ხოლო მისმა ცოლმა მერი ოჰეარმა თავისი თქვა: „ნეტა რას ითხოვთ, მაშინ ბავშვები იყავით!“

ჰოდა, ეს სიმართლე იყო ჯარისკაცებზე. ისინი მართლაც ჩვილები არიან და არა კინოვარსკვლავი დიუკ უეინი (ამერიკული ვესტერნების მსახიობი – მთარგმ.). როცა მივხვდი, რომ ეს იყო მთავარი, საბოლოოდ გავთავისუფლდი სიმართლის სათქმელად. ჩვენ ბავშვები ვიყავით და ამდენად „სასაკლავო ნომერი ხუთის“ ქვესათაური გახდა – „ბავშვთა ჯვაროსნული ლაშქრობა“.

რატომ დამჭირდა ოცდასამი წელი იმის დასაწერად, რაც დრეზდენში გამოვიარეთ? სახლებში ყველანი ჩვენ-ჩვენი ამბებით დავბრუნდით და ყველას გვინდოდა, ისინი ამა თუ იმ სახით გამოგვეყენებინა. ამიტომაც, რასაც მერი ოჰეარი გვეკითხებოდა, არსებითად იყო – „სიმართლეს ხომ არ მოყვებით მრავალფეროვნებისათვის?“

ერნესტ ჰემინგუეიმ პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ მოთხრობა „ჯარის-

კაცის სახლი“ იმაზე დაწერა, როგორი უზრდელობა იყო შინდაბრუნებული ჯარისკაცისათვის გეკითხა – რა ნახა. მგონი, ბევრ ადამიანს, ჩემი ჩათვლით, ენა უვარდება, როდესაც სამოქალაქო პირი გეკითხება ბრძოლის, ომის შესახებ. ეს მოდური იყო. ერთ-ერთი ყველაზე შთამბეჭდავი გზა საკუთარი სამომარი ამბის თხრობისა არის მოყოლაზე უარის თქმა. ხომ გესმით? მოქალაქეებმა შემდეგ თავად უნდა წარმოიდგინონ ყველანაირი საქმენი საგმირონი, მაგრამ, ვფიქრობ, ვიეტნამის ომმა გამათავისუფლა მეც და სხვა მწერლებიც, რადგან მან ჩვენი ლიდერები თუ მოტივები ბინძურად და არსებითად ბრიყვულად წარმოაჩინა, ჩენ კი ბოლოს და ბოლოს შეგვეძლო გვესაუბრა იმ წარმოდგენლ ბოროტებაზე, რომელიც გავუკეთეთ ყველაზე საშინელ ხალხს, ნაცისტებს, ხოლო, რაც მე ვნახე, რაზეც დავწერე, იმან ომი სიმახინჯედ წარმოაჩინა. იცით? სიმართლე შეიძლება იყოს მართლა ძლიერი რამ, ისეთი, რასაც არ ელოდები.

რა თქმა უნდა, კიდევ ერთი მიზეზი, რატომაც არაფერი უნდა ვთქვათ ომზე, ისაა, რომ იგი ენით გამოუთქმელია.

ინგლისურიდან თარგმნა
ნინო თოხაძემ

ფასი 3 ლარი